

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra pastorální a spirituální teologie
Spirituální a křesťanská formace dospělých

Markéta Horáková

Duchovní doprovázení v pastorační péči
Charity Zábřeh
Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Marta Cincialová, Th.D.

2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny, literaturu a ostatní zdroje jsem uvedla v seznamu bibliografie.

V Olomouci dne 19. 4. 2013

.....

Markéta Horáková

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Martě Cincialové, Th.D. za metodické vedení práce, zaměstnancům Charity Zábřeh, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření a kvalitativního výzkumu a v neposlední řadě svému manželovi a dětem za trpělivost a podporu.

Obsah

ÚVOD	1
1. CHARITNÍ ČINNOST V ČESKÉ REPUBLICE	3
1.1 STRUČNÁ HISTORIE CHARITNÍ ČINNOSTI A VZNIK CHARITY V ČSR.....	3
1.2 PRÁVNÍ POSTAVENÍ A ORGANIZAČNÍ STRUKTURA CHARITY ČESKÁ REPUBLIKA	9
1.3 POSLÁNÍ CHARITY	11
1.4 PRACOVNÍCI CHARITY	12
1.5 KODEX CHARITY ČESKÁ REPUBLIKA	14
1.5.1 <i>Důvod vzniku dokumentu</i>	14
1.5.2 <i>Obsah dokumentu</i>	15
1.6 CHARITA ZÁBŘEH	17
1.6.1 <i>Střediska Charity Zábřeh</i>	17
2. PASTORAČNÍ PÉČE	20
2.1 DĚJINY PASTORAČNÍ PÉČE.....	20
2.2 DEFINICE A CÍLE	22
2.3 OBSAH A ROZDĚLENÍ.....	23
2.4 OBJEKTY PASTORAČNÍ PÉČE.....	25
2.5 PASTORAČNÍ PRACOVNÍK	25
2.6 DUCHOVNÍ POTŘEBY	26
2.7 PASTORAČNÍ PÉČE V CHARITĚ	28
3. DUCHOVNÍ DOPROVÁZENÍ	30
3.1 DOPROVÁZENÍ OBECNĚ A JEHO VÝZNAM	30
3.2 VYMEZENÍ TERMINOLOGIE – DUCHOVNÍ VEDENÍ, DOPROVÁZENÍ A OTCOVSTVÍ	31
3.3 VYMEZENÍ HRANIC	33
3.3.1 <i>Duchovní doprovázení a psychoterapie</i>	33
3.3.2 <i>Duchovní doprovázení a svátost smíření</i>	34
3.4 DUCHOVNÍ DOPROVÁZENÍ V DĚJINÁCH CÍRKVE.....	36
3.4.1 <i>Duchovní doprovázení v raném mnišství</i>	37
3.4.2 <i>Duchovní doprovázení ve středověku</i>	39
3.4.3 <i>Duchovní doprovázení v novověku</i>	40
3.4.4 <i>Duchovní doprovázení v současnosti</i>	41
3.5 DUCHOVNÍ DOPROVÁZENÍ VE SVĚTLE PÍSMATA SVATÉHO	42
3.5.1 <i>Učedníci jdoucí do Emauz</i>	43
3.6 DUCHOVNÍ DOPROVÁZENÍ.....	45
3.6.1 <i>Pojem duchovního doprovázení</i>	45

3.6.2	<i>Cíl a úkoly</i>	47
3.6.3	<i>Proces vlastního doprovázení</i>	48
3.6.4	<i>Rozlišování duchů</i>	51
3.6.5	<i>Osoba doprovázejícího</i>	53
3.7	BLÍZKOST A ODSTUP PŘI DUCHOVNÍM DOPROVÁZENÍ.....	57
3.8	SUPERVIZE V DUCHOVNÍM DOPROVÁZENÍ	57
3.9	DUCHOVNÍ DOPROVÁZENÍ V CHARITĚ ZÁBŘEH.....	59
3.9.1	<i>Životní cíl a smysl života</i>	60
3.9.2	<i>Představa o duchovním doprovázení</i>	61
3.9.3	<i>Jsou charitní pracovníci duchovně doprovázeni, a jak vnímají potřebu duchovního doprovázení?</i>	61
3.9.4	<i>Jaký by měl být duchovní doprovázející?</i>	63
3.9.5	<i>Zhodnocení výzkumu</i>	64
	ZÁVĚR	65
	ANOTACE	69
	SUMMARY	70
	BIBLIOGRAFIE	71
	SEZNAM ZKRATEK	80
	SEZNAM PŘÍLOH	81

ÚVOD

Tématem předkládané diplomové práce je duchovní doprovázení jako jedna z oblastí pastorační péče charitních pracovníků. Téma bylo vybráno vzhledem k přímé účasti autora na pastorační péči v konkrétní organizaci, kterou je Charita Zábřeh. Vzhledem k této účasti i dlouhodobého zájmu autora byl záměr pojednat o pastorační péči zřejmý od počátku studia. Pastorační péče, i když soustředěná pouze na konkrétní organizaci Charity, je tématem velmi širokým. Bylo proto nutné dané téma zúžit a přesněji vymezit. Nejprve došlo k rozhodnutí o objektu pastorační péče, který je v Charitě rozdělen do dvou cílových skupin, klientů charitních služeb a pracovníků.¹ Pro klienty charitních služeb jsou organizovány pravidelné pastorační programy, přípravy na svátosti, pastorační poradenství, rozhovory. Tato péče tak odpovídá poslání Charity, kterým je pomoc potřebným v celé jejich tělesně-duševně-sociálně-duchovní dimenzi. V menší míře se tato péče věnuje charitním zaměstnancům. Většinou je soustředěna na řešení aktuálních témat zaměřených duchovně, organizaci aktivit v rámci liturgického roku nebo individuální rozhovory. Z této zkušenosti a také s ohledem na výzvu papeže Benedikta XVI., který ve své první encyklice *Deus caritas est* vyzval charitní pracovníky k formaci srdce, byl objektem této práce stanoven okruh pracovníků Charity Zábřeh. Po tomto zúžení následovalo rozhodnutí, na kterou konkrétní oblast se v pastorační péči zaměřit. Konečné rozhodnutí bylo ovlivněno osobní potřebou autora. Jako pastorační pracovník vnímá jasnou potřebu duchovního doprovázení. Vnímají tuto potřebu i ostatní charitní pracovníci? Mohlo by duchovní doprovázení pomoci k formaci jejich srdce? Tyto i další otázky pomohly stanovit téma diplomové práce – duchovní doprovázení v pastorační péči Charity Zábřeh.

Cílem práce, jehož stanovení úzce koresponduje se stanovením tématu, je vymezit pojem duchovního doprovázení s charakteristikami, které k němu patří, a to tak, aby v případě zájmu mohlo být doporučováno k formaci charitních pracovníků, a přispět tak ke zkvalitnění jejich práce v péči o klienty. Hlavní metodou práce je deskripce, přičemž v jednotlivých kapitolách se využívají další metody (analýza, kompilace, komparace).

---

¹ K cílovým skupinám pastorační práce v Charitě mohou také patřit dobrovolníci, potenciální klienty, rodiny klientů, jejichž význam je sice také nemalý, ale jejich počet je nízký. Byly proto v úvahách o objektu pastorační péče ponechány stranou.

Literatura k danému tématu je i v českém prostředí dostačující. Existuje několik monografií, ze kterých je možné čerpat. K prohloubení a především obohacení vidí autor jako nutné se zabývat díly osobností, jejichž duchovní život byl mimořádný. Z několika děl těchto osobností je v práci citováno. K tématu bylo rovněž napsáno několik diplomových či bakalářských prací bylo k tématu napsáno. Ve většině případů se týkaly doprovázení osob v náročných životních situacích. Tato práce se nezabývá ani doprovázením osob v náročných životních situacích ani doprovázením zaměřeným na specifika jednotlivých věkových skupin.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je věnována charitní činnosti v České republice. Je zde stručně popsána historie, právní a organizační systém Charity. Doplnující podkapitolou je popis a do určité míry analýza důležitého charitního dokumentu, *Kodexu Charity Česká republika*. Závěr kapitoly tvoří nezbytné seznámení s konkrétní Charitou, která dala prostor pro vznik této práce. Druhá kapitola popisuje pastorační péči pomocí krátké historické sondy a obsahuje uvedení různých definic, vymezení cílů, rozdělení a stanovení obsahu pastorační péče. Další podkapitola je věnována jednomu z nositelů pastorační práce, pastoračnímu pracovníku, a analýze duchovních potřeb, jejichž znalost je dle autora důležitým aspektem při jakékoliv pastorační činnosti. Kapitola končí zhodnocením pastorační péče v Charitě Zábřeh. Předchozí kapitoly připravily půdu pro kapitolu třetí, která tvoří těžiště práce. Je zde kompilační metodou uveden pojem, doplněný analýzou konkrétního biblického textu souvisejícího s daným tématem, cíl a úkoly duchovního doprovázení. Důležitou částí, pro další praktické využití, je analýza procesu doprovázení a charakteristika osoby doprovázejícího. Kapitola je ukončena zhodnocením duchovního doprovázení v Charitě Zábřeh. Jde o vyhodnocení výsledků kvalitativního výzkumu, který byl v rámci práce proveden a jehož hlavní výzkumnou otázkou bylo „*Jak vnímají charitní pracovníci duchovní doprovázení?*“. Účelem propojení teoretických částí práce s částí praktickou byla snaha o vytvoření komplexního pohledu na dané téma.

Jako doplnění byl k práci proveden ještě kvantitativní výzkum zaměřený na duchovní potřeby pracovníků v Charitě Zábřeh. Jeho konkrétní výsledky jsou uvedeny v jednotlivých odpovídajících subkapitolách a celkové výsledky jsou připojeny v příloze.

1. Charitní činnost v České republice

Charitní činnost je v první řadě třeba vymezit od činnosti charitativní. Oba pojmy se odvozují ze slova caritas, tj. milosrdná láska.² Charitativní činnost je pak taková, která vychází z principů služby této milosrdné lásky.³ Církev, charitativní činnost či službu naplňuje, jednak v každé farnosti charitativní službou trpícím a potřebným, a pak také skrze křesťanské charitativní organizace, především skrze Charitu.⁴ Charitní činnost je tedy činností Charity, nestátní neziskové církevní organizace. Nutno podotknout, že pojem „charita“ se používá v českém prostředí velmi často a volně, napříč různými dobročinnými aktivitami⁵.

K nastínění problematiky postavení charitního pracovníka je zapotřebí blíže popsat charitní zázemí. V této kapitole bude proto představena stručná historie charitní činnosti od počátku vzniku církve až do počátku 20. století. Po první světové válce dostává charitní činnost novou tvář, která je spojena se stále větší kompetencí státu v oblasti sociální péče.⁶ S touto dobou je také spojen vznik organizací, které obsahují ve svém názvu jméno Charita. Tento vznik a následný vývoj bude popsán na příkladu Charity Československé republiky. Organizace bude zasazena do právního rámce České republiky a závěrečná část kapitoly bude věnována Kodexu Charity Česká republika a popisu činnosti Charity Zábřeh.

1.1 Stručná historie charitní činnosti a vznik Charity v ČSR

Charitativní služba je pevnou součástí křesťanské církve a patří k samotné podstatě Kristovy církve.⁷ Začátek charitativní služby⁸ v církvi nalezneme již v prvotní

---

² Latinské slovo „caritas“ znamená drahý, milý, cenný. Křesťanský význam vznikl překladem řeckého slova agapé do latiny.

³ Služba lásky, udělování svátostí a zvěstování slova jsou hlavními oblastmi činnosti církve. Srov. Benedikt XVI. *Deus caritas est*, čl. 31.

⁴ Srov. Česká biskupská konference, *Charitativní služba církve. Pastorační péče o Charitu*, s. 2.

⁵ Např. také pomoc opuštěným a týraným zvířatům.

⁶ Rozvoj charitních aktivit ze strany státu probíhal v Evropě s nástupem industriální civilizace již od konce 18. století. Po první světové válce státy přiznaly svou odpovědnost za nezadatelná sociální práva občanů a prakticky tak vznikl sociální stát. Srov. Tomeš, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*, s. 122.

⁷ Srov. Pospíšil, C. V. *Teologie služby*, s. 136.

⁸ Určitá forma dárcovství a služby potřebným existovala i před vznikem křesťanství, ale byla orientovaná velmi často na vlastní zájem, bez soucitu a milosrdenství. Tyto pojmy přináší až křesťanství. Srov. Woods, T. E. *Jak katolická církev budovala západní civilizaci*, s. 136.

církvi⁹. Její vznik je popsán v šesté kapitole Skutků apoštolů. Apoštolové tehdy stáli před požadavkem zvěstovat Boží Slovo a požadavkem povinnosti lásky a spravedlnosti, tj. povinnosti pomáhat těm, kteří se ocitli v nouzi. Při rostoucím počtu učedníků nebylo možno, aby plně uspokojovali oba požadavky. Vybrali proto sedm mužů, kteří dostali za úkol pomáhat potřebným v nouzi. Tehdy vzniká vedle zvěstování Slova také uskutečňování Slova, tj. charitativní služba.¹⁰ Hned zpočátku se tedy charitativní činnost dostává do celkového církevního života. Tato činnost či služba tvoří také část bohoslužby. Během bohoslužeb přinášeli věřící své dary, ať již v penězích či naturáliích, a odevzdávali je svému představenému. Ten je kladl na oltář a určoval, kolik a co má zůstat pro udržování bohoslužebných činností, služebníků církve a co se dá potřebným. To, že došlo reálně k položení obětovaných darů na oltář, a tak Bohu, mělo hluboký význam. Dárcové Bohu vraceli to, co od něho měli, a zároveň chudí přijímali tyto dary od Boha. Tímto gestem byla charitativní služba pevně zasazena do náboženského rámce.¹¹ Vašek ve své přednášce poukázal, že náboženství Kristovo a jeho církev jsou až dosud pro sociální život zdrojem požehnání. Dovedou dát sociálnímu životu takové síly, které není možné sehnat jinde. Kristovo náboženství je až doposud sociální mocí, která hýbá světem.¹²

Po roce 313, kdy Ediktem milánským byla křesťanům udělena svoboda, se charitativní služba stává zákonným požadavkem celé tehdejší římské říše. Křesťané začali aktivně prosazovat legislativní změny obsahující humanizační prvky a přispěli ke zrušení antihumánních zákonů. Církev se až do 19. století starala především o „tradiční typ“ chudých: o hladové, nemocné, bezdomovce, uprchlíky, oběti válek, hladomorů a epidemií, vdovy a sirotky. Tyto skupiny tvořily prvořadou sociální otázku. Mezi 8. a 16. století je charitativní služba převážně uskutečňovaná v řeholních řádech, posléze v období 17. až 20. století je ztělesněná v osobnostech různých protagonistů nebo zakladatelů řeholních kongregací. Jednou z nejvýznamnějších osobností této doby byl sv. Vincenc z Pauly (1581-1660), který položil základy organizované a systematické charitativní práce. Roku 1885 byl papežem Lvem XIII.

---

⁹ Prvotní církev je období vývoje křesťanství od narození Krista po první Nicejský koncil v roce 325.

¹⁰ Srov. Benedikt XVI. *Deus caritas est*, čl. 31.

¹¹ Srov. Šmerda, H. *Křesťanská charita od počátku do konce středověku (s přihlédnutím k jižní Moravě)*, s. 52.

¹² Srov. Vašek, B. *Náboženství Kristovo a sociální otázka. Přednáška v náboženském kursu Katolické akce diecéze brněnské dne 6. prosince 1931 ve velké dvoraně Besedního domu v Brně*, s. 1.

prohlášen patronem katolického charitativního díla. Charity slaví každoročně na jeho svátek 27. září den Charity.

Teprve od třetího desetiletí 20. století se charitní činnost stává opět činností celé církve.¹³ S rozvojem novověkého myšlení o chudobě se rozvíjely také světské instituce pomáhající chudým. Pod vlivem různých myšlenkových proudů, především osvícenské filosofie, socialismu či sociálního katolicismu se zákonodárství mnoha zemí snažilo zlepšit úděl nejchudších nebo lépe vymezit imperativy spravedlnosti. Vznikaly zákony o chudobě, organizaci pomoci a veřejné zdravotní péči, šíření vzdělání, zrušení otroctví či nucených pracích.¹⁴ Především humanitarismus a filantropie se pokoušely založit dobročinnost na světských principech a prováděly tak jakousi laicizaci lásky k bližnímu. Vznikaly hnutí městských reforem špitálů a útulků. Rozvoj laické filantropie oživoval tradiční křesťanské postoje, které se projevovaly jak v individuálních aktivitách, tak i v opatřeních církevních institucí. Toto prolínání mělo pozitivní sociální důsledky, které přinášely efektivní podporu všem potřebným.¹⁵

Nejvýznamnějším organizátorem Charity v Čechách a na Moravě byl arcibiskup dr. Antonín Cyril Stojan. Z jeho iniciativy došlo k vybudování ústřední organizace Charity nejdříve na Moravě a pak v celém bývalém Československu.¹⁶ V olomoucké arcidiecézi je tato činnost spojena s významnou postavou kaplana P. Ludvíka Antonína Bláhy, který působil od roku 1919 na Svatém Kopečku u Olomouce. Začal organizovat Charitu tím, že zpracoval sesbírané údaje o humanitní a osvětové činnosti všech řeholních domů v ČSR. Posléze vydal populárně psaný ilustrovaný spis „*Několik kapitol z dějin naší charity*“, pořádal přednášky o charitativní činnosti dobročinných ústavů, konal studijní cesty do ciziny a stal se tak zakladatelem pevné organizace Charity.¹⁷ V roce 1921 byly na Velehradském setkání vytyčeny hlavní body organizace Charity a do funkce prvního ředitele pro olomouckou arcidiecézi byl jmenován právě P. Ludvík Antonín Bláha. V roce 1922 byl ustanoven Svaz Charity v Olomouci a v Brně. Cílem Svazu bylo především organizovat zakládání a šíření

---

¹³ Srov. Messina, R. *Dějiny charitativní činnosti*, s. 19.

¹⁴ Srov. Ambros, P. *Kerygma jako imperativ současné farní pastorace*, s. 36.

¹⁵ Srov. Geremek, B. *Slitování a šibenice*, s. 240.

¹⁶ Srov. Vašek, B. *Dějiny křesťanské charity*, s. 155.

¹⁷ V tomto díle mu začal pomáhat P. Jan Stavěl, pozdější světící olomoucký biskup a předseda Říšského ústředí charity.

nejmenších charitních celků, a to farních odborů, tzv. Ludmil¹⁸, které byly nejmenšími organizačními jednotkami charitní činnosti ve farnostech. Dle stanov slučovaly a sdružovaly nejen charitní katolické spolky, ale i ostatní katolická seskupení (náboženská, osvětová, tělovýchovná, odborová) i jedince. Důvodem bylo sjednocení a účelné uskutečňování křesťanské dobročinnosti. Veškeré aktivity byly podporovány pastýřskými listy a četnými výzvami v Actech Curiae. V roce 1928 dochází k novému organizačnímu uspořádání Charity. Nejvyšším orgánem se stává Říšské ústředí Svazů Charity. Dalším organizačním článkem byla tři Zemská ústředí, která odpovídala diecézním hranicím: Zemské ústředí Svazů Charity v zemi české, Zemské ústředí Svazů Charity v zemi moravsko-slezské a Ústředná katolická Karita na Slovensku.¹⁹

Kolem roku 1938 jsou v diecézích přijímány stanovy diecézních a arcidiecézních Svazů katolické Charity jako spolků organizujících charitní činnost, jejímž základem je milosrdná křesťanská láska, a to v oboru zdravotnickém, péči o mládež a v dalších sociálních oborech. Jsou též přijímány stanovy farních odborů.

V průběhu několika let se tak Charita stala mohutnou organizací, která v České republice sdružovala několik set významných sociálně-zdravotních ústavů, jež pečovaly o mládež i dospělé, zdravé i duševně či tělesně postižené. V mimoústavní péči organizovala ošetrovatelskou a zdravotní službu v rodinách chudých, vykonávanou zcela bezplatně. Zároveň školila ošetrovatelky v soukromých dvouletých řádových ošetrovatelských školách určených i pro veřejnost.²⁰ V roce 1938 fungovalo v rámci Charity 338 sociálních charitních ústavů.

Během Druhé světové války byla její činnost omezena jen na provoz ústavů, ale díky rozvětvené síti dobrovolníků se dařilo poskytovat pomoc lidem působících v odboji a jejich rodinám. Od května 1945 se pak Charita výrazně podílela na péči o navrátilce z koncentračních táborů a svou činnost z předválečných let obnovila v plném rozsahu.²¹

V období socialismu byla činnost Charity silně utlumena. Zákonem č. 69/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních, byl zrušen zákon o spolčovacím

---

¹⁸ Farní Charity byly pojmenovány po české svätici Ludmile. Oficiálně se užíval název „Ludmila, farní odbor charity“. Jednou z nejstarších Ludmil byla Charita v Moravské Ostravě, která byla zřízena již roku 1898.

¹⁹ Srov. Charita Olomouc, *Charita v Olomouci 1922-2012*, s.136.

²⁰ Srov. Oulík, J. *Z historie Charity na Moravě*. [online]

²¹ Srov. Kopřiva, J.; Havrdová, Z.; Horáková, D. *Deset let práce a směřování České katolické charity*. [online]

právu. Spolky se mohly přeměnit na organizace nebo se do organizací s příbuzným zaměřením včlenit. Ministerstvo vnitra uznalo Českou katolickou charitu jako dobrovolnou organizaci. Ošetrovatelská a zdravotní služba byla výnosem Ministerstva zdravotnictví ze dne 8. září 1950 převedena do správy Československého červeného kříže. V roce 1959 bylo usnesením vlády stanoveno, že Národní výbory přebírají od 1. ledna 1960 sociální ústavy, které dosud spravovala Česká katolická charita, do své správy. Tím prakticky končí sociální činnost Charity. Ministerstvo školství a Ministerstvo financí schválilo stanovy České katolické charity a její činnost byla vymezena pouze na tyto činnosti: sociální péče pro církevní osoby v charitních domovech řeholnic a duchovních, výroba a distribuce náboženské literatury pro římskokatolickou církev a výhradní právo výroby, oprav a distribuce devocionálií. Vedení Charity bylo plně pod vlivem komunistické vlády.

Mírný zlom nastal v roce 1986 po katastrofálním zemětřesení v Arménii. František kardinál Tomášek tehdy ustanovil v Praze Výbor křesťanské pomoci a po jeho vzoru vznikaly další po celé republice. Tato aktivita byla římskokatolickou církví velmi rychle pochopena jako jediná možnost veřejného působení v sociální oblasti. Tato spontánní aktivita se rozrostla v drobných činnostech i mimo rámec pomoci do Arménie.

Velký zlom nastává po pádu komunistického režimu. Začátkem roku 1990 se na popud biskupa Antonína Lišky mění vedení ČKCH v Praze a v květnu se setkávají budoucí diecézní pracovníci Charity, kteří mají za úkol povzbudit vývoj farních a oblastních charit. Na řadě míst vznikají Charity právě z Výborů křesťanské pomoci. V roce 1991 vznikly jednotlivé diecézní a arcidiecézní Charity s vlastními stanovami a právní subjektivitou podle zákona 308/91 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností.²² V jednotlivých děkanátech či farnostech postupně vznikaly farní, oblastní či městské Charity.

Jednou z prvních charitních služeb se stala charitní ošetrovatelská a pečovatelská služba jako pokračovatelka významné ošetrovatelské a zdravotní služby organizované Charitou před rokem 1948. V dalších letech se charitní činnost výrazně rozšiřovala, v rámci prevence vznikla řada intervenčních služeb²³ a zařízení,

---

²² Tento zákon upravuje právo na svobodné rozhodnutí ohledně náboženství, pravidla dobrovolného sdružování osob stejné náboženské víry v organizaci s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy a obřady.

²³ Poradny pro ženy, uprchlíky, bezdomovce, programy protidrogové prevence a další.

kteřá jsou pak dále považována za vzorová²⁴. Nové služby vznikají v rámci charitního poslání – pomáhat potřebným v nouzi. V roce 1994 se začínají budovat základy práce s žadateli o azyl, migranty a vzniká síť diecézních migračních koordinátorů. V Olomouci je roku 1995 zřícena Caritas – vyšší odborná škola sociální. Od roku 1995 se ČKCH zapojuje do mezinárodní sítě Charit jako rovnoprávný člen Caritas Europa se sídlem v Bruselu a Caritas Internationalis se sídlem ve Vatikánu. Vznikají nové služby, jako jsou domovy na půl cesty, chráněné bydlení, respitní péče, humanitární střediska a další. V roce 1996 se Charita stala členem Stále komise oborové konference nestátních organizací a v roce 1998 zakládajícím členem Rady pro rozvoj sociální práce.

Charitní práce úzce souvisí se sociálním učením církve.²⁵ V českém prostředí byl k tomuto tématu dán prostor až v 90. letech.²⁶ Česká biskupská konference vydala v roce 2000 list k sociálním otázkám v České republice „*Pokoj a dobro*“, ve kterém Charitu označuje polem, na němž může křesťan odedávna osvědčit svou lásku k bližním a najít hluboký smysl života i sám pro sebe.²⁷ V letech 2003 až 2005 probíhal na Velehradě Plenární sněm katolické církve v České republice.²⁸ Jeho závěrečný dokument s názvem „*Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě*“ ve svém čl. 28 uvádí: „*Nezastupitelnou úlohu zde zastává Charita Česká republika, která svými projekty pomáhá potřebným doma i v zahraničí.*“ diecézní a farní Charity jsou příležitostí pro laiky, zapojit se do služby diakonie v konkrétním prostředí své

---

²⁴ Škola pro romské děti v Ostravě, první hospic na území ČR v Červeném Kostelci.

²⁵ Sociální učení církve neboli katolická sociální nauka je podle slov Jana XXIII. v encyklice *Mater et Magistra* „*podstatnou částí křesťanského učení o člověku*“ (*Mater et Magistra*, čl. 222) a jeho základními kameny jsou sociální encykliky. Není to ovšem nějaký neměnný soubor věčných pravd, nýbrž svědectví o setkávání výzev evangelia s konkrétními společenskými problémy v průběhu dějin. Srov. *Sociální encykliky (1891 – 1991)*, s. 1.

²⁶ Vedle odborných a vysokoškolských aktivit byla vydána v roce 1996 publikace *Sociální encykliky (1891-1991)*, která je souborem všech sociálních encyklik v českém jazyce. V roce 2008 pak bylo vydáno *Kompendium sociální nauky církve*, kde byla souhrnně vyložena sociální nauka církve.

²⁷ Srov. Česká biskupská konference, *Pokoj a dobro. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi*, čl. 39.

²⁸ Po II. Vatikánském koncilu v letech 1962-1965 nebylo možné v našich zemích svolat diecézní nebo plenární sněm, který by začal uvádět záměry tohoto ekumenického koncilu v život. Proto až po pádu komunismu, byl v roce 1997 vyhlášen Plenární sněm, který si kladl za cíl nejen rozvinout závěry II. Vatikánského koncilu, ale zároveň přiblížit život církve potřebám doby i současné společnosti. Srov. Plenární sněm Katolické církve v ČR, *Dekret o svolání plenárního sněmu*. [online]

farnosti.²⁹ Česká biskupská konference přiznala Charitě nezastupitelné místo ve službě lásky k bližním a vyzvala věřící k zapojení se do této služby.

V roce 2007 byla Charita jako významný poskytovatel sociálních služeb ovlivněna zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon stanovil základní principy a pravidla pro poskytování sociálních služeb na území České republiky, vymezil právní vztahy mezi státem, poskytovateli sociálních služeb a jejich uživateli a přinesl některé nové instituty.³⁰

1.2 Právní postavení a organizační struktura Charity Česká republika

Charita Česká republika³¹ je právnickou osobou dle Kodexu kanonického práva³². Je součástí římskokatolické církve, registrované v České republice podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, od níž odvozuje svou právní subjektivitu. Jejím zřizovatelem je Česká biskupská konference.

V mezinárodním postavení je Charita Česká republika partnerem OSN, Generálního ředitelství ECHO při Evropské unii³³ a dalších mezinárodních neziskových organizací. Je členem konfederace 162 národních Charit sdružených do Caritas Internationalis působící ve více než 200 zemí a teritorií.³⁴ Svou činnost

---

²⁹ Srov. Česká biskupská konference, *Pokoj a dobro. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi*, čl. 28.

³⁰ Např. příspěvek na péči, registraci poskytovatele sociálních služeb, standardy kvality, inspekci poskytování sociálních služeb a další. Srov. Čámský, P.; Sembdner, J.; Krutilová D. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*, s. 16.

³¹ Název se během minulých let několikrát změnil. Do 10. listopadu 1999 to byla Česká katolická charita, od 11. listopadu 1999 do 31. prosince 2006 Sdružení Česká katolická charita a od 1. ledna 2007 je název Charita Česká republika.

³² Srov. *Kodex kanonického práva*, čl. 312, 312.

³³ European Commission Host Organisation (ECHO) – Úřad pro humanitární pomoc Komise EU byl vytvořen v roce 1992 jako výraz evropské solidarity s lidmi v nouzi po celém světě.

³⁴ Katolické pomáhající služby jako Misereor, Adveniat a další přecházely ve 20-tých letech 20. století v Caritas Catholica, až se nakonec propojily v roce 1951 v Caritas Internationalis. Srov. Salajka, M. *Křesťanská církev ve své duchovní aktivitě a práci*, s. 125.

konzultuje s papežskou radou Cor unum³⁵, odpovědnou za orientaci a koordinaci různých charitativních organizací.

Členem Charity Česká republika je šest diecézních Charit (Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Litoměřice, Ostrava-Opava, Plzeň), dvě arcidiecézní Charity (Olomouc, Praha), Česká katolická charita – Domovy duchovních a řeholnic³⁶ a Řeckokatolická charita. Přidruženými členy se mohou stát další právnické a fyzické osoby, jejichž činnost vychází z křesťanských principů.³⁷ Všech devět členů sdružení má vlastní právní subjektivitu. Arcidiecézní či diecézní Charitu řídí diecézní biskup prostřednictvím ředitele a prezidenta diecézní Charity.³⁸ Na území jednotlivých arcidiecézních a diecézních charit působí oblastní, městské a farní Charity. Jejich způsob existence je v jednotlivých diecézích rozdílný. Existují dobrovolné Charity, jejichž základní činností je organizace jednorázových charitativních akcí a sbírek, malé Charity s jedním či několika zaměstnanci až po velké Charity s několika desítkami až stovkami zaměstnanců.

Národní centrálou charitní sítě v České republice a sídlem statutárního zástupce organizace – ředitele, je sekretariát Charity Česká republika. Poskytuje tzv. servis všem Charitám a charitním zařízením, zajišťuje spolupráci s ministerstvy při připomínkování a vytváření návrhů sociálních služeb, podílí se na tvorbě legislativy a práci v komisích MZ ČR a MPSV ČR. Podílí se také na přípravě, vyhodnocení a propagaci celostátních charitních akcí³⁹ a dalších celonárodních či mezinárodních akcích.

Charita Česká republika je v současné době největším nestátním poskytovatelem sociálně zdravotních služeb v České republice. Existuje více než tři sta padesát farních, oblastních či městských Charit a dohromady provozují přes pět set projektů. Sociální a zdravotní služby jsou poskytovány potřebným od raného do seniorského věku v terénu či v zařízeních, které provozují jednotlivé Charity. Rozsah

---

³⁵ Papežská rada Cor unum byla založena apoštolským listem papeže Pavla VI. *Amoris Officio* v roce 1971 na podporu lidského a křesťanského rozvoje.

³⁶ Jedná se o specifickou službu, která je poskytována starším řeholním sestrám a kněžím. Domovy jsou registrovány jako poskytovatelé sociálních služeb a poskytují komplexní služby (ubytování, stravování, rehabilitační péči a pomoc s hygienou).

³⁷ Tato možnost prozatím nebyla využita.

³⁸ Prezident má na starosti především duchovní formaci a pastoraci.

³⁹ Největší celostátní charitní akce je Tříkrálová sbírka probíhající vždy počátkem nového roku.

poskytovaných služeb definuje z větší části zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. a související předpisy. Mezi ostatní služby sociálního a zdravotního charakteru, které nevycházejí zcela z tohoto zákona, jsou hospice a další charitní služby sociálního charakteru⁴⁰, humanitární pomoc a pomoc cizincům v nouzi na území ČR.

1.3 Poslání Charity

Charitní dílo má své kořeny v samotné osobě Ježíše Krista a v jeho působení. Práce Charity je tak pokračováním v díle a poslání Božího Syna. Toto poslání má tudíž kořeny v samotném Bohu.⁴¹ Boží Syn se stal dokonale člověkem, z čehož vyplývá, že základem charitní služby musí být hluboké přijetí druhého a empatie na základě lásky.⁴² Křesťanské poselství přikázání lásky se tak stává základem charitního poslání. Toto přikázání v sobě zahrnuje lásku Boha k člověku skrze Ježíše Krista a odpověď člověka Bohu, jež se projevuje ve vztazích k druhému a k sobě samému.⁴³

Láska k bližním v nás nutně vyvolává otázku, kdo je onen bližní. Tato otázka byla položena samotnému Ježíši, když učil o největším přikázání lásky, milovat Boha a bližního. Ježíš odpovídá podobenstvím o milosrdném Samaritánovi (Lk 10,25-37). Bližním je jakýkoliv potřebný člověk, bez ohledu na svou rasu, pohlaví, národnost či náboženské vyznání. Toto podobenství sehrálo v dějinách Charity velmi důležitou roli. Řada Charit je zmiňuje při popisu svého poslání, protože vyjadřuje univerzální zaměření. Univerzalita lásky je požadavkem Ježíše Krista a není ničím omezena.⁴⁴ V závislosti na této univerzalitě je charitní služba poskytována lidem v ohrožení nebo nouzi bez ohledu na jejich věk, pohlaví, politické smýšlení, rodinné uspořádání, zdravotní stav, sexuální orientaci, sociální a ekonomickou situaci a postavení, jejich příslušnost k etnické nebo národnosti menšině, víře, náboženství a kultuře. Charitní

---

⁴⁰ Humanitární sklady oblečení, půjčovny kompenzačních pomůcek, provoz chráněných dílen či mateřských center.

⁴¹ Třetí božská osoba, Duch svatý, byl vyhledáván jako patron v charitativním působení církve. Byl pokládán nejen za „*Otce ubohých*“, ale lidé v něm viděli také *iniciátora sedmi „skutků milosrdenství“*. Tomáš Akvinský jej kvalifikoval jako vnější účinky lásky udělované Duchem svatým. Činy lásky jsou tím nejlepším svědectvím přijaté milosti a představují existenciální odpověď na zkušenosti Ducha svatého. Srov. Rabiej, S. *Katolická pneumatologie*, s. 474.

⁴² Srov. Pospíšil, C. V. *Teologie služby*, s. 136.

⁴³ Tamtéž, s. 137.

služba v zahraničí je vykonávána s respektem vůči domácím kulturám a náboženským vyznáním.⁴⁵

Důraz na křesťanskou lásku k bližnímu v nouzi položil papež Benedikt XVI. ve své první encyklice *Deus caritas est*. Tato encyklika je vůbec první dílo učitelského úřadu vztahující se k tématu lásky a Charity. Jedním z cílů této encykliky je, aby všichni, kdo provozují praktickou charitní činnost, byli nově uchvázeni biblickou pravdou, že Bůh je láska.⁴⁶ Benedikt XVI. v encyklice pokládá charitativní milosrdenství za nenahraditelné i v sebevíce spravedlivé společnosti. Praxe milosrdné lásky není jen kompenzací nedostatků životní sociální situace. Taková systematická reflexe o nutnosti a nezbytnosti charitní služby nebyla zatím v dějinách církve známa.⁴⁷

Principem Charity je její základní poslání šířit svou službou milosrdenství. Její činnost je naplněním křesťanské lásky k bližnímu v nouzi. Od tohoto poslání se také odvíjí její hlavní činnost, a to pomoc potřebným na území České republiky a stále větší měrou se podílí na humanitární a zejména rozvojové pomoci do zahraničí. Svým posláním se neztotožňuje jenom s pomocí bližním v nouzi, ale snaží se o přesažení pozemského dobra a směřování ke spáse celého člověka.⁴⁸ Svou službou takto zahrnuje pomáhající vztahy na úrovni „tváří v tvář“, ale také reintegraci vykořeněných a sociálně vyloučených osob zpět do životního společenství.⁴⁹

1.4 Pracovníci Charity

Pracovníci Charity, ať již zdravotní sestry, pečovatelky, asistentky, sociální pracovníci a další, se ve své činnosti a náplni práce obecně příliš neliší od pracovníků ostatních státních či nestátních neziskových organizací. V této části se zaměříme na možné odlišnosti.

Papež Benedikt XVI. o této odlišnosti říká: „*Ti, kdo pracují v charitativních institucích církve, se musí odlišovat tím, že se neomezují pouze na správné vykonání toho, co je v daném okamžiku třeba, ale že navíc věnují druhému pozornost, jak jim*

---

⁴⁴ Srov. Mt 5,44.

⁴⁵ Srov. Charita Česká republika, *Charita v Olomouci 1922-2012*, s. 6.

⁴⁶ Srov. Pompey, H. „*Aby měly život ...*“, s. 31.

⁴⁷ Srov. Pompey, H.; Doležal, J. *Impulzy pro sociální práci církve – encyklika Deus caritas est*, s. 57.

⁴⁸ Srov. Szentmártoni, M. *Úvod do pastorálnej teologie*, s. 63.

⁴⁹ Srov. Pompey, H. „*Aby měly život ...*“, s. 122.

to vnuká jejich srdce, a to takovým způsobem, aby ti druzí zakoušeli bohatství jejich lidskosti.“⁵⁰ Lidskost patří také podle Kodexu Charity ČR k předpokladům kvalitně odvedené charitní služby.⁵¹ Šich u vedoucích pracovníků klade vedle jejich odborné kompetence za důležité, aby se věnovali duchovnímu rozměru charitní služby.⁵²

Další odlišnost může plynout z jejich kompetencí. U všech pracovníků je důležitá odborná, personální či osobnostní a institucionální kompetence. Přínosem teologického vzdělávání charitních pracovníků je, že se k jejich odborným znalostem přidávají teologické poznatky v otázkách zvládnutí krizových životních situací, historické kořeny a dějiny charitní práce, znalosti o náboženských proudech, křesťanských konfesích a další. Personální kompetence jsou obohaceny o spiritualitu, křesťanské postoje, hodnoty a zásady. K institucionální kompetenci jsou pak přidány znalosti religionistiky, poslání a podstaty církve, charitních institucí a další. Doležel v návaznosti na prof. Lechnera přidává ještě sociálně-pastorační kompetenci, ke které patří křesťansky motivovaná sociální práce, pastore, liturgie a další.⁵³

Významnou odlišností může být také motivace a hodnoty vyplývající z víry věřících pracovníků. Motivací bývá vlastní aktivní prožívání křesťanské víry. Slovy Graubnera: „*Ten dar jsme přece dostali k tomu, abychom mohli být užiteční.*“⁵⁴ Haičman, ředitel Charity Česká republika v letech 2007-2013, za nejsilnější motiv pracovníků Charity považuje to, že mohou pomáhat lidem.⁵⁵ Pracovníci Charity Zábřeh uváděli v dotazníku nejčastěji tuto motivaci: pomáhat, podporovat, dělat smysluplnou práci, pracovat s lidmi, přinášet radost, sloužit druhým, dělat práci, která vychází z křesťanských hodnot a další (příloha č. 2.).

Z údajů, které uvádí Vašek, můžeme zjistit, že v roce 1936, bylo v Německu z 121.000 charitních pracovníků 75.000 řeholních sester a 3.000 řeholníků.⁵⁶ To znamená, že duchovní osoby tvořily téměř 65 % všech zaměstnanců. U zbývajících

---

⁵⁰ Srov. Benedikt XVI. *Deus caritas est*, čl. 31.

⁵¹ Srov. Charita Česká republika, *Charita v Olomouci 1922-2012*, s. 11.

⁵² Srov. Šich, J. *Autorita jako služba. Duchovní úvahy pro ředitele a vedoucí pracovníky Charity*, s. 3.

⁵³ Srov. Doležel, J. *Teologie v kontextu sociální práce*, s. 99.

⁵⁴ Srov. Čermuška, P.; Pospíšil, C. V.; Staněk, F. *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*, s. 210.

⁵⁵ Srov. Haičman, O. *Činnost Charity je zárukou důvěryhodné filantropie a veřejné prospěšnosti*, s. 19.

⁵⁶ Srov. Vašek, B. *Dějiny křesťanské charity*, s. 150.

35 % můžeme jenom předpokládat, že víra v jejich životě tvořila významnou úlohu. Výzkum mezi pracovníky Diecézní charity Plzeň, který provedl Opatrný v roce 2004, nám může poskytnout představu o jejich příslušnosti k církvím. Řeholníci, řeholnice, kněží či jáhni tvoří celkem 3 % pracovníků, pokřtěných pracovníků je 61 % a zaměstnanců, kteří se prohlašují za ateisty 14 %. Více než polovina, tj. 58 % pracovníků se nepovažuje za členy některé z církví.⁵⁷

Z dotazníku, který byl v rámci této práce zpracován, můžeme vyhodnotit, že 82 % zaměstnanců Charity Zábřeh se považuje za věřící (věřící v Boha, nebo něco, co přesahuje tento svět) a 69 % se považuje za člena nějaké církve (příloha č. 2).

1.5 Kodex Charity Česká republika

Kodex Charity ČR (dále jen Kodex) je dokument, který nese profil této organizace. Byl schválen Českou biskupskou konferencí dne 21. ledna 2009 po několikaletém hledání a zrání jeho konceptu a obsahu, který je společným dílem mnoha pracovníků.⁵⁸ Kodex uvádíme v této práci proto, že od doby svého vydání a schválení jsou s ním seznamováni všichni pracovníci i dobrovolníci Charit. Umožňuje a usnadňuje jim identifikaci s posláním Charity, jejími zásadami a hodnotami, a zároveň kritéria, podle kterých se mají orientovat při své práci.⁵⁹

1.5.1 Důvod vzniku dokumentu

Kodex byl vytvořen z několika důvodů. Hlavním důvodem, na který se napojují další tzv. dílčí důvody, je vytvoření profilu organizace. Kodex tak vytváří celkový obraz organizace. Pro registrované sociální služby, vydáním zákona o sociálních službách v roce 2007, se staly závazné standardy kvality.⁶⁰ Podle standardů kvality je jednou z hlavních zásad v poskytování sociálních služeb podávání dostatečně přesných a srozumitelných informací. Kodex, jako veřejný a kontrolovatelný závazek,

---

⁵⁷ Srov. Opatrný, M. *Teorie a praxe charitativní práce. Uvedení do problematiky. Praktická reflexe a aplikace*, s. 28.

⁵⁸ Srov. Charita Česká republika, *Kodex Charity Česká republika*, s. 3.

⁵⁹ Tamtéž, s. 4.

⁶⁰ Standardy kvality jsou základním kritériem, kterým si stát pomocí orgánů inspekce kvality ověřuje, zda jednotliví poskytovatelé splňují podmínky, které jim pro výkon jejich činnosti ukládá zákon o sociálních službách a další obecně platné právní předpisy.

je jedním z nástrojů splnění této zásady nejenom pro stát, jako zákonodárce, ale i pro zřizovatele, tj. římskokatolickou církev, adresáty pomoci a sponzory charitní činnosti.

Další důvodem je postoj a komunikace Charity vůči svým zaměstnancům a dobrovolníkům. Uvedené cíle, poslání, zásady a hodnoty charitní práce jsou prostředkem identifikace pracovníků. Pomáhá vytvářet vlastní pojetí a rozvoj kvality práce každého zaměstnance či dobrovolníka. Nabízí možnost reflektovat otázky, problémy či etická dilemata⁶¹ v běžném pracovním životě.

Kodex není zákoníkem a jeho obsah není právně vymahatelný. Nesmí se stát nátlakem na zaměstnance či dobrovolníky. Představuje ideál účasti každého jednotlivce na díle Charity a ideál její činnosti jako instituce. To znamená, že je ukazatelem a motivujícím pozváním na cestě charitní služby k jejímu ideálu. Každý takovýto „putující“ se bude nacházet na jiném úseku cesty. Tato rozmanitost je v Charitě přirozená a žádoucí.⁶² Napětí mezi ideálem a realitou nazýváme principem graduality.⁶³ Tento princip je zobrazen i na titulní straně Kodexu symbolem stoupajících schodů (příloha č. 1.).

1.5.2 Obsah dokumentu

Úvod ke Kodexu napsal Mons. Jan Graubner, jako předseda ČBK, a je krátkým pojednáním o charitní službě jako součástí katolické církve. Preambule je věnována cílům Kodexu, které jsme již podrobně popsali.

V první kapitole je uvedené poslání a cíle Charity se zásadami a hodnotami, kterými se charitní služba řídí. Poslání Charity⁶⁴ pramení z pověření katolické církve šířit ve světě dobro, spravedlnost a naději.⁶⁵ Nejvlastnějším cílem charitních služeb je ochrana člověka v jeho důstojnosti od početí až po přirozenou smrt. Velmi důležitou poznámkou v této kapitole je konstatování, že Charita respektuje původní místo

---

⁶¹ Etickým dilematem se rozumí výběr mezi dvěma nebo více nechtěnými možnostmi. Pracovníci v sociálních, ale i v dalších pomáhajících profesích se s nimi setkávají poměrně často.

⁶² Srov. Doležel, J. *Setkání ke Kodexu na Velehradě, 13. -15. října 2009.*

⁶³ Princip graduality jako postupný vývoj či postupnou cestu vyjádřil papež Jan Pavel II. v apoštolské exhortaci *Familiaris Consortio* pro mravní růst. Tvůrci kodexu použili tento pojem jako vyjádření rozdílnosti pracovníků Charit na jejich cestě za ideálem.

⁶⁴ Charita nese poslání, znamená to tedy, že je vysílajícím poslaná k adresátovi. Vysílajícím je římsko- katolická církev, adresátem jsou všichni potřební lidé. Srov. Umlauf, M. *Setkání ke Kodexu na Velehradě, 13. -15. října 2009.*

⁶⁵ Srov. Charita Česká republika, *Kodex Charity Česká republika*, s. 5.

uplatňování „caritas“, kterým je přirozené sociální prostředí farních společenství. Nenahrazuje tak osobní odpovědnost každého křesťana za sebe samotného a za jeho službu bližním. Zaměstnanci Charity tuto činnost podporují a doplňují tam, kde síly a schopnosti jednotlivců nebo místních farních společenství nestačí či je potřeba zajistit odborný charakter služby.⁶⁶ Tato součinnost předpokládá dobrou spolupráci mezi místní Charitou a farnostmi.

Každé poslání má své zásady, kterým je podřízena jakákoliv další aktivita a je postaveno na určitých hodnotách, ke kterým směřuje. Zásady a hodnoty tvoří rámec poslání a poskytují tak Charitě etické a strategické východiska práce. Mezi zásadami a hodnotami je oboustranný vztah. Naplňování zásad přivádí k uskutečňování hodnot a hodnoty ovlivňují způsob realizace zásad, jsou jejich měřítkem a orientačními body.⁶⁷ Zásady (důstojnost lidské osoby, společné dobro, solidarita, subsidiarita, kvalita) a hodnoty (pravda, svoboda, spravedlnost, láska), uvedené v Kodexu, pramení z evangelijního poselství a sociálního učení katolické církve.⁶⁸

Druhá kapitola pojednává o specifickém charakteru charitní služby. Tento specifický charakter neboli rozdíl mezi Charitou a jinými pomáhajícími organizacemi je často diskutovaným tématem v jednotlivých Charitách. Pro specifický charakter se ujal termín „charitní duch“. Co je tímto charitním duchem? Proč pracovat zrovna v Charitě? Proč si vybrat charitní službu? To jsou otázky, jejichž zodpovězení přiznává Charitě určitou výhodu na trhu neziskových organizací. Podle Kodexu utvářejí specifický charakter charitní služby jeho pracovníci. Svým osobním přístupem vtiskují běžným pracovním postupům charakter služby lásky k bližním. Toho mohou dosáhnout tím, že respektují poslání Charity, usilují o jeho naplňování a usilují o takový vztah ke své práci, aby byla zároveň zaměstnáním i realizací jejich osobního poslání.⁶⁹

V třetí kapitole jsou vyjmenovány předpoklady odborných a osobnostních kvalit pracovníků Charity. Profesionální odbornost, lidskost, odpovědnost, poctivost, dobré vztahy na pracovišti, vlastní aktivita a tvořivý přístup vedou k dosažení maximální

---

⁶⁶ Srov. Charita Česká republika, *Kodex Charity Česká republika*, s. 5.

⁶⁷ Srov. Umlauf, M., *Setkání ke Kodexu na Velehradě, 13. -15. října 2009*.

⁶⁸ Srov. Charita Česká republika, *Kodex Charity Česká republika*, s. 7.

⁶⁹ Tamtéž, s. 10.

možné kvality charitní služby. Lidskost je zde míněna ve smyslu laskavého přístupu a pozornosti věnované druhému.⁷⁰

Čtvrtá kapitola pojednává o právech a povinnostech, závazcích a omezeních charitních pracovníků. Většina z nich je stejná jako u kteréhokoliv jiného zaměstnavatele. Pro účely této práce se pozastavíme u těch specifických. Mezi ostatní práva patří i duchovní pomoc a podpora církve. Za duchovní formaci a pastorační péči o pracovníky Charity je zodpovědný farář či administrátor farnosti.⁷¹ V některých Charitách je ustanoven pastorační asistent.⁷²

Pátá kapitola obsahuje poznámku o uvedení Kodexu do praxe. Za seznámení vedoucích charitních pracovníků s Kodexem nesou odpovědnost arcidiecézní a diecézní Charity. Tato odpovědnost je s ohledem na ostatní pracovníky delegována na management místních Charit.⁷³ V Charitách olomoucké arcidiecéze přejímá tuto povinnost pastorační asistent, pokud je tam ustanoven. Pro nové pracovníky je také s půlroční periodou připravován formační kurz, který organizuje Arcidiecézní charita Olomouc.

1.6 Charita Zábřeh

Charita Zábřeh je organizace Římskokatolické církve s vlastní právní subjektivitou, zřízená olomouckým arcibiskupem Janem Graubnerem dne 1. dubna 1992. Jejím posláním je projevat milosrdnou lásku skutky, a tak naplňovat křesťanské učení o lásce k člověku. Za tímto cílem vyhledává potřebné, poskytuje pomoc lidem v nepříznivé životní situaci a podporuje jejich začlenění do běžného života. Své služby poskytuje především na území děkanátu Zábřeh a pak podle možností kdekoliv v České republice i v zahraničí.

1.6.1 Střediska Charity Zábřeh

Charitní ošetrovatelská služba byla jednou z prvních činností, kterou Charita Zábřeh po svém znovuoobnovení provozovala. Středisko poskytuje odbornou zdravotní péči v přirozeném prostředí, tj. domácnosti pacienta. Službu indikuje

---

⁷⁰ Srov. Charita Česká republika, *Kodex Charity Česká republika*, s. 11.

⁷¹ Srov. Česká biskupská konference, *Charitativní služba církve. Pastorační péče o Charitu*, s. 10.

⁷² Tato pracovní pozice není pravidlem. V olomoucké arcidiecézi má každý děkanát nárok na arcibiskupstvím placeného pastoračního asistenta pro Charitu. Ne vždy je tato možnost zatím využívána.

⁷³ Srov. Charita Česká republika, *Kodex Charity Česká republika*, s. 14.

praktický nebo ošetřující lékař pacienta a je plně hrazena zdravotními pojišťovnami jednotlivých pojištěnců. Ve středisku pracuje celkem 14 zdravotních sester s odborností sestry domácí péče.

Charitní pečovatelská služba je terénní sociální služba⁷⁴, která poskytuje svým uživatelům pomoc při péči o vlastní osobu a domácnost. Péči ve středisku zajišťuje 10 pečovatelek, pedikérka a 2 sociální pracovníci.

Osobní asistence je terénní sociální služba, která poskytuje svým uživatelům dopomoc či asistenci při úkonech, ve kterých mají vlivem svého postižení sníženou soběstačnost. Odlehčovací služba je terénní sociální služba, která poskytuje osobám pečujícím o své blízké možnost zastoupení této péče. Ve středisku osobní asistence/odlehčovací služby pracuje 9 asistentek.

Denní stacionář Domovinka je ambulantní sociální služba, která poskytuje ve svém zázemí podporu, dopomoc a péči seniorům a zdravotně postiženým osobám. Ve středisku pracují 4 zaměstnanci.

Denní stacionář Okýnko je ambulantní sociální služba, která poskytuje ve svém zázemí podporu a pomoc dospělým lidem s mentálním, tělesným či kombinovaným postižením. Ve středisku pracuje 6 zaměstnanců.

Oáza – centrum denních služeb je ambulantní sociální služba, která poskytuje ve svém zázemí podporu a pomoc dospělým lidem s mentálním postižením a chronickým duševním onemocněním. Ve středisku pracuje 6 zaměstnanců.

Občanská poradna je ambulantní, v případě potřeby terénní, sociální služba, která poskytuje lidem odborné sociální poradenství. Součástí občanské poradny je půjčovna zdravotních, kompenzačních a rehabilitačních pomůcek. Ve středisku pracují 2 zaměstnanci.

Chráněné dílny a pracoviště (od 1. 5. 2012 Reparto s.r.o., dceřiná společnost Charity Zábřeh) jsou středisky, které zprostředkovávají osobám se zdravotním postižením v produktivním věku sociálně terapeutickou činnost formou zaměstnání. Počet zaměstnanců závisí na sezonních pracích, průměrně ročně je to kolem 50 zaměstnanců.

---

⁷⁴ Terénními službami se rozumí služby, které jsou klientovi poskytovány v jeho přirozeném sociálním prostředí. Ambulantními službami se rozumí služby, za kterými klient dochází nebo je doprovázen nebo dopravován do zařízení sociálních služeb.

Naděje – středisko humanitární, krizové, sociální a vzájemné pomoci sdružuje několik nástrojů pomoci (finanční, materiálové, potravinové, přechodného ubytování a pomoc manuální práce) osobám v nouzi. Středisko nemá stálého zaměstnance, jednotlivé nástroje pomoci jsou rozděleny mezi zaměstnance jiných středisek.

Dobrovolnické centrum je středisko, které koordinuje nabídku a poptávku po dobrovolnické a veřejné službě. Ve středisku pracují 4 zaměstnanci.

Pastorační péče je služba, která nabízí zaměstnancům, dobrovolníkům a uživatelům Charity podporu duchovního rozvoje. Za duchovní rozměr v Charitě je zodpovědný děkan zábřežského děkanátu a za konkrétní pastorační službu pastorační asistent.

Charita Zábřeh zaměstnává kolem 90 zaměstnanců (uvedeno bez dceřiné společnosti Reparto, s.r.o.).

2. Pastorační péče

Pokud mají zaměstnanci a dobrovolníci naplňovat poslání charitní služby, musí být trvale vzděláváni a formováni. Systematické profesní vzdělávání se stalo pro pracovníky v sociálních službách podmínkou⁷⁵ a je zahrnuté v metodikách, vnitřních předpisech, zpracovaných standardech kvality jednotlivých Charit. Profesní vzdělávání má být doprovázeno duchovní formací. Současný stav společnosti omezuje výběr charitních pracovníků natolik, že není realistické mít všechny pracovníky zakotvené v církvi. Všichni pracovníci by však měli být zakotveni alespoň v křesťanských principech a formováni k obecným lidským hodnotám.⁷⁶ ČBK svým dokumentem *Charitativní služba církve Pastorační péče o Charitu* stanovila za pastorační péči (duchovní péči, duchovní formaci) odpovědným faráře (administrátora farnosti). Primárním cílem veškeré pastorační činnosti církve je úkol svěřený církvi Kristem, a to být nástrojem spásy.⁷⁷

2.1 Dějiny pastorační péče

Pojmem pastore obecně označujeme soubor mnohotvárných činností celého církevního společenství, pomocí kterých toto společenství navenek i dovnitř realizuje své poslání. Ve Starém zákoně se pastýřem označuje sám Hospodin (Ž 23) a Ježíš Kristus toto označení v Novém zákoně více specifikuje, když sám sebe nazývá „dobrým pastýřem“, který dává život „za své ovce“ (Jan 10,11). Metafora pojmu pastýř je velmi bohatá. Pastýřské postoje, jako je péče o duši, vedení životem, citlivost, patří k mentalitě pastýře, kterou je láska.⁷⁸

Pastore je v centru pozornosti prvotní církve. Vidíme ji v péči o nově obrácené, v novém uspořádání křesťanského společenství v době krizí a v jednotlivých naléhavých otázkách, které se objevovaly.⁷⁹

Původní význam pastore se vztahoval k obratu péče o duši. Od 10. století se tento pojem začal chápat jako souhrn konkrétních úkolů biskupa a od 12. století se stává součástí služby církve a stává se povinností kleriků. Pastore jako péče o

---

⁷⁵ §111 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění stanovuje pro další vzdělávání pracovníků v sociálních službách rozsah minimálně 24 hodin za kalendářní rok.

⁷⁶ Srov. Česká biskupská konference, *Charitativní služba církve. Pastorační péče o Charitu*, s. 11.

⁷⁷ Srov. Špidlík, T.; Rupnik, M. I. *Nové cesty pastorální teologie. Krása jako východisko*, s. 41.

⁷⁸ Srov. Ambros, P. *Kam směřuje česká katolická církev? Teologie obnovy*, s. 265.

duši se pojímala jako souhrn činností a povinností, které jsou spojené s potřebami křesťanského lidu a odvozují práva a povinnosti kleriků.⁸⁰ Reforma Tridentského koncilu přejala obrat péče o duši, jako základ své pastorální koncepce, a soustředila se na kvalitu poskytované pastorační služby. Základem pastorační konceptce byl vztah pastýře a jeho stáda, pastýř měl osobní zodpovědnost za péči o duše. V 18. století byla zavedena josefínskou osvícenskou reformou návrhem Štěpána Rautenstraucha nová univerzitní disciplína pastorální teologie. Svou koncepcí reagovala mimo jiné také na potřebu systematicky uspořádat duchovní správu. Praktická část byla rozdělena do tří oblastí, hlásání (katechetika, homiletika), spravování svátostí (příprava, udílení, slavení) a vzdělávání. Výraz péče o duši, který zpočátku vyjadřoval veškerou pastorační činnost, se postupně omezil jen na třetí oblast, a to vzdělávání.⁸¹

V 19. století se definuje vlastní prostor pastorační konceptce z trojího poslání Krista a církve. Pastorační poslání je naplňováno uskutečňováním trojího úřadu církve: prorockého, kněžského a královského. II. Vatikánský koncil spojil poslání pastorační konceptce s posláním celého společenství církve, a tím dal pastorační konceptci nový obsah.

V pokoncilním období se k pojmu pastorační konceptce přistupuje ze tří pozic. První pozice rozumí, pod tímto pojmem, božsko-lidskou skutečnost zakořeněnou v dějinách. Za jeden z významných pramenů svého teologického poznání pokládá praxi. Církev se ztotožňuje ve svém jednání s životem a dějinami včetně jejich změn, jako s životem Božím mezi námi a pro naši spásu. Opačná pozice říká, že úkolem pastorační konceptce je předkládat jasným způsobem a bez dvojznačností nauku církve. Třetí pozice je pastoračně pedagogická a snaží se uplatnit nauku církve v životě lidí. Buduje mosty mezi tím, co je a tím, co by z hlediska spásy mělo být.⁸² Současná doba požaduje pastorační konceptci nesenou společenstvím a zaměřenou na opravdové problémy lidí této společnosti. Pastorační konceptce je zaměřená na společnost a stává se věcí celého společenství.⁸³

---

⁷⁹ Srov. Ambros, P. *Fundamentální pastorální teologie*, s. 11.

⁸⁰ Tamtéž, s. 11.

⁸¹ Tamtéž, s. 13.

⁸² Tamtéž, s. 14.

⁸³ Srov. Kříšťan, A. *Počátky pastorální teologie v českých zemích*, s. 18.

2.2 Definice a cíle

Výraz *pastorace* je etymologicky odvozen z latinského výrazu *pastor* – pastýř. Pojem pastýřská péče v sobě nese dvě základní a vymežující charakteristiky, a to autoritu a starostlivou péči. V současné době se pojem pastýřská péče běžně používá v protestantském prostředí. Naproti tomu v katolickém prostředí se chápe spíš jako výsostná činnost kněze. Vzhledem k zapojení laiků, k němuž jsou od II. Vatikánského koncilu vyzýváni, se začal používat pojem pastorační péče neboli *pastorace*.

Pojem je sám v sobě mnohočetný a existuje řada jeho akademicko-teologických pojetí, praktických pojetí i různých uchopení v církevních dokumentech. V pojetí Konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* je *pastorace* totožná s praxí církve⁸⁴. Praxe církve vychází z jejího poslání a úkolu působit k tomu, aby všichni lidé dosáhli plné jednoty v Kristu.⁸⁵ Z tohoto pojetí vychází Ambros, který odpověď po podstatě *pastorace* hledá v oblasti tajemství církve a jejího poslání. *Pastorace* vyrůstá ze svátostného charakteru církve, který ji činí nástrojem intimní jednoty člověka s Bohem a celého lidstva navzájem. Je tudíž základní a nejvlastnější činností církve.⁸⁶ *Pastorace* je spojena se základním posláním církve přinášet spásu a církev je svou pastorační činností znamením spásy pro svět.⁸⁷ Ambros tak definuje *pastoraci* jako mnohotvárnou činnost celého církevního společenství, která je podnětána Duchem Svatým a směřuje ke spáse člověka.⁸⁸ K hlubšímu pochopení pojmu uvedeme ještě konkretizující pojetí Opatrného, který *pastoraci* pojímá jako takové jednání s člověkem, kdy ho respektujeme v jeho jedinečnosti a přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho situace, a to na jeho dostupné úrovni víry.⁸⁹ Kašparů rozumí *pastorací* duchovní

---

⁸⁴ Zahnuje tak misijní poslání církve, život farního společenství, slavení svátostí, péči o věci lidské a společenské, podporu a rozvoj člověka jako jednoty duše a těla, předávání víry v kázání, katechezi nebo mystagogii, duchovní doprovázení a diakonii. Srov. Opatrný, M. *Diakonická teologie. Studijní materiály*, s. 35.

⁸⁵ Srov. II. Vatikánský koncil, *Věřoučná konstituce o církvi Lumen Gentium*, čl. 1.

⁸⁶ Srov. Ambros, P. *Fundamentální pastorační teologie*, s. 35.

⁸⁷ Srov. Ambros, P. *Teologicky milovat církev*, s. 78.

⁸⁸ Srov. Ambros, P. *Fundamentální pastorační teologie*, s. 37.

⁸⁹ Srov. Opatrný, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, s. 4.

podporu ve formě svátostí, duchovního rozhovoru a duševní podporu, např. posilování v pocitu vlastní lidské hodnoty, kterou má poskytovat celé okolí.⁹⁰

Obecně tak můžeme říci, že pastorační péče klade důraz na zvládání těžkostí, životních krizí a posílení víry. Tato péče je zaměřena na lidi prožívající různé těžkosti, úzkosti, utrpení a různé životní krize.⁹¹ Jejím základním úkolem je zprostředkovávat různými formami víru jako důvěrné odevzdání se člověka Bohu.⁹² Z takto definované pastorační péče můžeme stanovit její cíl – doprovázení člověka na jeho cestě životem k Bohu. K upřesnění uvedeme definice cílů pastorační péče vybraných autorů:

- Hlavním cílem pastorační péče je pomoc v duchovním růstu (D. Benner).⁹³
- „Cílem pastorační péče je pomáhat druhým lidem – spolubratřím a spolusestrám – k tomu, aby byli opravdovějšími a zralejšími křesťany“ (G. R. Collins).⁹⁴
- „Cílem pastorační péče je posílit odvahu k věření“ (D. Stollberg).⁹⁵
- „Pomáhat lidem, kteří se snaží vidět svou životní situaci z hlediska víry, a podle toho pak i realizovat svůj vlastní život. Toto vidění je přitom chápáno jako dar a ne jako výsledek odborného uvažování“ (R. Bluhm).⁹⁶
- Disponovat člověka a připravit ho na setkání s Bohem (P. Ambros).⁹⁷
- „Cílem pastorační práce je existence živé, tedy života schopné a život plodící církve“ (A. Opatrný).⁹⁸

2.3 Obsah a rozdělení

Pastorace je založena na konkrétních činnostech, které vyrůstají z konkrétních životních situací. Pastorace tak obsahuje široké spektrum aktivit. K přesnějšímu vymezení použijeme rozdělení, které uvádí Ambros. Pastorační péči rozděluje na základní,

---

⁹⁰ Srov. Kašparů, M. *Pastorace a deprese*, s. 68.

⁹¹ Srov. Křivohlavý, J. *Pastorační péče*, s. 14.

⁹² Srov. Ambros, P. *Setkávejte a nechte se poslat*, s. 147.

⁹³ Srov. Schneider, W. J. *Pastoral Counseling*, s. 2. [online]

⁹⁴ Srov. Křivohlavý, J. *Pastorační péče*, s. 16.

⁹⁵ Tamtéž, s. 16.

⁹⁶ Srov. Křivohlavý, J. *Pastorační péče*, s. 15.

⁹⁷ Srov. Ambros, P. *Fundamentální pastorační teologie*, s. 40.

⁹⁸ Srov. Opatrný, A. *Pastorační situace u nás: analýza a výhledy*, s. 85.

kteřá uskutečňuje základní funkce života cířkve, a speciální, kteřá se zabývá všemi projevy života s dopadem na základní funkci cířkve.⁹⁹

Základní pastorage tak uskutečňuje prorockou a učitelskou, liturgickou, charitativní funkci a vytváří společenství. Prorocká a učitelská funkce zahrnuje veškeré hlásání slova v jeho rozmanitých podobách, jako jsou homilie, katecheze, výuka náboženství apod. Liturgická funkce obsahuje kultické slavení cířkve v jejím úplném paschálním chápání, tj. slavení svátostí a pobožností. Charitativní funkce se uskutečňuje plností lásky. Můžeme tak konstatovat, že pracovníci Charit a dalších pomáhajících organizací, pokud přistupují ke svým uživatelům způsobem služby lásky k bližním, vykonávají pastorage. Tato funkce obsahuje také aspekt evangelijní morálky.¹⁰⁰ Vytváření společenství obsahuje sociální rozměr křesťanství včetně organizace a vedení cířkve. Integrojícím prvkem těchto rozdílných funkcí života cířkve je přítomnost Ježíše Krista, vše pronikající evangelium a přicházející Boží království.¹⁰¹

Speciální pastorage se rozvíjí ve specializovaných oblastech činností cířkve, jako je např. pastorální psychologie, pastorální poradenství, duchovní doprovázení, zpovědnice, pastorage malých skupin, pastorage okrajových skupin atd.¹⁰²

Opatrný rozlišuje kategoriální pastorage, kteřá uskutečňuje pastorační péči o skupiny lidí ve zvláště obtížných životních situacích. Zahrnuje pastorage nemocných, obětí násilí a podvodů, rozvedených, bezdětných, závislých, umírajících a další.¹⁰³ Zásadní otázky kategoriální pastorage uvádí Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické cířkve v ČR *Život a poslání v cířkvi a ve světě*. Vybízí, aby kategoriální pastorage byla chápána jako nedílná složka života cířkve, kteřá je ve svém významu a důležitosti, rovnocenná farní pastorage.¹⁰⁴ Kategoriální pastorage nemůže být jen realizací partikulárního zájmu některých skupin v cířkvi, ale nástrojem realizace vlastního poslání cířkve: být účinným znamením.¹⁰⁵ Charita se tuto výzvu snaží naplnit pastorační péčí klientů všech cílových skupin.

---

⁹⁹ Srov. Ambros, P. *Fundamentální pastorální teologie*, s. 42.

¹⁰⁰ Srov. Mráz, M. *Základná praktická teológia*, s. 138.

¹⁰¹ Srov. Ambros, P. *Fundamentální pastorální teologie*, s. 43.

¹⁰² Tamtéž, s. 43.

¹⁰³ Srov. Opatrný, A. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*, s. 60-80.

¹⁰⁴ Srov. Česká biskupská konference, *Život a poslání křesťanů v cířkvi a ve světě*, čl. 163.

¹⁰⁵ Tamtéž, čl. 164.

Z uvedeného je patrné vzájemné prolínání rozdělení pastorační péče. Pro ilustraci uvedeme jeden příklad. Speciální pastorační péče ve formě duchovního doprovázení bude použita při doprovázení rozvedené ženy a může zahrnovat např. doprovod na mši svatou, na kterou má žena v důsledku svého společenského statusu ostych sama jít.

2.4 Objekty pastorační péče

Pastorační péče se neomezuje jenom na křesťany, ale je určena všem, kteří o ni mají zájem. Příklad k takovému jednání nám ukázal Ježíš Kristus v řadě evangelijních příkladů, kdy se stará o toho, kdo u něho hledá pomoc. I když největší část pastorační činnosti církve se děje ve prospěch křesťanů, tak ze zkušenosti víme, že bývá vyhledávána i těmi, kdo se s církví neztotožňují.¹⁰⁶ Pastorační péče v Charitě je určena všem, kdo o ni projeví zájem.

2.5 Pastorační pracovník

Pastoračním pracovníkem (dále pastorační asistent) chápeme laika, který je zapojen nějakým způsobem v pastorační práci. Laikem označujeme ty křesťany, kteří nejsou členy stavu duchovenského a řeholního. Mají však účast na všeobecném kněžství, křtem byli přivtěleni ke Kristu a stali se účastnými Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského.¹⁰⁷ Tímto způsobem bylo II. Vatikánským koncilem definováno místo laika v životě církve. Laici jsou zaměstnaní v církvi podle obsahu činnosti v různých kategoriích. Jednou z kategorií je pastorační péče a pracovní pozice pastoračního asistenta. Pastorační asistent je křesťan povoláný k pastýřské službě odlišné od kněžské služby. Jsou angažováni ve farní či kategoriální pastorační práci, v nemocnicích, kde se ujímá název nemocniční kaplan, či v Charitách. Podrobný popis práce včetně určení zodpovědnosti je ponechán na přímých nadřízených, na farázech knězi a v Charitách řediteli. Stejně tomu tak je v jejich kompetencích i stanovení nároků na osobu pastoračního asistenta. Obecně se vyžaduje teologické vzdělání, ale ne vždy je to podmínka.

Opatrný charakterizuje dobrý pastorační přístup jako osobní přístup, který vede ke komunitnímu životu víry. Tento přístup podporuje sdílenou víru, ale přitom se nevyklučuje individuální péče o osobní víru. Osobní přístup znamená, že pastorační

---

¹⁰⁶ Srov. Opatrný, A. *Pastorační péče v církvi*, s. 5.

¹⁰⁷ Srov. II. Vatikánský koncil, *Věřoucná konstituce o církvi Lumen Gentium*, čl. 31.

pracovník by měl mít sám silnou zkušenost víry a jejího růstu jak osobního, tak ve společenství.¹⁰⁸ V této práci se budeme držet tohoto pojetí, že doprovázet ve víře druhé může jen ten, který je ve víře sám zakotvený.

Toto všechno klade na pastoračního pracovníka velké nároky. Šíře těchto nároků ukazuje, že jedinec je může jen stěží všechny naplnit. Má to i svůj teologický důvod, nikdo nemá všechny dary, ale všechny údy církve, vybavené různými dary jsou potřebné a doplňují se. Proto je nutné sdílení darů a vzájemná služba dary, v církvi.¹⁰⁹

2.6 Duchovní potřeby

Pojem potřeby vyjadřuje základní formu motivu, a to ve smyslu nějakého deficitu, neboli v biologické či sociální dimenzi bytí.¹¹⁰ Člověk jakožto tělesně-duševně-duchovní osoba má čtyři základní lidské potřeby. Jsou jimi potřeby tělesné, duševní, sociální a duchovní. Pro potřeby této práce pojednáme pouze o potřebách duchovních.

Nejčastěji uváděná hierarchie potřeb je podle A. H. Maslowa. Začínají od biologických potřeb až po potřeby seberealizace. Ke konci života Maslow doplnil tuto hierarchii o potřebu transcendence, přesahu.¹¹¹

Duchovní rozměr, ať uvědomělý nebo neuvědomělý, je vlastní každému člověku, netýká se pouze osob věřících v Boha nebo nábožensky praktikujících.¹¹² Zároveň je duchovní dimenze člověka nejnepřístupnější uchopitelná a pochopitelná.¹¹³ Velký podíl na identifikování duchovních potřeb má hospicové hnutí.¹¹⁴ V posledním

---

¹⁰⁸ Srov. Opatrný, A. *Pastorace společenství*, s. 121.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 122.

¹¹⁰ Srov. Nakonečný, M. *Psychologie osobnosti*, s. 249.

¹¹¹ Většina učebnic psychologie tuto potřebu u Maslowa neuvádí. Maslow si byl vědom, že tato potřeba patří k tomu, co se obvykle nazývá náboženstvím. Vzhledem ke svým námitkám proti náboženským organizacím uváděl jako ideál přirozené a přírodní náboženství. Srov. Říčan, P. *Psychologie a náboženství spirituality*, s. 234.

¹¹² Čierná s Mamulou uvádějí, že duchovní téma či duchovní potřeby jsou přítomny samy o sobě především v krizové pomoci, protože člověk v krizi důvěry (a víry) ztratil nebo ji ztrácí či se bojí, že ji ztratí. Srov. Čierná, J.; Mamula, J. *Duchovní témata a krize*, s. 315.

¹¹³ Srov. Doskočil, O.; Uxová, M. *Spirituální služba v domovech pro seniory*, s. 42. [online]

¹¹⁴ Kolébkou hospicového hnutí je Velká Británie, kde Cecily Saunders v 60. letech 20. století založila první moderní hospic. V České republice byl první hospic otevřen v roce 1995 v Červeném Kostelci, a to především zásluhou Mudr. Marie Svatošové, zakladatelkou hospicového hnutí v České republice.

stádiu života jsou duchovní potřeby jedním z nejdůležitějších aspektů potřeb člověka. Člověk se snaží vypořádat v tomto období se smyslem života a hledá jeho naplnění.

Ke zjišťování duchovních potřeb se nejčastěji používají výzkumné metody – hloubkové rozhovory a dotazníky. Ze všech uvedeme dva. Dotazník k hodnocení duchovních aspektů osobnosti FICA vypracovala Christina Puchalski. Odkazuje ke čtyřem základním otázkám: víře, dopadu na život, vztahu ke společnosti a způsobu přístupu.¹¹⁵ Používá se také dotazník HOPE, který začíná na obecnější rovině otázek po naději, smyslu života, organizovaném náboženství, osobní spiritualitě a jejího praktikování a dopadu spirituality na zdravotní péči.¹¹⁶ Další směr se soustředí na určení vztahu mezi spiritualitou a životní pohodou. K tomuto určení existuje řada metod, např. Škála duchovní životní pohody JSREL, Škála duchovní perspektivy, Dotazník kvality života a další.¹¹⁷

Současná literatura se zatím duchovním potřebám věnuje sporadicky. Většinou to bývají publikace a pojednání o doprovázení umírajících a pozůstalých, které tuto problematiku řeší. Svatošová řadí k duchovním potřebám tyto: potřeba smysluplnosti života, potřeba odpuštění (aby dotyčnému bylo odpuštěno a také aby odpustil sám) a za univerzální duchovní potřebu považuje lásku – touhu milovat a být milován.¹¹⁸ Haškovcová k těmto potřebám přidává potřebu hledání odpovědi na otázku, zda utrpení má nějaký smysl.¹¹⁹ K duchovním potřebám ještě zařadíme potřeby náboženské, tj. modlitba, svátosti, pobožnosti atd. Jsou to potřeby, které jsou již spojené s určitou náboženskou praxí. Jsou uspokojovány ve vlastní církvi jednotlivých osob, které se považují za věřící, či praktikující.

V dotazníku, který byl v rámci této práce realizován, pojmenovali pracovníci Charity Zábřeh tyto duchovní potřeby: smysl života, láska, modlitba, víra, přijímání svátostí, zklidnění, odpuštění, vyrovnanost a další (příloha č. 2). Můžeme také potvrdit, že u duchovních potřeb jde o hlubokou a osobní angažovanost ve sdílení se zaměstnancem na té nejhlubší úrovni.¹²⁰

---

¹¹⁵ Počáteční písmena faith, importace, community a address.

¹¹⁶ Počáteční písmena hope, organized religion, personal spirituality a effect on medici care.

¹¹⁷ Srov. Wright, M. *Dobro pro duši? Duchovní dimenze hospicové a paliativní péče*, s. 245.

¹¹⁸ Srov. Svatošová, M. *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?* s. 40.

¹¹⁹ Srov. Haškovcová, H. *Thanatologie. Nauka o umírání a smrti*, s. 164.

¹²⁰ Srov. Svatošová, M. *Potřeba duchovního vedení zdravotníků. Zanedbání povinné péče tentokrát jinak*, s. 120.

2.7 Pastorační péče v Charitě

Význam a potřeba duchovní formace či pastorační péče charitních pracovníků je vnímána uvnitř církve i v rámci jednotlivých Charit. Benedikt XVI. vyjádřil tuto potřebu jako „*formaci srdce*“ a dále uvádí: „*je potřeba přivádět tyto pracovníky k onomu setkání s Bohem a Kristem, které by v nich probouzelo lásku a otvíralo jejich duši druhému, takže láska k bližnímu pro ně už nebude přikázání uložené, tak říkající zvenku, nýbrž důsledek vyplývající z jejich víry, která se stává činnou v lásce*“¹²¹. Toto přivádění k setkání s Bohem a Kristem zároveň musí respektovat náboženskou svobodu¹²². Ke sloučení těchto zdánlivě rozporuplných přístupů přispívá pochopení pojmu evangelizace, která není jen hlásáním Krista těm, kteří ho ještě neznají¹²³. Evangelizace je souhrnem všech činností, kterými jsou lidé přiváděni k účasti na tajemství Krista zjeveného evangeliem.¹²⁴ Kromě předávání víry znamená také podporu dobra v člověku a ve světě i snahu o nápravu strukturálně špatných procesů ve společnosti.¹²⁵

Podle Opatrného musí být pastorační práce v Charitě pojímána tak, aby byla příspěvkem pro práci a poslání Charity. Pokud její práce vychází z hodnoty lidského života a lidské důstojnosti, je třeba pojímat pastorační práci jako podporu těchto hodnot u pracovníků organizace.¹²⁶ Podporu těchto hodnot, víru vedoucí k lidskosti a vzdělávání s dalšími pastoračními aktivitami, vnímá jako úkoly pastorační práce v Charitě. Pro charitní pracovníky bývá zpravidla první hodnotou druhý člověk a jeho život. Pastorace by proto měla podporovat především tuto hodnotu a přivádět ji k jejímu božskému základu. Víru zjevuje Boží úmysl, který se týká celkového povolání člověka, a proto vede k řešení vždy plně lidskému.¹²⁷ Pastorační práce by tak měla pomáhat tomu, aby pracovníci, kteří se považují za věřící křesťany, hledali a nacházeli díky své křesťanské víře ve své práci vždy řešení plně lidská.

---

¹²¹ Srov. Benedikt XVI. *Deus caritas est*, čl. 31.

¹²² Srov. II. Vatikánský koncil, *Deklarace o náboženské svobodě*, čl. 2

¹²³ Srov. Pavel VI. *Evangelii nuntiandi*, čl. 17.

¹²⁴ Srov. Ambros, P. *Fundamentální pastorální teologie*, s. 70.

¹²⁵ Srov. Opatrný, M.; Lehner, M. *Teorie a praxe charitativní práce. Uvedení do problematiky. Praktická reflexe a aplikace*, s. 67.

¹²⁶ Tamtéž, s. 68.

¹²⁷ Srov. II. Vatikánský koncil, *Konstituce pastorální o církvi v dnešním světě Gaudium et spes*, čl. 11.

K pastorační práci patří také vzdělávání pracovníků ve věci základů a principů charitní práce, základních informací o církevních realitách, výklad biblických textů, které inspirují charitní práci (Podobenství o milosrdném Samaritánovi v Lk 10,25-37) a dalších často konkrétních situací (utrpení, smrt, odpuštění). Součástí jsou také bohoslužby, poutě, duchovní obnovy, žehnání nových prostor či aut a další. Věřící a praktikující pracovníci se liturgického života účastní ve svých farnostech, proto tato nabídka je pro ně spíše doplňkem. Pokud se ale podaří pozvat na tyto aktivity i pracovníky, kteří neprovozují svou víru či se nehlásí k žádné víře, dobrovolníky a klienty, bývají vytvořena velmi cenná společenství, která nemalou mírou přispívají pro vytváření blízkých vztahů a vzájemného pochopení.

Církev jako zřizovatel Charity přisuzuje pastorační péči jejich zaměstnanců velkou důležitost. V roce 2005 vydala Česká biskupská konference příručku *Charitativní služba církve: Pastorační péče o charitu*, pro kněze ve farní pastorační, zabývající se duchovní péčí o pracovníky Charity. Arcidiecézní olomoucká charita publikovala psané katecheze: *Vy jim dejte jíst: Materiály pro formaci charitních pracovníků* a *Autorita jako služba: Duchovní úvahy pro ředitele a vedoucí pracovníky Charity*, které jsou určeny právě k formaci charitních pracovníků. V roce 2009 schválila Rada CHČR a ČBK Kodex Charity České republiky, který pracovníkům přímo pomáhá v identifikaci s posláním Charity. V roce 2009 byla v děkanátech olomoucké arcidiecéze ustanovena pracovní pozice pastorační asistent pro Charitu.

3. Duchovní doprovázení

Duchovní doprovázení je část pastorační péče, která nabízí lidem pomoc na cestě víry. Středem duchovního doprovázení je samotný vztah mezi Bohem a konkrétním člověkem. Napomáhá mu k rozvoji a kultivování osobního vztahu s Bohem.¹²⁸ Liší se od morálního vedení, svátosti smíření, modlitby za uzdravování, pastorálního poradenství i psychoterapie. V roce 1992 papež Jan Pavel II. v posynodální apoštolské adhortaci *Pastores dabo vobis* vyzval k obnovení osobního duchovního vedení, které v životě církve vždy přinášelo četné a vzácné plody.¹²⁹

3.1 Doprovázení obecně a jeho význam

Každého člověka doprovázejí na životní cestě od počátku až do konce různí lidé. V průběhu života je to nespočet lidí, kteří méně či více na člověka působí. Je to předpoklad a zároveň důsledek života ve společnosti. V nejširším slova smyslu můžeme doprovázení definovat jako přítomnost druhých lidí v našem každodenním životě, a to po celou dobu našeho života.¹³⁰

Z pohledu subjektu doprovázení (tj. doprovázející) můžeme doprovázení rozdělit na laické a profesionální. Pokud je doprovázení realizováno lidmi většinou blízkými, kteří k doprovázení nezískali žádné speciální vzdělání, hovoříme o doprovázení laickém. Nejčastěji jde o rodiče, prarodiče, sourozence, partnera, děti, přátele a další. Doba trvání je bez striktního stanovení či omezení, například sociální situací či chronologickým ukazatelem. Doprovázení probíhá spontánně a bez zacílení, či jeho cíl je mnohdy nevědomě stanoven.

Subjektem profesionálního doprovázení je odborník z pomáhající profese, učitel, zdravotnický pracovník, sociální pracovník, psychoterapeut, psycholog, supervizor, duchovní, pastorační asistent a jiní. Objektem je osoba nacházející se v určité životní etapě či situaci, s níž je proces profesionálního doprovázení spojen. Doba trvání je omezena životní etapou či situací, v níž se subjekt nachází a doprovázení je zaměřeno k dosažení předem vytyčeného cíle. Vávrová pro upřesnění uvádí, že subjekt profesionálního doprovázení by měl mít před sebou jasnou vidinu konce

---

¹²⁸ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 10.

¹²⁹ Srov. Jan Pavel II. *Pastores dabo vobis*, čl. 40.

¹³⁰ Srov. Vávrová, S. *Doprovázení v pomáhajících profesích*, s. 66.

doprovázení, který je úzce navázán na dosažení stanoveného cíle.¹³¹ S tímto vymezením můžeme u některého z druhů profesionálního doprovázení polemizovat. Jasná vidina konce doprovázení je zřetelná u učitelů, zdravotnických pracovníků, sociálních pracovníků. Již bez časového omezení je u duchovního doprovázení nebo pravidelné a v sociálních službách vyžadované supervizi.

Duchovní doprovázení podle kritéria subjektu může být jak profesionální, tak laické. U laického duchovního doprovázení se jedná o osoby většinou blízké, které formují duchovní život doprovázeného. U profesionálního duchovního doprovázení je subjektem nejčastěji kněz, řeholník případně pastorační asistent.

Další rozdělení doprovázení je podle délky na krátkodobé, dlouhodobé a trvalé. Podle tohoto kritéria je duchovní doprovázení ve většině případech dlouhodobé a trvalé. Výjimkou se může stát duchovní doprovázení chápané v tom nejširším slova smyslu jako pastore a zahrnovat tak např. přípravu na svátosti.¹³² Pak bychom ho klasifikovali jako krátkodobé.

Podle zacílení se rozděluje na cílené a bezděčné, podle intenzity na intenzivní a neintenzivní. Duchovní doprovázení je cílené. Podle dohody může být intenzivní či nikoliv.

Jiné formy rozdělení jsou podle situace (výchovně-vzdělávací, sociální, zdravotnické, duchovní apod.), stádia života (nepřímá, primární, sekundární, terciární, terminální apod.) a prostředí (přirozené a institucionalizované).¹³³

Z výše uvedeného je zřejmý hluboký význam doprovázení v životě člověka. Objektem i subjektem doprovázení se v průběhu svého života stává každý člověk. V určitém období je více doprovázeným a naopak v jiné životní etapě více doprovázející.

3.2 Vymezení terminologie – duchovní vedení, doprovázení a otcovství

Tato práce je pojmově zaměřená na duchovní doprovázení, můžeme se ale také setkat s pojmy duchovní vedení či duchovní otcovství. Různost těchto pojmů odráží rozdílnou praxi, se kterou se v dějinách u této činnosti setkáváme. Pojem duchovní vedení se používal převážně v minulosti a chápal se tak, že duchovní

---

¹³¹ Srov. Vávrová, S. *Doprovázení v pomáhajících profesích*, s. 69.

¹³² Ve společnosti se pojmy pastore a duchovní doprovázení často zaměňují a považují za synonyma.

¹³³ Srov. Vávrová, S. *Doprovázení v pomáhajících profesích*, s. 69.

vůdce, většinou kněz, vede toho druhého životem. V dnešní době se tento pojem nahrazuje duchovním doprovázením, jež lépe vystihuje podstatu této činnosti a zdůrazňuje, že jediným pravým vůdcem je Duch svatý. Pojem duchovní vůdce a vedení vyvolává v lidech současné kultury představu předuchovnělosti a autoritářství.¹³⁴ Naproti tomu pojem duchovní doprovázení vyjadřuje to, že se jedná o nabídku doprovodu „na cestě“. Doprovázení tak znamená více než poskytování rad a řešení problémů. Znamená, že doprovázený někam směřuje a chce na této cestě s někým hovořit, sdílet se a radit.¹³⁵

Nicméně i termín duchovní vedení má svou kladnou stránku. Jasně vymezuje rozdílné úlohy, které zaujímá vedoucí a vedená osoba. Vůdce vede a doprovází, vedený člověk se dává vést a následuje. Pojem jasně podtrhuje potřebu autority. Toto pojetí tak může vyhovovat málo sebejistým jedincům, kteří trpí strachem ze samostatného rozhodování.¹³⁶ Z tohoto důvodu upřednostňuje používání pojmu duchovního vedení Augustyn. Podle Augustyna pojem doprovázení zamířuje dělicí linii mezi jednotlivými rolami vůdce a vedeného. Naproti tomu klasicky chápané duchovní vedení odděluje naprosto jednoznačně příslušné role a zdůrazňuje hierarchii vztahu mezi vůdcem a vedeným. Doprovázení zdůrazňuje naopak možnost vzájemného sdílení a výměny individuální duchovní pomoci mezi dvěma osobami, které jsou ve vzájemném přátelském a vstřícném vztahu. Tato vzájemná pomoc je sice možná, ale podobá se spíše duchovnímu bratrství než vedení v úzkém smyslu tohoto pojmu.¹³⁷

Dalším termínem, který popisuje individuální pomoc člověku při jeho duchovním růstu, je duchovní otcovství. Pokud vezmeme v úvahu celý bohatý význam tohoto termínu, znamená mnohem více než pouhé vedení nebo doprovázení. Zdůrazňuje totiž moment rození, předávání duchovního života. Je v něm větší a hlubší míra zodpovědnosti doprovázejícího za doprovázeného.¹³⁸ Ve smyslu tohoto otcovství mluví sv. Pavel: „*I kdybyste totiž měli tisíce vychovatelů v Kristu, nemáte více otců, neboť v Ježíši Kristu jsem vás prostřednictvím evangelia zplodil já*“ (1 Kor. 4,15). K tomu je ale nutné dodat, že Pavlovo otcovství nejde nijak mimo otcovství Boží,

---

¹³⁴ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 23.

¹³⁵ Tamtéž, s. 23.

¹³⁶ Srov. Augustyn, J. *Vedení Bohem*, s. 20.

¹³⁷ Tamtéž, s. 21.

¹³⁸ Srov. Augustyn, J. *Praxe duchovního vedení*, s. 17.

neboť se celé vztahuje na plození Krista v lidských srdcích. Z tohoto hlediska je pak duchovní otec nástrojem a zároveň znamením otcovství Božího.¹³⁹ Podobně vnímá duchovní otcovství Rupnik, podle kterého je duchovní otec nositelem charismatu plození, a proto je jeho poslání úzce vázáno na dávání života.¹⁴⁰

Každý z uvedených termínů odráží část pravdy o individuální pomoci člověku při jeho duchovnímu růstu. Všechny tři termíny chápané vcelku odrážejí nejhlubší smysl služby duchovního doprovázení. Různorodost naopak ukazuje na rozdílnou praxi, kterou mohou uvedené pojmy ukazovat.¹⁴¹ V této práci budeme používat pojem duchovní doprovázení. Výběr tohoto termínu proběhl na základě zkušenosti autora práce v pastorační péči v Charitě.

Na závěr ještě zmíníme pojem duchovní poradenství, který se vyjímá a distancuje od pojmů výše zmíněných. Larkin považuje duchovní poradenství za blízké psychologickému poradenství, přičemž jeho cílem jsou především krizové situace.¹⁴² Jedná se tedy o profesionální řešení problémů, které se na duchovní cestě člověka objevují. Převážně je řešeno za úplatu a cestou alternativní spirituality.

3.3 Vymezení hranic

V této kapitole se zaměříme komparační metodou na vymezení hranic duchovního doprovázení, a to srovnáním s psychoterapií a svátostí smíření. Hlavní odlišnosti spočívají ve snaze o dosažení jiných cílů a použití jiných metod.

3.3.1 Duchovní doprovázení a psychoterapie

V pojmovém uchopení se u duchovního doprovázení budeme držet doprovázeného jako objektu a u psychoterapie klienta. U obou forem pomoci je podobný přístup, s kterým doprovázející i psychoterapeut přistupují k doprovázenému či klientovi. Tento přístup musí být v každém ohledu lidský a brát ohled na potřeby a očekávání doprovázeného či klienta. Jakákoliv pomoc by měla být nabízena naprosto dobrovolně, a tak i přijímána.

Podstatný rozdíl mezi duchovním doprovázením a psychoterapií je v užití různých metod a směřování k různým cílům. Duchovní doprovázení se zabývá především

---

¹³⁹ Srov. Cincialová, M. L. J. *Spiritualita pouště*, s. 61.

¹⁴⁰ Srov. Rupnik, M. I. J. *O duchovním otcovství a rozlišování*, s. 20.

¹⁴¹ Srov. Augustyn, J. J. *Praxe duchovního vedení*, s. 17.

náboženským zážitkem doprovázeného a lidským duchem či životem v Duchu svatém. Jeho cílem je budování vztahu člověka k Bohu, doprovázení při čekání na Boha a vede k odevzdání sebe sama. Opírá se o milost pro doprovázení. Psychoterapie je zaměřená na problém klienta, na jeho psychické a emocionální stavy a nabízí přímou pomoc při řešení problémů. Jejím cílem je odstranění chorobných příznaků a obtíží, obnovení pracovní schopnosti, schopnosti prožitku, kontaktu, schopnosti radovat se ze života a integrace osobnosti klienta.¹⁴³ Psychoterapie se opírá o vědecké poznatky psychoterapie.

Duchovní doprovázení trvá delší dobu. Duchovní doprovázející nepoužívá speciálních metod. Důležitá je vlastní náboženská zkušenost, modlitba a dar rozlišování duchů. Psychoterapie trvá po dobu existence problému. Použití metod v psychoterapii závisí do značné míry na osobnosti psychoterapeuta, jeho vzdělání a na osvojených psychoterapeutických směrech různých škol.

Duchovním doprovázejícím je praktikující věřící, psychoterapeutem je kvalifikovaná osoba, jejíž kvalifikace a kompetence závisí na složitosti potřebného psychoterapeutického působení.¹⁴⁴

Rozhovor při duchovním doprovázení nachází svou plnost při účasti třetí osoby, Boha. V psychoterapeutickém rozhovoru jsou partneři dva, klient a psychoterapeut.¹⁴⁵

Existují také styčné body, kdy psychoterapie nabízí cenné služby duchovnímu doprovázení. Vedle poznávací oblasti (poučení o lidských charakteristikách), explorativní (pomoc odhalování latentní motivace) je to také terapeutická oblast, která napomáhá při nápravě výchovných chyb, léčení neuróz, aby byl člověk stále svobodnější a otevřenější vůči Božímu působení.¹⁴⁶

3.3.2 Duchovní doprovázení a svátost smíření

Až do středověku se svátost smíření odlišovala od duchovního doprovázení. Duchovní doprovázení souviselo se starokřesťanským zvykem otvírání svědomí a

---

¹⁴² Srov. Larkin, E. E. *New Aspects of Spiritual Direction*, s. 220. [online]

¹⁴³ Srov. Kratochvíl, S. J. *Základy psychoterapie*, s. 17.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 13.

¹⁴⁵ Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 46.

¹⁴⁶ Srov. Kohut, V. *Základy lidské psychiky v duchovním životě: k plodnější pastoraci a účinnějšímu duchovnímu vedení*, s. 87.

duchovními otci se stávaly osoby zasvěcené i laici, na základě svých zkušeností. Po zavedení soukromé zpovědi¹⁴⁷ se postupně svátost smíření a duchovní doprovázení prolínalo, až se stalo téměř identické. Konkrétní duchovní doprovázení probíhalo často ve svátostné zpovědi. I v současnosti se občas praktikuje duchovní doprovázení při svátosti smíření. Toto duchovní doprovázení nazýváme svátostným. Jeho rozsah stanovují oficiální výroky církve.¹⁴⁸ Papež Pius XII. v encyklice *Mystici corporis* z roku 1943 vybízí k časté zpovědi, při které je třibeno svědomí, posilována vůle a současně pečováno o spásné duchovní doprovázení.¹⁴⁹ Jan Pavel II. v adhortaci *Reconciliatio et paenitentia* mluví o možnosti sloučení duchovního doprovázení a svátosti smíření.¹⁵⁰ *Katechismus katolické církve* implicitně poukazuje na možnost duchovního doprovázení při svátosti smíření a zdůrazňuje úlohu zpovědníka jako dobrého pastýře či milosrdného otce, který čeká na marnotratného syna.¹⁵¹ V novém pokoncilním chápání rozdělení úkolů v církvi, kladení důrazu na různá charismata laiků, a tím i „znovuobjevení“ jejich způsobilosti k duchovnímu doprovázení, se začal klást důraz na větší rozlišení mezi svátostí smíření a duchovního doprovázení.

Při duchovním doprovázení ve svátosti smíření existuje velmi reálné riziko, že se svátost smíření stane „několikahodinovým povídáním“, u kterého se začne vytrácet hřích. Zpovědník by si tohoto rizika měl být vědom a taktně kajícíka upozornit, co by bylo vhodnější nechat pro rozhovor mimo svátost smíření. Zároveň je v této situaci zpovědník vázán zpovědním tajemstvím, a nemůže se tak ke svěřenému problému příště vracet.

Duchovní doprovázení plní ve svátosti smíření doplňkovou, nikoliv podstatnou funkci, má totiž konkrétně pomáhat, a nikoliv nabízet prostor určitého duchovního úniku před konfrontací kajícíka se svou hříšností.¹⁵² Ve svátosti smíření nejde o

---

¹⁴⁷ Soukromá zpověď začala převažovat od 12. století.

¹⁴⁸ Srov. Jastrzab, D. *Zpověď a duchovní vedení*, s. 153.

¹⁴⁹ Srov. Pius XII *Mystici corporis*, čl. 88. [online]

¹⁵⁰ Srov. Jan Pavel II. *Reconciliatio et Paenitentia*, čl. 32.

¹⁵¹ Srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 1465.

¹⁵² Srov. Jastrzab, D. *Zpověď a duchovní vedení*, s. 155.

rozhovor s poučením, ale je to především místo smíření,¹⁵³ je to vytrvalá snaha uskutečňovat v životě milost křtu.¹⁵⁴

Odlišnost mezi duchovním doprovázením a svátostí smíření je také v rozdílném předmětu. Ve svátosti smíření je materií hřích člověka a cílem této svátosti je odpuštění Boží i církve. Aby tento cíl byl splněn, je zapotřebí přesně definovaných úkonů kajícího.¹⁵⁵ Jelikož při této svátosti jde o prominutí hříchů, zaměřuje se pohled nejprve k vypořádání se s minulostí. U člověka, který chodí pravidelně ke svátosti smíření a usiluje o poctivé žití duchovního života, se hříchy a pocity viny mohou více s tímto životem prolínat. Proto se rozhovor ve svátosti smíření a při duchovním doprovázení může téměř shodovat.

Svátost smíření je událostí objektivního rázu. Jeho účinnost nezávisí ani na vnímavosti zpovědníka, ani na otevřenosti a přístupnosti kajícího.¹⁵⁶ Zatímco u duchovního doprovázení jsou tyto vlastnosti velmi důležité. Zpovědníkem musí být kněz se zpovědní jurisdikcí, který jedná Kristovým jménem a s posláním svěřené mu církvi. Při duchovním doprovázení nemusí být doprovázejícím nutně kněz, ale především člověk zralý ve víře.

Aby při svátosti smíření došlo k odpuštění hříchů, je potřeba, aby kajícího vyslovil všechny těžké hříchy. Smysl duchovního doprovázení není narušen tím, když doprovázející hned zpočátku neřekne o sobě celou pravdu, ale vyjevuje ji postupně.

3.4 Duchovní doprovázení v dějinách církve

Duchovní doprovázení je trvale přítomné ve všech obdobích dějin křesťanské spirituality. Tato trvalá přítomnost vypovídá o jeho důležitosti v životě církve. Probíhalo v různých formách a mělo různé podoby, které závisely od způsobu duchovního života a konkrétní spirituality.

V první církevní obci můžeme mluvit o duchovním otcovství získaném hlásáním slova Božího. Podobu duchovního doprovázení pak významně ovlivňují mnišská společenství.

---

¹⁵³ Srov. Martini, C. M. *Studijní texty z pastorální teologie II. Žijeme, co hlásáme?* s. 53.

¹⁵⁴ Srov. *Obřady pokání*, s. 10.

¹⁵⁵ Lítost, vyznání hříchů, zadostiučinění. Srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 1450-1460.

¹⁵⁶ Srov. Jastrzab, D. *Zpověď a duchovní vedení*, s. 152.

3.4.1 Duchovní doprovázení v raném mnišství

Mniši, otcové pouště, se stávají duchovními otci díky milosti charismatu Ducha svatého. Hledání pomoci u duchovního otce je jedním ze stěžejních bodů raného mnišství¹⁵⁷. To procházelo postupně proměnou od poustevnictví, anachorétství¹⁵⁸, až k cenobitskému¹⁵⁹ způsobu života v mnišských komunitách. Tím také docházelo k proměně duchovního otcovství, tj. duchovního doprovázení. Zpočátku žili v pouštích o samotě duchovní otcové nebo matky, které jejich žáci vyhledávali, když přicházeli s prosbou o radu v duchovním životě nebo s přáním, aby mohli po určitou dobu žít v jejich společnosti. V postupně se rozvíjejících formách společného života dostává duchovní doprovázení pevnější podobu a úlohu duchovního doprovázení přebírá představený komunity.¹⁶⁰ Cílem doprovázení byla kontemplace, setkání s Bohem, nazírání Boha a sjednocení s ním. Smyslem této cesty bylo rovněž stát se plně člověkem, zvládat život, vyrovnávat se a správně zacházet s emocemi a potřebami.¹⁶¹ Vlastním předmětem doprovázení bylo odhalování, či vyjevování myšlenek. To, co bylo nutné vyjavit v duchovním doprovázení, nebyly hříchy, ale logismoi – myšlenky rušící duchovní klid.¹⁶² Duchovní otcové nedoprovázeli podle určité teorie či metody, kterou bychom mohli převzít do současnosti. To, co se nám dochovalo, jsou jejich příklady doprovázení, setkání se žáky, epizody a výroky, na jejichž základě je možné formulovat některá obecně platná pravidla v raném mnišství – napravovat a těšit, vycítit, co je pro doprovázeného přiměřené, dávat konkrétní pokyny, obezřetně vést k pravdě, neodnímat vlastní odpovědnost, povzbuzovat k pravdivému uvědomění potřeb tak, aby mohly být proměněny a někdy nechat promlouvat jen své mlčení, vedoucí k zaměření se na oblast prožívání.¹⁶³

Významnou postavou východního raného mnišství byl sv. Basil. Mniši v této řeholi měli svobodu vybrat si duchovního otce mezi těmi, kteří jsou obdařeni schopnostmi rozlišování duchů. Prakticky to znamená, že duchovní rádce nemusel být nutně knězem. Také mnišky mohly být duchovními matkami svých dcer. Víc než

---

¹⁵⁷ Rané mnišství označujeme obdobím 3. – 6. století v oblasti Egypta, Palestiny a Malé Asie.

¹⁵⁸ Anachorétství je poustevnický způsob života v odloučenosti od světa.

¹⁵⁹ Cenobitský způsob života je život ve společné, uzavřené komunitě.

¹⁶⁰ Srov. Plattig, M. *Doprovázení Božím duchem*, s. 17.

¹⁶¹ Tamtéž, 20.

¹⁶² Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 16.

¹⁶³ Srov. Plattig, M. *Doprovázení Božím duchem*, s. 22.

jurisdikční službou to bylo charismatické posláni, duchovní vztah.¹⁶⁴ V západním mnišství bylo duchovní doprovázení ovlivněno sv. Janem Kasiánským a sv. Benediktem. Sv. Jan Kasiánský zdůrazňoval nezbytnost doprovázení nezkušeného zkušeným. A to nejen v kontrole toho, co se musí dělat, ale i toho co se musí myslet.¹⁶⁵ Úlohu duchovního otce přirovnává k úloze dovedného lékaře. Pomáhá uvědomit si skrytou chorobu, rozpoznat její příčiny a učí zdravým léčebným prostředkům.¹⁶⁶ V benediktýnském mnišství je duchovní otcovství uskutečňováno zvláště s ohledem pro novice, kteří v období noviciátu žijí pod vedením staršího mistra. Duchovním otcem je sám opat. Jeho duchovní rozměr je zřejmý již z jeho jména – abba. On je ten, který vede mnichy po duchovní cestě ke svatosti.¹⁶⁷ Potřebu duchovního doprovázení zdůrazňuje Dórotheus z Gazy, který ji odůvodňuje tím, že svědomí může být pod vlivem vlastní vůle nebo paralyzováno hříchy a vášněmi.¹⁶⁸

Základní kvalitou duchovního otce byla skutečnost, že se stal pneumatikos¹⁶⁹, tj. vlastníci Ducha svatého a jednající z jeho vnuknutí. Měl být dobře obeznámen nejen s Božími tajemstvími, ale i s tajemstvími lidských srdcí.¹⁷⁰ Zkušenost otců byla dána sestoupením do nejzazších hlubin jejich srdce.¹⁷¹ Potřebným darem bylo rozlišování duchů.¹⁷² Než se někdo stal duchovním otcem, musel nejprve prožít řadu vlastních bojů prožitých ve víceletém ústraní, aby dosáhl čistoty srdce.¹⁷³ Nikdo nemohl sám sebe prohlásit za duchovního otce. Posouzení toho, že se někdo stal způsobitým k duchovnímu otcovství, bylo na těch, kteří k němu přicházeli o radu. Tato praxe se postupně měnila v souvislosti s institucionalizováním mnišství a s tím, jak toto posláni nabývalo úřední povahy.¹⁷⁴

---

¹⁶⁴ Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 19.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 21.

¹⁶⁶ Srov. Ancilla, M. *Ve škole otců pouště*, s. 31

¹⁶⁷ Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 22.

¹⁶⁸ Srov. Ventura, V. *Spiritualita křesťanského mnišství 2-3*, s. 40.

¹⁶⁹ Duchovním neboli také celistvým je člověk, který v sobě v Duchu svatém překonává veškerá napětí. Srov. Plattig, M. *Doprovázení Božím duchem*, s. 25.

¹⁷⁰ Dar poznání srdce se nazývá kardiognose.

¹⁷¹ Srov. Ancilla, M. *Ve škole otců pouště*, s. 110.

¹⁷² Pro rozlišování duchů se používá také termín Diakrisis.

¹⁷³ Srov. Plattig, M. *Doprovázení Božím duchem*, s. 25.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 26.

3.4.2 Duchovní doprovázení ve středověku

Konec období raného mnišství a začátek středověku je spojen s postavou sv. Řehoře Velikého a jeho dílem *Regula pastoralis*, pojednávající o všeobecné pastorační péči. Sv. Řehoř Veliký jako pastýř duší nabízí v tomto díle cenné podněty k duchovnímu doprovázení. Vedení duší považuje za umění všech umění¹⁷⁵, které nemůže být vykonáváno nikým nepřipraveným. Každé doprovázení se děje v různých podmínkách a situacích, proto neexistuje určitá metoda nebo pastorační způsob, který by byl aplikovatelný na všechny.¹⁷⁶

Na počátku VII. století irští mniši sv. Kolumbána započali své misie v Galii a začali šířit praktikování časté zpovědi, která se od té doby stala řádným prostředkem duchovního doprovázení. Opati klášterů zpravidla nebyli kněží. Tato skutečnost se mění s clunyským hnutím v 11. století. Když se pak opat stává knězem, stává se automaticky také zpovědníkem. Tak se rodí postava „představeného-zpovědníka-duchovního vůdce“.¹⁷⁷

Dvanácté století je stoletím sv. Bernarda. Způsob jeho duchovního doprovázení se dochoval v dopisech adresovaných konkrétním osobám. Kromě duchovního pokroku upozorňuje také na důležitost církevního aspektu, postavení a odpovědnosti v církvi.¹⁷⁸ Na počátku 13. století se objevují žebravé řády, které přinášejí hlubokou novinku v duchovním životě a pastorační praxi. Žebraví mniši měli daleko větší svobodu v pohybu, díky níž se mohli dostat k více osobám, než mniši žijící v kláštorech. Zájem o duchovní doprovázení se tak rozšířil mezi laiky. Výchova a doprovázení laiků spočívala v kázání a zpovídání. Duchovnímu doprovázení byla věnována poslední část svátosti smíření, v níž kněz doporučoval vhodné prostředky pro pokrok v křesťanském životě. Středověké kněžské manuály zdůrazňovaly, že zpovědník nesmí být jen udělovatelem rozhrěšení, ale musí být pastýřem a vůdcem.¹⁷⁹

---

¹⁷⁵ Srov. Řehoř I. Veliký, *Regula pastoralis*, I, 1. [online]

¹⁷⁶ Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 23.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 23.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 24.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 25.

Jednou z nejznámějších knih z konce středověku je *Následování Krista* od Tomáše Kempenského.¹⁸⁰ Tato kniha byla sepsána jako reakce na problémy své doby. Duchovní autoři se snažili držet krok s učenými humanisty, a proto zaplavovali své čtenáře množstvím citátů, rozsáhlostí znalostí, na úkor hloubky a pochopení hlavních pravd. Dílo *Následování Krista* se vrací k jednoduchosti, opravdovosti a podává konkrétní napomenutí usilující o hloubku prožívání.¹⁸¹

3.4.3 Duchovní doprovázení v novověku

Období zvláště raného novověku je „zlatým věkem“ duchovního doprovázení.¹⁸² Sv. Ignác z Loyoly ve svém díle *Duchovní cvičení* představuje strukturovaný intenzivní čas duchovního doprovázení a stanovuje pravidla pro rozlišování duchů. Nikde se v nich nezmiňuje o duchovním otci, průvodci, ani o žácích. Vždy se drží neutrálního výrazu „ten, kdo exercicie dává“ a „ten, kdo exercicie dostává“. Tento způsob vyjadřování může vypovídat o tom, že tím, kdo exercicie dává, je sám Bůh.¹⁸³ Průběh duchovního růstu je určován otázkou po Boží vůli a povoláním člověka se zřetelem k tomuto světu, jež je vždy povoláním k činu.¹⁸⁴ Ignaciánská spiritualita až doposud utváří formaci duchovních vůdců a doprovázejících. Má to své historické i systematické zdůvodnění. Po Tridentském koncilu jezuité převzali duchovní správu při výchově kléru na kolejích i v kněžských seminářích a duchovní doprovázení se tak dělo ignaciánskou formou.¹⁸⁵

V kritickém a do určité míry polemickém střetu s tehdejšími duchovními doprovázejícími a jejich praxí byl sv. Jan od Kříže.¹⁸⁶ Varoval před duchovními doprovázejícími, kteří svoje pojetí a představy doprovázenému vnucují, a tím „*velmi škodí mnoha duším*“¹⁸⁷. Duchovního doprovázejícího vidí jako Božího svědka a jako přítomnost církve na duchovní cestě křesťana.¹⁸⁸ Dalším výjimečným duchovním

---

¹⁸⁰ O autorství se vedly v dějinách četné polemiky. Dnešní historická kritika přiznává autorství Tomáši Hemerkenovi z Kempen v Porýní.

¹⁸¹ Srov. Kempenský, T. *Čtyři knihy o následování Krista*, s. 5.

¹⁸² Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 26.

¹⁸³ Srov. Plattig, M. *Doprovázení Božím duchem*, s. 43.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 52.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 6.

¹⁸⁶ Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 29.

¹⁸⁷ Srov. sv. Jan od Kříže *Živý plamen lásky*, s. 97.

¹⁸⁸ Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 28.

doprovázejícím byl sv. František Saleský. Nutnost potřeby mít duchovního doprovázejícího na cestě ke zbožnosti ukazuje na řadě biblických příkladů: „*Ted' si, dítě, najdi někoho spolehlivého za společníka na cestu*“ (Tob 5,3), „*Věrný přítel je mocnou oporou: kdo ho našel, našel poklad*“ (Sir 6,14). Metoda jeho duchovního doprovázení byla velmi různorodá, pro všechny kategorie osob (od zpovědi, kázání, psaných dopisů až k propracovaným dílům).¹⁸⁹ Jasně a přesně popsal kvality a povinnosti duchovního doprovázejícího. Měl být plný křesťanské lásky, vědění i opatrnosti.¹⁹⁰

Kardinál Giovanni Bona, ve svém díle *De discretione spiritum* (1672), sestavil velmi široký popis rozlišování duchů. Zakládá jej na učení Otců, teologů a na zkušenosti mystiků. Připouští, že rozlišování duchů je charizmatický dar, ale také je výsledkem studia a zkušeností, a tudíž lze tuto schopnost získat. Duše může být pod vedením jednoho ze tří duchů: ducha lidského, ďábelského, či Božího. Úkolem duchovního doprovázejícího je, aby se pokusil rozpoznat, pod kterým vedením se duše doprovázeného nalézá.¹⁹¹ Jezuitský teolog Giovanni Battista Scaramelli se také věnoval tématu rozlišování duchů. Jeho přínosem je učení o rozdělení askeze, ke které je zvána většina lidí, a mystiky. Duchovní doprovázející se pak nutně nemusí zabývat mystikou, ale vést doprovázené k asketické dokonalosti, což je život ctností.¹⁹²

3.4.4 Duchovní doprovázení v současnosti

V současnosti je literatura týkající se tématu duchovního doprovázení bohatá, obsahuje různou terminologii a pokrývá různé křesťanské denominace. Od 17. století jsou nezávisle na sobě používány pojmy vedení a doprovázení. Autoři často neoddělují od sebe duchovní vedení a zpověď, pojednávají o obou tématech současně.

Duchovní doprovázení v řeholích a konstitucích se stále více stává součástí formačních struktur církevních institucí. Vznikla nařízení o otevřenosti a pravidelném vyjevování svědomí představenému, který tak lépe mohl poznávat své podřízené a snadněji je doprovázet. Přes počáteční dobrý úmysl se často stávalo, že někteří

---

¹⁸⁹ Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 29.

¹⁹⁰ Srov. sv. František Saleský, *Úvod do zbožného života*, s. 21.

¹⁹¹ Srov. Aumann, J. *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*, s. 228.

¹⁹² Tamtéž, s. 229.

představení se nepatříčně vměšovali a osvojovali si úkony vlastní zpovědníkoví. Z toho důvodu Kongregace pro biskupy a řeholníky dekretem ze 7. prosince 1890, který byl schválený papežem Lvem XIII., zrušila všechna nařízení týkající se závazků ohledně vyjevování svědomí, jež byly definovány v konstitucích řeholních institutů. V roce 1917 *Kodex kanonického práva*, kánon 530, rozšířil toto opatření na všechna mužská i ženská řeholní společenství.¹⁹³ Současný *Kodex kanonického práva* u řízení řeholních společností uvádí „představení ponechávají členům náležitou svobodu ve věcech svátosti smíření a duchovního vedení“¹⁹⁴ stejně jako u sekulárních institutů, kdy členové „dobrovolně si mohou vybrat potřebné duchovní vedení“¹⁹⁵.

Lev XII., ve své encyklice *Testem benevolentiae*, pokládá takřka za nezbytnou pomoc učitelů a doprovázejících v duchovním životě jedinců při naslouchání radám a podnětům Ducha svatého.¹⁹⁶ Jan Pavel II., v adhortaci *Pastores dabo vobis*, vyzývá k znovuoživení tradice osobního duchovního vedení.¹⁹⁷

Od konce sedmdesátých let se začal postupně uznávat úzký vztah mezi duchovním doprovázením a psychologíí. V současnosti se již při duchovním doprovázení často využívají poznatky a metody psychologie.¹⁹⁸

3.5 Duchovní doprovázení ve světle Písma svatého

V Písmu svatém můžeme nalézt údaje, které dávají smysl a teologický základ duchovního doprovázení.¹⁹⁹ Mnišství bylo inspirováno *Deutoronomiem*: „Ptej se svého otce, ať tě o tom poučí, svých starších, ať ti to řeknou“ (Dt 32,7). Vzájemná pomoc a rada je doporučována v knize *Kazatel* (Kaz 4,9-10), *Sirachovec* (Sir 37,12-13) a *Tobiáš* (Tob 4,8). Na příkladu Elího a Samuela, je Samuel vedený k poslušnosti Hospodinu pomocí rady nejvyššího kněze Elího. Elí ho uvádí do dialogu s Bohem a učí ho, s jakým postojem má Hospodinu odpovídat „*Mluv, tvůj služebník naslouchá*“ (1 Sam 3,10). V Novém zákoně pak celé Ježíšovo působení a

---

¹⁹³ Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 31.

¹⁹⁴ Srov. *Kodex kanonického práva*, kán 630, §1.

¹⁹⁵ Srov. *Kodex kanonického práva*, kán 719, §4.

¹⁹⁶ Srov. Lev XIII. *Testem benevolentiae*. [online]

¹⁹⁷ Srov. Jan Pavel II. *Pastores dabo vobis*, čl. 40.

¹⁹⁸ Srov. Plattig, M. *Doprovázení Božím duchem*, s. 14.

¹⁹⁹ Srov. Belda, M. *24 hodin na Paloučku*, s. 35.

jednání s ostatními je příkladem duchovního doprovázení. Jako dobrý pastýř zná každou svou ovci, volá ji jménem, ovce ho poznávají, poslouchají a následují ho (Jan 10,11-15). Příkladem Ježíšova doprovázení je např. jeho rozhovor s Nikodémem (Jan 3,1-21), se Samaritánkou u Jákobovy studny (Jan 4,1-42) nebo jeho cesta s Emauzskými učedníky, o které pojednáme blížeji.

3.5.1 Učedníci jdoucí do Emauz

„A hle, téhož dne se dva z nich ubírali do vsi jménem Emauzy, vzdálené od Jeruzaléma šedesát honů, a rozmlouvali spolu o všem, co se událo. A jak tak spolu rozmlouvali a rokovali, stalo se, že se k nim připojil sám Ježíš a šel s nimi; ale cosi jako by bránilo jejich očím, aby ho poznali. Řekl jim: „O čem to spolu cestou rozmlouváte?“ A oni se celí zachmuření zastavili. Jeden z nich jménem Kleofáš se ujal slova a řekl mu: „Ty jsi zřejmě jediný, kdo pobývá v Jeruzalémě a neví, co se tam v těchto dnech událo!“ – „A co to bylo?“ řekl jim. Oni mu řekli: „To s Ježíšem Nazaretským, který byl prorok mocný v činech i ve slovech před Bohem a přede vším lidem, jak ho naši velekněží a naši přední mužové vydali, aby byl odsouzen na smrt, a ukřižovali ho. A my jsme doufali, že on má vysvobodit Izraele; ale k tomu všemu už je to třetí den od té doby, co se to událo! Je pravda, že nás ohromily některé z našich žen. Časně zrána se odebraly ke hrobu, a když nenašly jeho tělo, vrátily se a řekly nám, že měly dokonce vidění andělů, kteří o něm říkají, že žije. Někteří z našich lidí šli ke hrobu a shledali, že je to právě tak, jak říkaly ženy; jeho ale neviděli!“ On jim na to řekl: „Ach, nechápavá srdce zdráhající se uvěřit všemu, co ohlásili proroci! Což neměl Kristus snášet všechno to utrpení, aby vešel do své slávy?“ A začal od Mojžíše, probral všechny Proroky a ve všech Písmech jim vykládal, co se na něho vztahovalo. Když byli poblíž vsi, do níž se ubírali, tvářil se, že půjde dál. Ale oni na něho naléhali a říkali: „Zůstaň s námi, vždyť se připozdívá a den se již chýlí ke konci.“ On tedy vešel dovnitř a zůstal s nimi. A stalo se, že když s nimi byl u stolu, vzal chléb, pronesl požehnání, pak ho rozlámal a dával jim. Oči se jim otevřely a oni ho poznali ... On jim však zmizel. I řekli si spolu: „Cožpak v nás nehořelo srdce, když s námi cestou mluvil, když nám vysvětloval Písma?“ Ještě v tu hodinu odešli a vrátili se do Jeruzaléma. Nalezli pohromadě oněch Jedenáct i jejich druhy a ti jim řekli: „Ano, je to pravda! Pán vstal

z mrtvých a zjevil se Šimonovi!“ A oni hned vyprávěli, co se stalo na cestě a jak ho poznali při lámání chleba.“ (Lk 24,13-5)

Tento příběh má pastorační ráz rozhovoru s duchovní atmosférou.²⁰⁰ Je vyprávěním od přejití „nepoznání“ k „poznání“²⁰¹. Vypovídá o tom, jak se Ježíš k oběma učedníkům přibližuje. Přichází k nim jako neznámý cizinec. Chce s nimi mluvit a svým rozhovorem jim pomoci. Mohl by mluvit o mnoha věcech, ale začíná tam, kde se učedníci nacházejí. Nechce je zahrnout vědomostmi. Začíná položením otázky. Nechává je mluvit a trpělivě jim naslouchá. Mohou mluvit o všem, co prožili, o svých pocitech – zármutku, zklamání, pochybách. Klade jim otázky tak, aby vyšla ven všechna jejich hořkost.²⁰² Slova učedníků tvoří podstatnou část příběhu. Oba učedníci poznávají, že mají před sebou partnera, který je s nimi, naslouchá jim a nepřerušuje je. První etapou duchovního doprovázení je právě vyslovení toho všeho, čím člověk žije. Pouštní otcové prohlašují, že knězi se při zpovědi vyznávají hříchy, duchovnímu doprovázejícímu však se sdílí city, které jsou znamenými, jejichž zásluhou můžeme poznávat ve vlastním životě Boží vůli. Cílem vyjádření vlastních citů není především poskytnutí informací doprovázejícímu, ale spíše naše poznání. Již samo vyslovení vlastních citů způsobuje, že jim začínáme lépe rozumět.²⁰³

Ježíš se ujímá slova teprve po vyslechnutí obou učedníků. Odvolává se především k Božímu slovu. Podle jeho příkladu můžeme říci, že naslouchání v duchovním doprovázení je těsně spojeno s nasloucháním Božímu slovu.²⁰⁴ Pomáhá jim pohlédnout nově na jejich pozici a promyslet ji také z jiné strany. Vtahuje učedníky do svých myšlenek. Jde s nimi po cestě plné poznání a porozumění, kterou by sami patrně hledali jen těžko. Svým slovem zapálil jejich duše, později o tomto porozumění řekli, že jim při tom hořelo jejich srdce.

Toto porozumění je tak hluboké, že se nechtějí rozloučit. Jakoby čekali, že plné pochopení je teprve čeká. Na konci se koná společná večeře. Neznámý se stává známým, z dalekého je najednou blízké. Z náhodného setkání se vyvine pospolitost a komunikace vyústí v přijímání. Vzniká důvěrné společenství vyústěné v plné

---

²⁰⁰ Srov. Johnson, L. T. *Sacra Pagina. Evangelium podle Lukáše*, s. 410.

²⁰¹ Srov. Faustí, S. *Nad evangeliem podle Lukáše. Porozumět Božímu slovu*, s. 819.

²⁰² Tamtéž, s. 822.

²⁰³ Srov. Augustyn, J. *Praxe duchovního vedení*, s. 234.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 236.

poznání. Ježíš pak odchází, neboť jeho úkol je naplněn. Učedníci vycházejí opět na cestu, ale tentokrát na cestu, při které budou pomáhat oni. Stávají se sami pomáhajícími.

Z tohoto příběhu můžeme usoudit, že duchovní doprovázení je především společenstvím vyprávění. Nasloucháme tomu, co nám říká Ježíš. Vyprávíme ostatním lidem o našich zkušenostech, které jsme s ním zakusili. Jdeme vstříc všem těm, kteří ztratili naději, a dodáváme jim odvahu, aby ho také oni mohli přijmout.²⁰⁵

Ježíš nám v tomto příběhu ukazuje několik podstatných vlastností dobrého duchovního doprovázení: je třeba začít tam, kde se nachází doprovázený, jít po té cestě s ním a naslouchat mu, orientovat ho na Boha (prostřednictvím Božího slova) a po určité etapě cesty mu dát svobodu v rozhodnutí, jestli se dále nechá doprovázet či půjde dál svou cestou sám či s někým jiným.

3.6 Duchovní doprovázení

K dostatečnému pochopení pojmu duchovního doprovázení uvedeme několik definic autorů, kteří se touto problematikou zabývají a sami jsou duchovními průvodci. Duchovní doprovázení je pomocí k vlastnímu posvěcení nejen pro věřící, jakéhokoliv životního stavu. Abychom dobře porozuměli této pomoci, uvedeme cíle a úkoly duchovního doprovázení, které jsou již zcela konkrétními otázkami ke stanovení obsahu doprovázení a charakteristice doprovázející osoby.

3.6.1 Pojem duchovního doprovázení

Pojem duchovní doprovázení obecně znamená doprovázení na cestě duchovního života. Duchovní život je chápán jako život, ve kterém postupně Duch svatý proniká do všeho, co tvoří lidskou osobu.²⁰⁶ Křesťanský přístup k duchovnímu životu je založen na víře a přesvědčení, že jedinečnost, neopakovatelnost, originalita člověka a to, co v něm nazýváme osobou, se v plném slova smyslu rodí až ve vztahu s Bohem. Křesťanské pojetí duchovního života není založeno na dokonalosti přirozenosti, nýbrž na dokonalosti vztahu. Duchovní je pak taková osobní přítomnost

---

²⁰⁵ Srov. Aperiannier, T. *Spirituální dimenze péče o seniory. Duchovní doprovázení pečujícího personálu pro seniory*, s. 58.

²⁰⁶ Srov. Haas, A. *Axiomy duchovního života*, s. 63.

Ducha svatého, která postupně pronikne všechno to, co člověk je a co má.²⁰⁷ Duchovní doprovázení různí autoři pojmají odlišně. Uvedeme některé z nich.

Jezuité Barry a Connolly²⁰⁸ definují křesťanské duchovní doprovázení jako „pomoc, kterou poskytuje jeden křesťan druhému, aby mu umožnil vnímat osobní Boží sdělování jemu určené, odpovídat tomuto Bohu, dávajícímu se osobně poznat, růst v důvěrnosti s ním a plně prožívat důsledky tohoto vztahu. Centrem je duchovní zkušenost, bez ní není duchovního doprovázení.“²⁰⁹

Augustyn, který používá pojem duchovní vedení, jej definuje jako „individuální duchovní pomoc poskytovanou člověku v procesu jeho vnitřního růstu.“²¹⁰ Nejde o poradenství či povzbuzování, ale spíše o určitou pomoc při rozlišování osobní vnitřní situace. Tak se lze dopracovat k rostoucí samostatnosti a odpovědnosti při hledání Boha a jeho vůle.²¹¹

Plattig charakterizuje tento pojem jako individuální duchovní péči se snahou otevřít se Bohu. Doprovázení pouze zachovává směr cesty. Vlastním průvodcem a vůdcem je vždy Bůh.²¹²

Kašparů rozumí doprovázením duchovní a duševní podporu. Duchovní podpora zahrnuje svátosti a duchovní rozhovor. Duševní podporu má poskytovat celé okolí.²¹³

Merton definuje tento pojem jako „neustálý proces formace a doprovázení, při němž je křesťan veden a povzbuzován ve svém jedinečném povolání, aby mohl věrnou odpovědí na milosti Ducha svatého dospět k určitému cíli tohoto povolání a ke sjednocení s Bohem.“²¹⁴

Altrichter rozumí pod výrazem doprovázení mimo jiné také stát pospolu v upřímném hovoru s někým, kdo kráčí za autentickými hodnotami duchovního života.²¹⁵

---

²⁰⁷ Srov. Ambros, P. *Duchovní-neduchovní*, s. 10.

²⁰⁸ Členové Tovaryšstva Ježíšova založili Centrum pro duchovní růst v Cambridge ve státě Massachusetts v roce 1971. V tomto centru vytvářejí školící programy pro duchovní doprovázející a mají tak poměrně velkou zkušenost s duchovním doprovázením.

²⁰⁹ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 20.

²¹⁰ Srov. Augustyn, J. *Vedení Bohem*, s. 20.

²¹¹ Tamtéž, s. 17.

²¹² Srov. Plattig, M. *Doprovázení Božím duchem*, s. 103.

²¹³ Srov. Kašparů, M. *Pastorace a deprese*, s. 68.

²¹⁴ Srov. Merton, T. *Duchovní vedení a rozjímání*, s. 8.

²¹⁵ Srov. Altrichter, M. *Duchovní doprovázení mladého člověka*, s. 89.

V protestantském prostředí se duchovní doprovázení charakterizuje jako vzájemná služba. Zkušenější doprovází méně zkušeného.

K uvedenému můžeme ještě dodat, že duchovní doprovázení je pomoc při získávání vnitřní zkušenosti víry. Tuto vnitřní zkušenost víry, resp. niterné prožívání víry charakterizuje Ondok jako oslovení některé z pravd, „*kteřá jakoby souzněla s něčím, co očekává naše duše, paprsek jasu, kteřý jakoby rozptýlil na chvíli nesrozumitelnost našich lidských situací, fascinující záblesk svatého tajemství přítomného v našem světě, okamžik nevysvětlitelné radosti, kteřá se dotkla při modlitbě našeho srdce, útěšná chvíle pokoje, když toužíme po odpuštění zla, které jsme spáchali, paprsek naděje v bezútěšných myšlenkách na smrt.*“²¹⁶

3.6.2 Cíl a úkoly

Duchovní doprovázení slouží lidskému procesu zrání a má pomoci zachovávat směr cesty, vždy u vědomí, že vlastním průvodcem a vůdcem je Bůh. Cílem duchovního doprovázení je tak snaha otevřít se Bohu, či naučit doprovázeného umění naslouchat Božímu duchu a osvojovat si stále větší vnímavost.²¹⁷ Vztah mezi doprovázejícím a doprovázeným může být klíčovým při rozvíjení vztahu mezi doprovázeným a Bohem. I když tento vztah existuje dříve a je na něm nezávislý. Doprovázející vztah mezi Bohem a doprovázeným nevytváří, ale snaží se jej povzbudit. Bůh nepotřebuje nikoho, aby mu pomáhal uvádět ho do vztahu se svým lidem. Ale jeho lidský protějšek vyhledává pomoc někoho, kdo by mu pomáhal rozvíjet jeho vztah s Bohem.²¹⁸

Cuskelly rozlišuje jiné cíle doprovázení u začátečníků a jiné u již pokročilých doprovázených. Cílem doprovázení u začátečníků je vzbudit v něm nebo očistit pravou nadpřirozenou touhu po dokonalosti, naučit ho poznávat Boha a Boží cesty, teologické pravdy, prostředky k získání dokonalosti, pěstování ctností, zásady duchovního života atd. Dále vést ho k uplatňování těchto zásad ve zvláštních případech a okolnostech, učit ho a vést v pěstování modlitby, naučit ho poznávat sebe (povahu, temperament, vlohy, chyby a další), pomáhat mu ve zvláštních těžkostech, při volbě povolání, poučovat ho a povzbuzovat v dobách zkoušky,

---

²¹⁶ Srov. Ondok, J. P. *Čmelák asketický. Úvahy o křesťanské spiritualitě*, s. 10.

²¹⁷ Srov. Stinissen, W. *Terapie Duchem*, s. 12.

²¹⁸ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 45.

pomáhat mu v posuzování „osvícení a vnuknutí“. Cílem u pokročilých doprovázených je pomoci jim, aby se úplně přenechali Boží lásce a nechali se vést Božím duchem.²¹⁹

Smyslem duchovního doprovázení je „*proniknout pod povrch života doprovázeného, dostat se za „fasádu“ jeho navykých gest a postojů, které předkládá světu, a vyvést ven jeho vnitřní duchovní svobodu, jeho nejnítější pravdu, to, co nazýváme obrazem Krista v duši.*“²²⁰

Duchovním doprovázením jsou formováni lidé, ochotni nechat svůj život proměnit působením Ducha. Jde o proces proměny celého člověka, který se má stát schopným nechat se stále více proniknout Duchem svatým. Takovýto člověk je pak nositelem pastorálního jednání, protože toto jednání pramení z identity, zralé jak lidsky, tak i ve víře.²²¹

Formulace úkolů duchovního doprovázení závisí na potřebách doprovázeného a schopnostech doprovázejícího. Jedním ze zásadních úkolů duchovního doprovázení je rozlišování duchů, o kterém pojednáme v samostatné kapitole.

Jedním z axiomů spirituality je axiom celistvosti. Můžeme tvrdit, že platí i pro duchovní doprovázení. V duchovním životě jde o dvě věci. První z nich je vlastní duch, který jakožto subjekt vede náš duchovní život, druhou jsou božská mystéria, která tvoří objekty našeho duchovního života. Obojí jsou ve své nejvyšší formě živoucí celistvosti. Duchovní doprovázení musí dbát na tuto celistvost a bránit rozložení na oddělené elementy. Každé rozložení totiž ničí jak živoucnost ducha, tak i živoucnost mystéria víry.²²²

3.6.3 Proces vlastního doprovázení

Nemůžeme jednoznačně říci, že duchovní doprovázení je nutné pro vnitřní život. Nutné je pouze tam, kde se po něm prahne.²²³ Sv. Terezie od Ježíše toužila po duchovním doprovázení dvacet let. Ve své autobiografii mluví o velikých škodách, které ji absence tohoto vedení způsobila.²²⁴ Podobně píše Faustyna Kowalská:

---

²¹⁹ Srov. Cuskelly, E. J. *Současná spiritualita. Duchovní život z hlediska současné psychologie*, s. 224.

²²⁰ Srov. Merton, T. *Duchovní vedení a rozjímání*, s. 10.

²²¹ Srov. Shaup, K. *Doprovázení na duchovní cestě*, s. 4.

²²² Srov. Haas, A. *Axiomy duchovního života*, s. 108.

²²³ Srov. Augustyn, J. *Praxe duchovního vedení*, s. 11.

²²⁴ Srov. sv. Terezie od Ježíše, *Život*, čl. 23.

„V žádném případě však nemůže být člověku vnucováno. Jak veliká milost je mít duchovního vůdce. Děláte větší pokroky v ctnosti, jasněji poznáváte Boží vůli, věrněji ji plníte, jdete cestou jistou a bezpečnou.“²²⁵ Svobodné přijetí je základním předpokladem dobrého duchovního doprovázení. Marchetti považuje duchovní doprovázení za takřka nezbytné, stejně jako je nezbytným v umění pro začínajícího umělce zkušený mistr.²²⁶

Základ pro praxi duchovního doprovázení spočívá v podstatě církve jako společenství, církve jako Kristova mystického těla, církve jako rodiny bratří a sester, kteří si pomáhají podle přijatých charismat.²²⁷ Duchovní doprovázení se odehrává v dialogu a prostřednictvím dialogu.²²⁸ Uskutečňuje se jako bezprostřední odpověď na otázky toho, kdo hledá radu. K procesu duchovního doprovázení patří řada činností. Barry a Connelly mezi ně vypočítávají: empatické naslouchání, věnování pozornosti, ujišťování, pomoc při objasňování, vznášení otázek, pomoc rozeznat emoce, které uvolňují jeho postoj vůči Bohu. Ty pak rozdělují na dva podstatné okruhy: pomoci doprovázenému věnovat pozornost Bohu takovému, jaký se zjevuje, a pomoci mu poznat jeho reakce a rozhodovat se o jeho odpovědích.²²⁹ Jedním z úkolů či povinností doprovázejícího je doprovázení modlitbou. A to především modlitbou přímluvnou, kdy doprovázející prosí za vnitřní uzdravení doprovázeného. Týká se to zvláště okamžiků, v nichž doprovázející pocítí vůči doprovázenému bezradnost, protože naráží na jeho odpor, nebo plně nechápe to, co se v něm děje.²³⁰

Lidé, kteří vyhledávají duchovní doprovázení, mají rozdílné touhy a očekávání. Jedním z prvních úkolů, je tak vytvořit jakousi pracovní dohodu mezi doprovázejícím a doprovázeným, která tyto touhy a očekávání²³¹ přezkoumá, roztřídí a navrhne možný obsah a postup doprovázení. Dohoda dále obsahuje četnost setkávání a

---

²²⁵ Srov. Kowalská, F. *Deníček. Boží milosrdenství v mé duši*, čl. 334.

²²⁶ Srov. Marchetti, A. *Kompendium teologie duchovního života*, s. 155.

²²⁷ Srov. Česká biskupská konference *Kněz – služebník Božího milosrdenství. Pomůcka pro zpovědníky a duchovní vůdce*, s. 36.

²²⁸ Srov. Stinissen, W. *Terapie Duchem*, s. 45.

²²⁹ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 60.

²³⁰ Tamtéž, s. 24.

²³¹ Základní motivací duchovního doprovázení musí být touha růst ve vztahu s Bohem a tuto motivaci je zapotřebí mít neustále na zřeteli.

ujištění o diskrétnosti, která je přísnou povinností doprovázejícího. Metodou duchovního doprovázení je rozhovor. Jde o rozhovory, ve kterých se mluví o modlitbě, o tom, co se v modlitbě děje a jak pokračuje. Doprovázený se snaží odhalovat vlastní myšlenky, nápady, plány, touhy.²³²

Cesta duchovního života začíná očištěním, tj. uznáním sebe sama za hříšníka, který potřebuje Boží slitování. Při doprovázení není vůbec nutné ani zvlášť důležité vypovězení jednotlivých hříchů, ale vyjádření stavu vlastní hříšnosti. Trpělivé naslouchání doprovázejícího je obrazem bezpodmínečného přijetí, které se dostává doprovázenému od Boha navzdory jeho hříchům. Podpora očišťování musí trvat až do okamžiku zkušenosti Božího milosrdenství. Teprve nasycení se Božím odpuštěním nastoluje plný pokoj.²³³

V další etapě, po zkušenosti s očišťující mocí Božího milosrdenství, hledá doprovázený intimní setkání s osobou Ježíše Krista. Toto setkání je naplněno touhou poznat, zamilovat si a následovat Krista, vystavit svůj život paprskům Ježíšova evangelia a přijímat ho jako svého jediného Pána. V této etapě doprovázející pomáhá otevírat doprovázenému jeho vlastní emocionalitu, chrání ho před iluzemi, tj. falešnými představami o Ježíšově životě, napomáhá mu při objevování nejhlubších tužeb, které Ježíš do doprovázeného vkládá a doprovází ho při důležitém rozhodování a nepřetržité obnově vlastního života.²³⁴ Pomáhá mu pěstovat kontemplativní postoj, který se rodí z kontemplativní modlitby. Kontemplace vede ke zkušenosti transcendence, k zapomenutí na sebe a vše ostatní kromě předmětu kontemplace. Vede k postoji úcty a obdivu vůči jinému. V počátečních fázích duchovního doprovázení musejí doprovázející obvykle doprovázeným pomoci kontempletovat Boha, a to nejprve přes činnosti, které jim dělají radost (jsou stvořené Bohem k radosti člověka) a obnáší tak kontemplativní aspekt²³⁵ až po kontemplaci Písma svatého, jako místa výsadního setkání s Bohem. Cílem kontemplace Písma, a to evangelíí, je dospět k poznání živého Ježíše Krista.²³⁶

Po uskutečnění důležitých životních voleb, díky nimž nastupuje i určitá existenční stabilizace, se obvykle navrácí životní všednost, vyžadující každodenní

---

²³² Rupnik, M. C. *O duchovním rozlišování. Cesta ke zralosti*, s. 45.

²³³ Srov. Augusty, J. *Praxe duchovního vedení*, s. 35.

²³⁴ Tamtéž, s. 36.

²³⁵ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 67.

²³⁶ Tamtéž, s. 70.

námahu, nesení kříže a často i utrpení. Právě toto období je často Ježíšovým pozváním k vykročení do další etapy duchovního života, ke sjednocení se s ním v jeho kříži a zmrtvýchvstání. V této etapě pomáhá doprovázený především objevovat skutečný kříž daný doprovázenému od Pána a zároveň se vyvarovat jakékoli vlastní imitace kříže. Obvykle není snadné rozlišit, které utrpení je skutečně zkouškou seslanou od Krista a tak skutečným křížem, a které je pouze trpkým plodem vlastní nekázně a hříchu. Doprovázející pomáhá odhalit falešné kříže, smiřovat se s utrpením od Pána a objevovat v tomto utrpení zvláštní výsadu následování ukřižovaného Pána.²³⁷ Doprovázející chrání doprovázeného do jisté míry před nestálostí a usměrňuje jeho kázeň k duchovní svobodě.²³⁸ Cílem doprovázení na této etapě je také otevřenost doprovázeného vzhledem k eschatologickému rozměru lidského života a vztah k církvi, stejně jako otevřenost k perspektivě apoštolské služby doprovázeného prostřednictvím jeho doprovázejícího.²³⁹

Četnost jednotlivých setkání závisí obvykle na více faktorech. Do úvahy se musí vzít časové možnosti doprovázejícího, potřeby a přání doprovázeného. Někteří doprovázení se mohou ocitnout ve zvlášť kritických situacích a pak je potřeba častých setkání, například jednou týdně. Takto častá setkání ale jsou potřebná či nutná pouze v určitém období. S rostoucí emocionální a duchovní samostatností doprovázeného bývají řidší, jednou za měsíc či dva.²⁴⁰

3.6.4 Rozlišování duchů

Duchovní doprovázení do značné míry spočívá v rozlišování duchů, tj. jaká je Boží vůle ve vztahu ke konkrétnímu člověku v konkrétním okamžiku.²⁴¹

Hovoříme-li o rozlišování duchů, nalézáme se v srdci duchovního života. Sám pojem rozlišování spočívá v odhalení vzájemně si odporujících duchovních sil.²⁴² Jde o otázku, který z vnitřních nebo vnějších podnětů vede spíše k Bohu a který naopak od něho odvádí. Používá se, pokud se jedná o zaujetí správného stanoviska nebo

---

²³⁷ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 44.

²³⁸ Srov. Merton, T. *Duchovní vedení a rozjímání*, s. 68.

²³⁹ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 45.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 56.

²⁴¹ Srov. Stinissen, W. *Terapie Duchem*, s. 70.

²⁴² Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 27.

pokud je třeba volit z několika možností. V každém uvědoměle žitém lidském životě se vyskytují situace, kdy je třeba se rozhodovat a volit. Čím více se lidský život stává mnohostrannějším, komplikovanějším a čím více přibývá informací, které je třeba zhodnotit, tím více také přibývá takovýchto situací.²⁴³

S rozlišováním duchů působících na člověka se pojí nezbytnost uvědomění si těchto sil, jejich objektivního zhodnocení, rozhodnutí a dalšího jednání pod vlivem pouze jedné z nich. Jednání pod vlivem obou není možné, neboť jde o síly, jež jsou ze své přirozenosti protichůdné. Aby duchovní doprovázení přinášelo skutečné ovoce a doprovázený mohl duchovně růst, je třeba podrobit všechny touhy člověka rozlišení a podrobovat je čím dál hlubšímu očišťování.²⁴⁴

Před vlastním procesem rozlišování v dané osobní záležitosti by měl doprovázený nejprve poznat všechny prvky, které by mohly sehrát nějakou roli. Je třeba, aby hleděl samostatně z nejrůznějších úhlů na rozlišovanou záležitost a shromáždil veškeré informace, které by při samotném rozlišování mohly být užitečné. Doprovázející může prostřednictvím otázek či modelových situací vést doprovázeného k odhalování skutečností, které by jinak z nejrůznějších příčin nedovedl sám odhalit a postihnout.²⁴⁵ Rozlišování probíhá ve třech etapách: modlitba, analýza vnitřních procesů a rozhodnutí, potvrzení volby. Modlitba ovšem musí provázet celý proces rozlišování.²⁴⁶

Prvním krokem je modlitba a osobní reflexe. Rozlišující člověk se ptá sám sebe i Boha, jaké důvody ho vedou ke kladné odpovědi na tu kterou touhu, inspiraci nebo pocit, případně jaké důvody ho vedou k vyslovení záporné odpovědi. Shromažďuje důvody pro a proti, skládá je k sobě a zvažuje, rozlišuje, které z nich nakonec převáží. Doprovázející je v této etapě nestranným svědkem poctivého hledání doprovázeného. V žádném případě ho nesmí navádět k uskutečňování voleb, které nevyplývají z jeho vlastní iniciativy a skutečné touhy.²⁴⁷

---

²⁴³ V současné době se zvláště může jednat o situace u takzvaných soukromých zjevení nebo mimořádných úkazů, na kterých doprovázený setrvává a považuje je za určující ve svém životě. Srov. Plattig, M. *Doprovázení Božím duchem*, s. 63.

²⁴⁴ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 27.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 39.

²⁴⁶ Srov. Georges, B. *Umění rozlišovat. Správná rozhodnutí ve správný čas*, s. 91.

²⁴⁷ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 39.

Po modlitbě a osobní reflexi by měla následovat analýza vnitřních procesů (tzv. rozvažování). Jde o analyzování prožitků, pocitů, tužeb, potřeb a obav. Doprovázený se táže, odkud se tyto pocity berou a kam nás vedou. Při analýze pocitů a tužeb objevuje doprovázený své povolání, které se projevuje duchovními touhami, zejména touhou po lásce. Doprovázející této analýze naslouchá a pomáhá objektivizovat duchovní tužby.²⁴⁸

V poslední etapě rozlišování dochází k rozhodnutí a potvrzení volby. V určitém smyslu se nerozhoduje doprovázený, ale volí si Boží volbu. Rozlišování duchů slouží právě tomu, aby si dokázal vybrat to, co pro něj ve svém plánu zamýšlí Bůh.²⁴⁹ Po dobré volbě následuje obvykle vnitřní pokoj, radost.

Doprovázející plní při rozlišování roli svědka, který přihlíží a podle svého svědomí je potvrzuje. Nečiní to sám za sebe, ale jménem církve. Umožňuje doprovázenému prostorový pohled na duchovní skutečnosti, což plyne z jednoduché fyzikální zákonitosti, že prostorově můžeme vidět jen pomocí dvou očí.²⁵⁰

Při rozlišování duchů hraje velkou roli charisma rozlišování, neboli také dar rozlišování. Myslí se tím, darovaný duchovní cit pro to, co pochází od Božího Ducha.²⁵¹ Ve Starém zákoně měli tento dar proroci. Sv. Pavel jej vyjmenovává mezi dary Ducha (1Kor. 12,10). Pro sv. Jana v Novém zákoně jde o „pomazání od Svatého“ (1Jan 2,20.27). Tento dar je kromě toho také plodem dlouhého pozorování a zkušeností, kterými lze nabýt zvláštní smysl či duchovní intuici.²⁵²

3.6.5 Osoba doprovázejícího

Úřad duchovního doprovázení není v církvi ustanoven. Obecně vzato je každý křesťan pozván k tomu, aby doprovázel ostatní. V tomto širokém významu znamená doprovázení vzájemnou otevřenost, přijímání jednoho druhým, ochotu ke vzájemnému pochopení a dělení se o duchovní pomoc.²⁵³ Při problémech hledá většina lidí nejprve pomoc u bližních, týká se to i u duchovních problémů. Rozsah pomoci, kterou může jeden člověk poskytnout druhému, záleží na citlivosti, získaných

---

²⁴⁸ Srov. Augustyn, J. *Praxe duchovního vedení*, s. 42.

²⁴⁹ Srov. Augustyn, J. *Vedení Bohem*, s. 76.

²⁵⁰ Srov. Konzbul, P. *Rozlišování duchů*, s. 13.

²⁵¹ Srov. Buob, H. *Dar rozlišování duchů*, s. 1.

²⁵² Srov. Špidlík, T. *Jak očistit své srdce?* s. 34.

²⁵³ Srov. Augustyn, J. *Praxe duchovního vedení*, s. 47.

zkušenostech, důvěryhodnosti a především na skutečné touze pomoci bližnímu.²⁵⁴ Dále pak lidé nejčastěji oslovují ty, kteří veřejně stojí na předních místech v církvi, většinou kněze. Kněžství poskytuje doprovázenému nejen právo, ale i zvláštní moc vést lidi k Bohu. Charisma duchovního doprovázení obsažené v milosti kněžství by mělo mít hluboké základy v osobním vnitřním životě kněze, v jeho citové zralosti, zkušenosti lidské i duchovní a ve veliké otevřenosti a citlivosti pro druhé.²⁵⁵ Kněžské svěcení ale není nutné pro účinné duchovní doprovázení.

Na doprovázejícího tímto padá velká řada požadavků. Musí mít sám urovnaný vztah k Bohu, musí mu důvěřovat. Pokud nenachází dost odvahy, aby svůj život vložil do Božích rukou, nedokáže do nich vložit ani život doprovázeného.²⁵⁶ Doprovázející musí mít hlubokou víru v Boží touhu a schopnost komunikovat se svým lidem. Takováto víra, vycházející z osobní zkušenosti s Bohem, bude základem jeho předpokladu, že neexistuje člověk, s nímž by Bůh netoužil komunikovat.²⁵⁷

Velmi důležitá je vzájemná důvěra a úcta. Doprovázející dává důvěru doprovázenému, že mu pomůže růst v jeho vztahu s Bohem. Mít hlubokou úctu k člověku znamená, že jsme si vědomi velké lidské důstojnosti a hodnoty. Znamená to také, že bereme ohled na individuální cestu doprovázeného. Čím více se člověk přibližuje k Bohu, tím zřetelněji se rýsuje jeho osobní cesta.²⁵⁸ Doprovázející je pouhým průvodcem na této individuální, osobní cestě doprovázeného. Doprovázející se podobá porodní asistentce zvládající maieutiku²⁵⁹. Porodní asistentka nedává život, pouze pomáhá rodící ženě a snaží se porod usnadnit. Jde o sokratovskou metodu kladení otázek tak, aby partner rozhovoru, v našem případě doprovázený, sám „rodil“ náležitou myšlenku.²⁶⁰

Doprovázející nedokáže splnit svůj úkol nejen bez důvěry, ale i bez opravdové lásky k Bohu. Bez ní nebude autenticky milovat ani doprovázeného. Jen opravdová láska dokáže druhým nemanipulovat a nesnaží se ho předělat k svému obrazu. Jen když ho bude v lásce respektovat, nechá mu prostor, aby sám nacházel osobní

---

²⁵⁴ Srov. Augustyn, J. *Praxe duchovního vedení*, s. 47.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 48.

²⁵⁶ Srov. Rosenbaum, M. *Prostředky a hranice duchovního doprovázení*, s. 4.

²⁵⁷ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 142.

²⁵⁸ Srov. Stinissen, W. *Terapie Duchem*, s. 16.

²⁵⁹ Maieutika je termín používaný pro tzv. umění rodit. Sókrates ho používal pro umění vést dialog.

²⁶⁰ Srov. Stinissen, W. *Terapie Duchem*, s. 17.

povolání. Respekt a úcta dovolují ponechat mezi doprovázejícím a doprovázeným prostor svobody, který vyplní Bůh, bude-li doprovázení dobré.²⁶¹

Doprovázející musí být obrácen nejen k Bohu, ale i doprovázenému. Důležitá je schopnost naslouchat, vcítění, empatie. Často přichází doprovázený s takovou bolestí a vlastním utrpením, že doprovázející mu nemůže pomoci. V té chvíli je nutná schopnost spolutrpět, tj. připojit se k jeho bolesti, zmatku, utrpení, povzbudit slovy útěchy a vyvarovat se svých obranných reakcí.²⁶² Doprovázející tím, že přijímá slabosti, neúspěch, životní zranění doprovázeného na sebe, tak následuje samotného Ježíše Krista, jenž „nesl naše utrpení a našimi bolestmi byl obtížen“ (Iz 53,4).

Vždy existuje riziko selhání. Doprovázející se musí připravit na situace, kdy se dopustí omylu nebo zásadní chyby, jež ovlivní život doprovázeného nebo vážně poškodí vzájemné vztahy. V té chvíli je velmi důležitá modlitba, a je-li to možné náprava chyb v důvěře, že i naši nedokonalou snahu může Bůh použít k dobrému.²⁶³

Dalším z důležitých rysů je schopnost trvalé analýzy vlastního způsobu chování ve všech mezilidských vztazích.²⁶⁴ Tato analýza a následná reflexe je nutná zvláště v udržení si rovnováhy mezi blízkostí a odstupem v doprovázení.

Co se týká vzdělání, je vhodné, aby doprovázející měl teologické vzdělání. Odborně teologické základy, znalost Písma svatého, církevních dokumentů, příklady osob, z jejichž života lze čerpat inspirace pro charitní práci, posiluje, motivuje a inspiruje doprovázeného. Vedle vědomostí jsou také důležité dovednosti. Jednou z nich jsou komunikativní kompetence. Komunikativní kompetence se mimo jiné odrážejí v dynamickém charakteru našeho života a víry.²⁶⁵ Doprovázení je vždy vztahem a výměnou, která probíhá právě v rámci této dynamiky, komunikace. Vedle vzdělání je také dobrá síla osobnosti. Příkladem je Ježíš. Jeho síla a to, co vyzařoval, nevycházelo pouze z jeho slov, ale lidé cítili, že stojí celou svou osobností za tím, co říká. Právě proto byli také připraveni přijmout jeho slova, navzdory svému vlastnímu

---

²⁶¹ Srov. Rosenbaum, M. *Prostředky a hranice duchovního doprovázení*, s. 4.

²⁶² Takovou obrannou reakcí může být bagatelizování problému či naopak přespříliš soucitu, kdy doprovázený se snaží za každou cenu pomoci, bez ohledu na to, jestli je takováto pomoc v Božím plánu. Srov. Rosenbaum, M. *Prostředky a hranice duchovního doprovázení*, s. 5.

²⁶³ Srov. Rosenbaum, M. *Prostředky a hranice duchovního doprovázení*, s. 6.

²⁶⁴ Srov. Augustyn, J. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 19.

²⁶⁵ Srov. Dybowski, S. *Stavební kameny duchovního doprovázení*, pracovní skripta, s. 30.

rozumu, který se zdál být někdy logičtější. Častokrát v evangeliích zaznívá, že Ježíš kázal jako někdo, kdo má moc.

Důležitá je také vlastní spiritualita doprovázejícího, jeho víra, citová zralost, rozvážnost. Zároveň je ale důležité, aby byl schopen vnímat různé spirituality a cesty, a respektovat individuální cestu doprovázeného. Neměl by brát na lehkou váhu ani drobné věci, které mu doprovázený předkládá.²⁶⁶

Pro doprovázející je nezbytné, aby byli sami doprovázenými. Žádné vzdělání, četba nemůže nahradit osobní zkušenost toho, že je člověk sám doprovázen. Pouze zkušenost prošlapané cesty nám v duchovním životě propůjčuje právo doprovázet i druhé při jejich vnitřní zkušenosti.²⁶⁷

Doprovázející, jakožto jedinečná a neopakovatelná osobnost, by si měl vypracovat svůj vlastní způsob doprovázení, v němž budou přítomny obecné zásady i jeho osobní charismata.²⁶⁸ Ve vlastním individuálním způsobu doprovázení je třeba brát v úvahu i vlastní omezení, se kterými se nutně potýká každý člověk. Způsob doprovázení se liší také v závislosti na prostředí (řehole, kněžský seminář, farnosti, studentské apod.) a podle věku doprovázeného (děti, adolescenti, dospělý věk, senioři).

Vlastním duchovním doprovázejícím a vůdcem je Duch svatý. Proto duchovno jeho vedení není v protikladu k materiálnímu nebo tělesnému, nýbrž k tomu, co Pavel nazývá „tělo“ (Řím 8,7-17), to je k hříšnému uzavření člověka do sebe.²⁶⁹ Doprovázející si musí být vědom toho, že je jedním ze třech činitelů v duchovním životě, a to až na třetím místě. Na prvním je Duch svatý, druhým je sama duše doprovázeného a na třetím místě je duchovní doprovázející jako pomocník. Toto pořadí nelze převrátit.²⁷⁰

Stává se, že při duchovním rozhovoru se vztah obrátí a pro určitou chvíli je to doprovázený, kdo se stává učitelem a doprovázený, kdo je naslouchajícím žákem.²⁷¹ Doprovázejícího by to nemělo zaskočit, ale naopak musí počítat s tím, že se to může stát.

---

²⁶⁶ Srov. Kowalská, F. *Deníček. Boží milosrdenství v mé duši*, čl. 937.

²⁶⁷ Srov. Augustyn, J. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 7.

²⁶⁸ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 21.

²⁶⁹ Srov. Bots, J.; de Vries, P. P. *O duchovním vedení*, s. 25. [online]

²⁷⁰ Srov. Dacík, R. M. *Duchovní vedení*, s. 37.

²⁷¹ Srov. Mazalová, P. *Duchovní vedení očima laika*, s. 209.

3.7 Blízkost a odstup při duchovním doprovázení

Duchovní doprovázení otevírá možnost se nějakému člověku vnitřně přiblížit. Doprovázenému, který hledá pomoc, tato blízkost umožňuje, aby pronikl k sobě samému, lépe sobě rozuměl a lépe slyšel Boží hlas. Doprovázený, který otevírá své nitro, aby se setkal v hloubi sebe samého, musí počítat s tím, že z něho přitom vyjde na světlo leccos, co dosud uchovával uzamčené mimo jiné i potřeby týkající se blízkosti jiných osob.²⁷² Doprovázející s tím musí počítat a je třeba, aby s tím také uměl přiměřeně zacházet. Sami musí do rozhovoru vstupovat s vnitřní otevřeností a nemohou sami sebe a své pocity držet stranou. Doprovázející musí intenzitu a blízkost dopouštět, zároveň však musí zachovávat nezbytný vnitřní i vnější odstup.²⁷³

Tyto předpoklady souvisí jednak s osobní zralostí, ale také se schopností vyhýbat se vlivům překážejícím v pomáhající důvěrnosti a znalostí dynamiky přenosu a protipřenosu²⁷⁴. Dvěma posledním zmíněným se dá naučit a osvojit si je.

Nejlepším měřítkem přiměřenosti blízkosti a emocí ve vztahu je odpovědět si na otázku, zda souzní tyto pocity s cílem doprovázení. Určitá emocionální vazba doprovázeného k doprovázejícímu není žádnou překážkou. Avšak mnoholetá silná emocionální vazba doprovázeného by mu mohla bránit v dosažení dokonalejší životní samostatnosti. Znamením skutečné svobody vůči doprovázejícímu je to, že doprovázený cítí svobodu při vyjádření svých pocitů k osobě doprovázejícího.²⁷⁵

3.8 Supervize v duchovním doprovázení

Supervize je v současné době pojmem moderním, často skloňovaným převážně v pomáhajících profesích²⁷⁶ s postupným pronikáním do dalších oborů. Přesto neexistuje jednoznačná definice. Jakýkoliv podrobnější pohled na supervizi zdaleka přesahuje rámec této práce. Pro její účely nám postačí konstatování, že se jedná o proces s komplexem metod sloužící k pravidelné korekci profesionálního chování. V oblasti duchovního doprovázení se jedná o pojem poměrně nový. Na uvedení

---

²⁷² Srov. Müller, W. *I láska má svá pravidla. Blízkost a odstup v pastoraci*, s. 40.

²⁷³ Tamtéž, s. 41.

²⁷⁴ Psychoanalytický základní mechanismus léčby, který spočívá ve vztahu mezi pacientem a terapeutem, v našem případě doprovázeným a doprovázejícím. Srov. Hartl, P.; Hartlová, H. *Psychologický slovník*, s. 465.

²⁷⁵ Srov. Augustyn, J. *Vedení Bohem*, s. 148.

²⁷⁶ Pracovníci v registrovaných sociálních službách mají supervizi povinnou podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

supervize do pastorační služby má velký podíl výchovný program klinicko-pastorační výchovy Clinical Pastoral Education (CPE) vzniklý v USA. Ze vzdělávacího programu snadno přešla supervize do praxe duchovního doprovázení.²⁷⁷ Kotvrda vnímá i některé existující modely v křesťanství, kdy začínající kněz je poslán ke zkušenějšímu knězi, za supervizi s charakterem konzultací, i když se takto přímo tento model nenazývá.²⁷⁸

Obecné cíle supervize v duchovním doprovázení mají tři dimenze:

- prozkoumávat vnitřní pohyby v doprovázených a doprovázejících,
- vynést na světlo temná místa, uvolnit svazující síly, přivést tyto oblasti do vědomého, afektivního vztahu k Bohu,
- růst ve vnitřní svobodě a setrvávat se zkušeností doprovázených, prozkoumávat nesvobodné oblasti doprovázejících, aby mohli lépe zůstat se zážitky doprovázených.²⁷⁹

Neafsey vidí v podstatě supervize rozlišení a uchopení základní identity doprovázejícího (charisma). Supervize pak pomáhá doprovázejícím, aby viděli a zakoušeli svoji základní identitu v Bohu a pomáhá jim rozlišit pravá a nepravá vyjádření této identity v jejich praxi doprovázejících.²⁸⁰

Barry a Connolly uvádějí, že jak je vztah doprovázejícího k doprovázenému jedním z nejlepších prostředků k růstu doprovázeného ve vztahu s Bohem, tak je také vztah supervizora k duchovnímu doprovázejícímu jedním z nejlepších prostředků k růstu doprovázejícího v jeho roli.²⁸¹

Zaměření supervize by se mělo soustředit na zkušenost doprovázejícího a jeho žitou víru, která ovlivňuje jeho odpovědi doprovázenému. Primárním účelem je osobní růst duchovního doprovázejícího v této roli. Doprovázející tedy nemá očekávat od supervizora pomoc s technikou, duchovní diagnózou, či se správným používáním duchovních textů, ale pomoc stát se někým, a to duchovním doprovázejícím. Růst v roli duchovního doprovázejícího musí mít kořeny v jeho srdci, onom středu, kde se doprovázející nejdůvěrněji setkává s Bohem a druhými lidmi.²⁸²

---

²⁷⁷ Srov. Havrdová, Z.; Hajný, M. *Praktická supervize*, s. 202.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 202.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 203.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 203.

²⁸¹ Srov. Barry, W. A.; Connolly, W. *Praxe duchovního doprovázení*, s. 196.

²⁸² Tamtéž, s. 198.

Formy supervize v duchovním doprovázení (individuální, skupinová, týmová), organizace, metody a techniky jsou stejné jako u jiných běžných supervizí. Necháme proto pojednání o široké oblasti supervizní práce jiným, dnes již četným a dostupným pracím.

3.9 Duchovní doprovázení v Charitě Zábřeh

V této kapitole chceme prakticky doplnit předchozí teoretické kapitoly. Duchovní doprovázení pracovníků v Charitě Zábřeh by mohlo být jednou z oblastí pastorační péče o zaměstnance. Za pastorační péči a duchovní rozměr zaměstnanců je zodpovědný děkan příslušného děkanátu, ve kterém Charita sídlí (v tomto případě děkan zábřežského děkanátu) a arcibiskupem delegovaný pastorační asistent. Pastorační péče zaměstnanců probíhá v několika směrech: zahájení společných porad nebo setkání modlitbou, pronesením duchovního slova na poradách, zpracování nabídky duchovních cvičení, obnov, rekolekcí, poutí, přednášek a dalších aktivit s duchovní tematikou, organizací aktivit v rámci liturgického roku, komunikací s kněžími jednotlivých farností a další. Jednou z činností jsou také individuální rozhovory se zájemci. Většinou probíhají na základě potřeb zaměstnanců a jsou na nich řešeny jejich problémy pracovní i osobní, které zahrnují i duchovní témata. Duchovní formace zaměstnanců, která probíhá přes výše zmíněné aktivity, nezahrnuje duchovní doprovázení.

Výzkum byl proveden za účelem zhodnocení, jestli zaměstnanci jsou duchovně doprovázeni, mají potřebu doprovázení a jaké jsou jejich představy o duchovním doprovázení. Ke zpracování tohoto tématu byl proveden kvalitativní výzkum s metodou polostrukturovaného rozhovoru, ve kterém byly předem stanoveny okruhy otázek. Scénář rozhovoru je uveden v příloze č. 2.

Hlavní výzkumná otázka zněla: *„Jak vnímají charitní pracovníci duchovní doprovázení?“* Tato otázka byla strukturována do dílčích otázek: *„Jaký mají charitní pracovníci životní cíl a smysl života? Jaká je představa o duchovním doprovázení charitních pracovníků? Jsou charitní pracovníci duchovně doprovázeni, a jak vnímají potřebu duchovního doprovázení? Jaký by měl být duchovní doprovázející?“*

Ze zaměstnanců bylo vybráno deset osob. Výběr probíhal tak, aby pokud možno z každého charitního střediska bylo zastoupení jednoho, případně více zaměstnanců. Vybraní zaměstnanci byli věřícími osobami, zakotvenými v římskokatolické církvi. To bylo záměrem autora, jehož domněnkou bylo, že věřící

osoby praktikující a prožívající svůj duchovní život dovedou konkrétněji vymezit a charakterizovat dané téma. Slabinou této domněnky je její relativnost, protože věřící osoba nemusí nutně prožívat intenzivně svůj duchovní život.

Z vybraného vzorku byly určeny osoby, které s participací na výzkumu souhlasily. Rozdělení podle pohlaví bylo následující: 8 žen a 2 muži (toto rozdělení odpovídá genderovému rozdělení zaměstnanců Charity Zábřeh, kde 85 % pracovníků je ženského pohlaví). Věkové složení bylo následující: 20 % respondentů ve věkovém rozmezí 20 – 30 let, 30 % respondentů ve věkovém rozmezí 31 – 40 let a 50 % respondentů ve věkovém rozmezí 41 – 50 let. Doba práce respondentů v charitních službách byla následující: 30 % respondentů pracovalo v Charitě 0 – 2 roky, 30 % respondentů 3 – 6 let a 40 % respondentů více než 6 let. Věkové složení a doba práce v charitních službách jsou zde uvedeny pouze pro dokreslení. Jinak společně s pracovní pozicí jednotlivých zaměstnanců nejsou pro analýzu klíčové.

Všichni respondenti se s autorem a zároveň tazatelem dobře znali z každodenní charitní práce. Tento vztah mohl ovlivnit výzkum v jeho nezávislosti. Na druhou stranu zde byla hned od počátku důvěra, která naopak mohla výzkum ovlivnit směrem k intenzivnějším a osobitějším odpovědím.

Rozhovor byl nahráván na diktafon. Zvukový záznam byl poté převeden do textové podoby. Jednotlivé audiozáznamy a převedené texty jsou uloženy u autora. Všichni respondenti byli seznámeni s anonymní formou zveřejnění jejich odpovědí. Výsledky byly zpracovány podle jednotlivých dílčích výzkumných otázek pomocí analýzy textu. Respondenti byli označeni R1 až R10, podle pořadí konaných rozhovorů.

3.9.1 Životní cíl a smysl života

Většina respondentů považuje ve svém životě za nejdůležitější rodinu, vztah k Bohu, víru a lásku, „*nejdůležitější je ta láska, z té lásky dostanu všechno*“ (R5) a práci.

Životní cíl je do velké míry ovlivněn vírou respondentů. Čtyři z nich odpověděli, že jejich cílem je dostat se do nebe, být svatým a v jednom případě zaznělo „*nebe a vzít si všechny ty lidi do nebe*“ (R5). Životnímu cíli kladou velkou důležitost, bez životního cíle „*to bych byla hrozně chudá, to bych vůbec nemohla fungovat*“ (R7). Často ho také spojují se svou prací „*pokračovat tady v tom co dělám, snažit se podle svého nejlepšího vědomí*“ (R10), „*zdokonalovat se v práci, růst a mít poklidný rodinný*

život“ (R3) či rodinou „*abych vypustila z domu lidi, kteří budou v životě co platní, abych se nemusela stydět za sebe, ani za ty, kteří jsou za mnou*“ (R1).

Smysl života je pro respondenty občas těžko uchopitelný, ale zároveň jsou si vědomi jeho existence „*to, že tu jsem, určitě má nějaký smysl, kdybych tu neměla být, tak tu nejsem*“ (R1) a zároveň „*všechno, co dělám, dotváří smysl mého života*“ (R9). Smysl života koresponduje s jejich pomáhající profesí, kdy chtějí ten čas tady „*využít pro blaho své a druhých*“ (R8), „*to co jsem dostala jakoby do vínku, nebo co jsem se i naučila tak, abych to využila k prospěchu druhých*“ (R10).

3.9.2 Představa o duchovním doprovázení

Tím, jak je duchovní doprovázení u respondentů spíše sporadické, tak obsah duchovního doprovázení je více méně představou: „*je fakt, že i já jsem měla i trochu zkreslené představy*“ (R10), „*to, že bych věděla náplň práce, to ne, spíše si to představuji, co to může být*“ (R3). Propagátorem duchovního doprovázení je hospicové hnutí, a často s ním bývá také spojováno „*to já vždycky myslela, že duchovní doprovázení je to, když je na sklonku života*“ (R3), „*s tím člověkem jsem ve styku a že ten člověk umírá, nebo ví, že zemře a já ho na té cestě doprovázím*“ (R4).

Obsah duchovního doprovázení je spojený se smyslem života „*aby člověk víc poznával smysl života, hloubku víry, více se navázal na Krista, vnímal ten svůj úkol v životě, pro sebe i pro druhý*“ (R6), s životní cestou „*aby po duchovní stránce rostl, neustrnul, aby se mohl rozvíjet*“ (R6), „*zdokonalování nebo ujišťování toho vydaného směru, to co děláme, to co řešíme, to co je výsledkem naší práce, jestli je jednání v souladu s principy vyšší moci*“ (R8), „*snažit se o svoje osobní zlepšení a ten duchovní doprovod je, aby ho podporoval, ukázal mu cestu*“ (R2) a také motivací „*motivace k nějakým činnostem, které dotvářejí duchovní život, modlitby, čtení Bible, nebo spíš, aby někdo byl impuls k tomu, aby se něco dělo, motiv, každý nemá tu pevnou vůli*“ (R9). Jeden respondent vnímá duchovní doprovázení jako rozhovor a pomoc v období těžkostí „*pro mě by to byl takový rozhovor, když mě něco tíží, pochybuju, mám pocit, že když je člověku dobře, tak to nepotřebuje*“ (R1).

3.9.3 Jsou charitní pracovníci duchovně doprovázení, a jak vnímají potřebu duchovního doprovázení?

Z deseti respondentů je duchovně doprovázen jeden, a to dlouhodobě „*...jsem, dvacet let...*“ (R4). Další potřebu doprovázení pro sebe příliš nevnímají, „*asi jsem se*

s tím setkal, ale můj názor je, že já osobně to nepotřebuju“ (R2), „ted' ani né, mám pocit, že manžel mi dostatečně duchovně stačí, nebo prostě má jako veliký přehled i mám hodně přátel hluboce duchovně založených, že vím, že můžu u nich duchovně čerpat, plus třeba když člověk potřebuje něco konkrétního, tak samozřejmě zpovědník, že ten tu roli taky má, a vlastně v období toho, vlastně na veřejše jsem to duchovní doprovázení měla, tak to myslím, že mě taky určitým způsobem formovalo, takže ted' tu potřebu necítím, ale vím, že jako je to dobrá věc a vím, že pokud by člověk potřeboval, tak vím, na koho se obrátit“ (R6), „modlitba mě vede, ale že bych potřebovala jednu osobu, tak to ne“ (R9). Čím dál hlouběji rozhovor pokračoval a sami se zamýšleli nad obsahem duchovního doprovázení a charakteristikou duchovního doprovázejícího, tak začali vnímat jeho pozitivní stránku, „no tak jako mě neustále od začátku doprovází ... , v tom mám neustále oporu, i když on všechno neví. Ale že by mě někdo doprovázel jako cizí, tak to ne. A jestli to cítím? Asi by to nebylo špatný, záleží v jaké míře by to bylo“ (R3), „někdy jo, někdy by to bylo moc hezký, takový jako jednoduchý, že by člověk mohl kdykoliv se k někomu obrátit a slyšet ten názor, nebylo by to takový složitý, ale zase na druhou stranu to nemůže být každé, tam musí vzniknout nějaký pouto a vazba...“(R7), „potřebu, pokud se dostanu do nějaké situace, že se o něčem bavíme, tak jo, ale pokud to je v rámci všedního dne, že člověk vstane, jde do práce .... tak v téhle chvíli asi ne. Ale pokud se někde sejdeme .....a začneme se spolu bavit, tak určitě jo“ (R8), „člověk pořád hledá, někomu se svěřit, i když Pánu Bohu to dá, tak hledá mezi lidmi“ (R5). V jednom názoru zaznělo, že je to potřebné v okamžiku ohrožení vlastní víry, „já si myslím, že takoví lidi jako já, pokud jsou takoví nejistí, se setkají s jinými, kteří mají určitý duchovní směr, né třeba křesťanský, a dokážou tě stáhnout. Potřeba to určitě je, ale musíš narazit na toho člověka, který tě potáhne správným směrem“ (R1) a zcela novým postřehem bylo „....doprovázení střediska, tak to si vůbec nemyslím, že by to bylo špatné, ... do určité míry to splňuje supervize, ale ... supervize není to stejný, ani to tak necítím, supervize se týká práce, neměla by se týkat duchovního života, osobního života, jo jasně lidský vlastnosti tam patří, ale to vše se týká toho střediska, té práce ... doprovázení střediska, bylo by to ideální ... je potřeba, aby to středisko bylo i v těch duchovních otázkách, jako jeden pohled, všichni ho slyšeli... “ (R7).

Rozdíl mezi vedením a doprovázením vnímali všichni respondenti a považovali ho za významný, „pokud mám vést lidi, tak je to určitě něco jiného než, když jenom

doprovázím“ (R5), „doprovázení je, ty si na to přijdeš sama. Vedení, ten kdo tě cíleně vede, tlačí tě, je to tam více. Já mám doprovázejícího“ (R4), „ano, vedení, tam opravdu cítím, to vedení za ručičku, jo, že fakt to je pro člověka, který může být i konvertita, nebo může prostě procházet nějakou svoji vnitřní konverzí“ (R8). Jeden respondent vnímal zřetelný rozdíl mezi těmito pojmy vzhledem ke vztahu s Bohem, „vůdce pro nás katolíky, by měl být Ježíš“ (R5).

3.9.4 Jaký by měl být duchovní doprovázející?

O tom jaký by měl duchovní doprovázející být, měli respondenti zcela konkrétní představy. V první řadě je důležitá jejich vlastní víra doprovázejícího a vztah k Bohu, „aby měl zkušenosti s Bohem, vedl duchovní život“ (R4), „a sám musí věřit, protože ne každý kněz ještě věří“ (R4), důležité je jeho vlastní doprovázení, „... a měl by mít sám sobě duchovní vedení“ (R4) a znalost sám sebe, „měl by vědět sám svoje duchovní potřeby, jak je prožívá, jak se k tomu staví, jaký je jeho smysl života, k čemu směřuje“ (R10) „aby ty situace znali, měli to prožít, načtený, aby to člověku řekli, co může nastat“ (R6), „asi někdo, kdo si už něco prožil, a kdo už by měl co poradit, nemůže to být někdo, kdo už prostě, kdo na tom udělal školu a teď teda už ti řeknu, co máš dělat, tak to podle mě nemůže fungovat“ (R2). Často se shodují, že je důležité teologické vzdělání, ale zároveň musí být komunikace srozumitelná a pochopitelná „měl by mít teologické vzdělání“ (R9), „teologie ta je na mě hodně těžká, tak duchovní doprovod by měl být takový lidovej, abych si to mohla přebrat, chtěla bych to převést hodně do života“ (R3). K dalším charakteristikám se vyjadřují, „měl by být trpělivý“ (R4), „...čas a trpělivost“ (R7), „ti dva si musí sednout, na vlastnostech je to člověk od člověka, určitě bych tam chtěla trpělivost, shovívavost, opravdovost, když si bude na něco hrát tak nee, musí být opravdový, skutečný“ (R1), „... aby, když mu někdo něco povídá, se dokázal vžít do jeho pocitů, cítit se empaticky, z toho, co se dozví, tak, aby dokázal tomu člověku poradit, a být mu na blízko, když ho potřebuje“ (R10) a milost charismatu, „... charismatický člověk, který umí komunikovat s lidmi“ (R9), „otevřenost toho srdce, že tomu druhému můžu říct všechno, celý svůj život“ (R4).

Ve všech případech zaznělo, že duchovním doprovázejícím může být kněz i laik. V jednom případě je kněz vnímán jako záruka ochrany, protože je vázaný zpovědním tajemstvím, „abych tím, že řeknu o třetí osobě něco, on by to mohl dál povykládat“ (R4). Jeden respondent také vnímá důležitost kněžského svěcení, „kněz

je o něco lepší, protože kněz má tu milost. Dostává ten dar rozlišování a tu kněžskou milost, ale myslím si, že si většina kněží neuvědomuje. Laik taky ty milosti může dostat, ale není to jako u toho kněze. On dokáže mít víc dar rozlišování. “ (R5).

3.9.5 Zhodnocení výzkumu

Položením hlavní výzkumné otázky a jejím rozčleněním na otázky dílčí, jsme se pokusili porozumět tomu, jak charitní zaměstnanci vnímají duchovní doprovázení. V následujících bodech zjištěné závěry zhodnotíme.

1. Zaměstnanci mají ve svém životě přesně určený cíl. Tento cíl je závislý na jejich víře.
2. Převážně chápou život jako cestu, po které směřují za svým cílem.
3. Jejich role ve velké míře závisí s jejich povoláním, které vnímají jako pomoc potřebným. Tím se ztotožňují s posláním organizace, ve které pracují.
4. Nezastupitelné místo v jejich životě hraje rodina a přátelé. Jsou to zároveň také ti, kteří je doprovázejí. A do určité míry plní roli jakéhosi průvodce v jejich duchovním životě.
5. Potřebu duchovního doprovázení vnímají v případě naléhavých otázek nebo v okamžicích krize v jejich duchovním životě.
6. O osobě duchovního doprovázejícího mají konkrétní představy.
7. Pokud by našli vhodného duchovního doprovázejícího, kterému by mohli důvěřovat, je reálné, že by se jím nechali doprovázet.
8. Zcela konkrétní výzvu podal jeden respondent a týká se duchovního doprovázení celého střediska, tzv. komunitní doprovázení.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo vymezit pojem duchovního doprovázení s charakteristikami, které k němu patří, a to tak, aby v případě zájmu mohlo být doporučováno k formaci charitních pracovníků. Práce si nedělá nárok popsat duchovní doprovázení se všemi jeho charakteristikami už jenom proto, že se jedná o téma široké. Deskripce a analýza tématu byla zaměřena na ty oblasti, které je možné prakticky využít, ať se jedná o prosté seznámení charitních pracovníků s duchovním doprovázením, doporučením k jejich formaci či v tom nejnáročnějším případě o vlastní duchovní doprovázení.

Duchovní doprovázení vnímáme jako jednu z oblastí pastorační péče. V tomto tématu se setkáváme s několika termíny – duchovní doprovázení, vedení, otcovství. Bylo proto nutné jednotlivé pojmy definovat a rozlišit (kap. 3.2). Dále se duchovní doprovázení může do jisté míry prolínat se svátostí smíření a psychoterapií. Každá z těchto činností má ale jiný cíl i formy. Komparativní metodou jsme vymezili jejich hranice (kap. 3.3).

Duchovní doprovázení mělo v dějinách různé podoby a modely, vyvíjelo se od duchovního otcovství, přes vedení a spojení se svátostí smíření až po prosazovaný pojem doprovázení v současné době (kap. 3.4). Tento exkurz do historie ukazuje, že doprovázení je přítomné nejen od počátku křesťanství, ale i v dějinách izraelského národa, jak naznačují četné odkazy Starého i Nového zákona (kap. 3.5). Jedná se např. o vztah kněze Élího a Samuela, rozhovor Ježíše se Samaritánkou a především jeho doprovázení učedníků na cestě do Emauz. Na posledním příkladě byl interpretován postup duchovního doprovázení. V dějinách spirituality se objevuje poměrně hodně osobností, které vnímaly důležitost doprovázení ve svém duchovním životě a přinesly také nové zkušenosti a podněty. Jejich postřehy hrají v pojednání o duchovním doprovázení velkou roli, neboť ukazují jeho potřebnost na cestě ke svatosti, ale upozorňují také na různé úskalí.

K pochopení tématu byly v práci prezentovány různé definice duchovního doprovázení, tak jak jej konkrétní odborníci pojmají (kap. 3.6.1). K těmto definicím uvádíme ještě pojetí, jak tento pojem vnímá autor - duchovní doprovázení je podpora člověka na jeho cestě ke smyslu a cíli života. Z uvedených definic se odvíjí cíl duchovního doprovázení, který bývá různě definován. Můžeme poznamenat, že cílů bývá několik, ale všechny by měly směřovat k cíli hlavnímu, a tím je vztah doprovázeného k Bohu. Popsané úkoly a proces vlastního doprovázení (kap. 3.6.2;

3.6.3) jsou konkrétní činnosti a rady, které autor prakticky využije ve své pastorační práci. Jednou z konkrétních činností je tzv. rozlišování duchů. V této práci jsme se o něm zmínili stručným způsobem. V literatuře je o něm dostatečně pojednáno a k jeho hlubšímu pochopení můžeme doporučit např. patristickou literaturu nebo duchovní cvičení sv. Ignáce z Loyoly.

Důležitou složkou v duchovním doprovázení je osoba doprovázejícího (kap. 3.6.5). Jeho důležitost může potvrdit nejen autor při svém hledání duchovního doprovázejícího, ale také významné osobnosti, zmiňované v této práci, např. sv. Terezie od Ježíše. Základem je, aby sám měl duchovní doprovod, aktivní a důvěrný vztah k Bohu. Vedle teologických znalostí jsou potřebné schopnosti, jako je empatie, komunikativnost, naslouchání a trpělivost. Zároveň jeho roli můžeme přirovnat k Janu Křtiteli vůči Ježíši „*Je třeba, aby on rostl a já abych se zmenšoval*“ (Jan 3,30). Můžeme tak vyslovit hypotézu, že nároky na doprovázejícího jsou tak vysoké, že řada potenciálních doprovázených, jej nemůže nalézt. Tato hypotéza je samozřejmě domněnkou, kterou by bylo třeba ověřit.

S osobou doprovázejícího je spojeno také téma blízkosti a odstupu v duchovním doprovázení. Je to téma, které řeší i řada pracovníků v pomáhajících profesích, protože dlouhodobá pomoc druhému člověku nutně vytváří blízký vztah. Pro účinnou pomoc je ale zapotřebí vymezit hranici, za kterou již pomoc přestává být pomocí a stává se např. závislostí. Významnou podporou se v této otázce může stát supervize. Je nutné ohraničit supervizi doprovázejícího, která znamená podporu v jeho práci jako doprovázejícího a duchovní doprovázení doprovázejícího, které je zaměřené na jeho duchovní růst. S tím souvisí také emocionální vazba a přátelství v duchovním doprovázení, které doporučujeme pro další práce.

V rámci práce byly vytvořeny a realizovány dva výzkumy. Jeden kvantitativně vyhodnocoval duchovní potřeby zaměstnanců Charity Zábřeh a druhý se kvalitativní metodou zaměřil na vnímání duchovního doprovázení. Dotazník Duchovní potřeby vyplnilo 62 zaměstnanců, což je téměř 85 % zaměstnanců. Téměř všichni, přesně 96,7 %, jsou přesvědčeni, že člověk má duchovní potřeby (pro ilustraci uvádím, že jako věřící se označilo 82 % respondentů). Toto zjištění může být ovlivněno pracovní zkušeností. Charitní pracovníci, jejichž klienti jsou často v těžké životní situaci, vnímají u těchto klientů potřebu po duchovnu. O to více alarmující je nedostatečné množství dostupné literatury (až na několik pojednání o hospicové péči a diplomových či bakalářských prací, které jsou zaměřené na duchovní potřeby

nemocných a umírajících). Může to být výzva pro další vědecké práce, které se zaměří na duchovní potřeby v běžné veřejnosti. K dalšímu posouzení můžeme doporučit otázku, zda se duchovní potřeby věřících liší od duchovních potřeb nevěřících. Téměř 63 % respondentů je přesvědčeno o odlišnosti těchto potřeb. Nejčastěji uváděli, že tato odlišnost spočívá v konkretizaci potřeb u věřících osob. Podrobné porozumění této otázce doporučujeme pro další práce.

Kvalitativní výzkum se pokusil odpovědět na otázku: *Jak charitní pracovníci vnímají duchovní doprovázení?* Bylo osloveno 10 pracovníků zakotvených v církvi, se kterými byl učiněn polostrukturovaný rozhovor. První oblastí, na kterou jsme se zaměřili, byly životní hodnoty, cíl a smysl života. Domníváme se, že jejich hodnoty jsou velkou mírou ovlivněny jejich vírou. Zároveň se ale domníváme, že tyto hodnoty jsou významné i u osob v církvi nezakotvených. Tuto domněnku potvrzuje dotazník na duchovní potřeby, kde za tři nejdůležitější životní hodnoty byly považovány láska, mezilidské vztahy a pravda. Můžeme si tak dovolit myšlenku, že naše stvoření k Božímu obrazu, nás nutí neustále hledat Boha, který je láska i pravda. Část respondentů odpověděla, že jejich životním cílem je dostat se do nebe, u zbývajících jsme tento cíl mohli číst v kontextu jejich odpovědí. Smysl jejich života je do velké míry ovlivněn jejich prací v pomáhající profesi.

Pouze jeden respondent měl duchovního doprovázejícího. Většina potřebu mít doprovázejícího nepociťovala. Lze se domnívat, že nedostatek této potřeby souvisí s mylnou představou o duchovním doprovázení. Tuto domněnku potvrzují pak další odpovědi na obsah doprovázení, kdy několikrát zaznělo, že je to pomoc umírajícím nebo člověku, který řeší složitou životní situaci. Další představou je, že obsahem je rozhovor na nějaké duchovní téma. Sami tyto rozhovory uskutečňují ve svých rodinách a u přátel. Na rozdíl od obsahu doprovázení, dokázali velmi přesně vystihnout charakteristiky dobrého duchovního doprovázejícího.

Máme možnost se také zamyslet, co je na zpracovaném tématu nové. Obecně je duchovní doprovázení dobře zpracováno např. při spirituální formaci v řeholních institutech nebo u specifických skupin osob (např. umírajících). Charitní pracovníci jsou osoby různých věkových skupin, žijící ve světě a pokoušející se o propojení všedního života se svojí vírou. Propojení starostí a problémů všedních dní s „povznášející“ duchovní stránkou člověka může být právě tím novým pohledem.

Na hlavní výzkumnou otázku: „*Jak vnímají charitní pracovníci duchovní doprovázení?*“, můžeme odpovědět následovně: duchovní doprovázení v jejich

duchovním životě nehraje tak velkou roli, jak bychom se mohli na začátku domnívat. Jejich vnímání duchovního doprovázení je do jisté míry vzdálené od jejich reálného života. Vidí v něm jakousi vzdálenější potřebu. To, co by uvítali, je duchovní opora a podpora, komunikace o jejich duchovních otázkách a pomoc připravovat je na jejich roli laických doprovázejících u klientů. Není to duchovní doprovázení v tom smyslu, jak jsme ho popsali v teoretických kapitolách. Není to o jejich modlitbě a prohlubování vztahu k Bohu. Ale není to jenom začátek? Nemělo by duchovní doprovázení vznikat z potřeb doprovázených? Toto považuje autor za hlavní přínos práce, začít doprovázet ty, kteří nám byli svěřeni tam, kde se nacházejí a tak jak to vnímají. V tomto případě to může mít vliv na zkvalitnění jejich přímé práce s klienty. Nicméně není to žádná nová myšlenka, Ježíš nám to ukázal mimo jiné v již zmíněném doprovázení emauzských učedníků. Dalším přínosem je myšlenka komunitního doprovázení. V teoretické části jsme jej zcela opomenuli. Týká se o konkrétní potřebu jednoho střediska charitních služeb, a je proto výzvou k jeho zpracování.

ANOTACE

Název: DUCHOVNÍ DOPROVÁZENÍ V PASTORAČNÍ PÉČI CHARITY ZÁBŘEH

Jméno a příjmení: Markéta Horáková

Katedra pastorální a spirituální teologie

Obor: Spirituální a křesťanská formace dospělých

Vedoucí práce: Mgr. Marta Cincialová, Th.D.

Počet stran: 94

Počet stran příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 110

Klíčová slova: charita, charitní pracovník, pastorační péče, Deus caritas est, Kodex Charity Česká republika, duchovní potřeby, duchovní doprovázení, duchovní vedení, charakteristika doprovázejícího, supervize v doprovázení

Diplomová práce je zaměřena na duchovní doprovázení pracovníků v pastorační péči Charity Zábřeh. Nejprve je věnován prostor charitní práci, která je součástí církve od jejího počátku. Činnost Charity je představena na příkladu Charity Zábřeh. Pastorační péče o zaměstnance je jednou z činností, ke kterým vybízí Charity církev jako jejich zřizovatel a do jisté míry i Benedikt XVI. ve své encyklice Deus caritas est, když mluví o formaci srdce. Jednou z oblastí pastorační péče může být stěžejní téma této práce, duchovní doprovázení. Pojem je definován uvedením různých autorů, kteří se tématem zabývají. Je vymezen proti svátosti smíření a psychoterapii, se kterými se do jisté míry může prolínat, ale každé z nich má jiný cíl a formu. K plnějšímu pochopení je v práci uveden krátký historický exkurz do dějin doprovázení a vývoji jeho chápání. Následuje deskripce vlastního obsahu doprovázení. Důležitou částí je osoba doprovázejícího, včetně aktuálních témat blízkosti a odstupu v doprovázení a supervizi doprovázejícího. Práce je ukončena zhodnocením výsledků výzkumu, který byl v rámci práce proveden. Jednalo se o kvantitativní zjištění, jak charitní pracovníci chápou duchovní potřeby a kvalitativní zhodnocení jejich vnímání duchovního doprovázení.

SUMMARY

Markéta Horáková. Spiritual accompany in pastoral care of Charity Zábřeh.

Keywords: charity, charity staff, pastoral care, Deus caritas est, Charity code of Czech republic, spiritual needs, spiritual support, spiritual leading, characteristic of person providing support, leading in supporting

The thesis focuses on spiritual support of Charity Zábřeh pastoral care staff. My attention is aimed to the charity work first that it has been a part of church since its inception. Activity of Charity is illustrated by an example of Charity Zábřeh. Pastoral care for staff is one of charity activities, which is called on by church. To a certain extent so did Benedikt XVI in his encyclical letter Deus caritas est that he spoke about a heart formation in. The main subject of the thesis - spiritual support - can be a field of pastoral care. The term spiritual support is defined by varied authors, according to their practise. It's delimited against a sacrament of penance and against a psychotherapy. They can pervade each other but each of them has a different target and a different form. For comprehension the thesis brings a short historical excursus in a history of the spiritual support and an evolution of its understanding. Another part of the thesis is a description of the spiritual support contents. The important topic is a characteristic of person who provide a support, including subjects of closeness and distance of the person. The final part is an evaluation of results from the conducted research. The result is compound form the quantitative finding of the charity staff understanding spiritual needs and from the qualitative finding of their spiritual support perception.

BIBLIOGRAFIE

Prameny

AUGUSTYN JÓZEF: *Vedení Bohem. Praxe duchovního vedení*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 188 s. ISBN 80-7192-759-7.

AUGUSTYN JÓZEF: *Praxe duchovního vedení*. Olomouc: Velehrad, 1997, 115 s. ISBN 80-85966-02-6.

BARRY WILLIAM A.; CONNOLLY WILLIAM. J.: *Praxe duchovního doprovázení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 223 s. ISBN 978-80-7195-217-6.

BELDA MANUEL: *24 hodin na Paloučku. Duchovní vedení*. Papežská univerzita Svatého Kříže, 2010, 89 s.

MERTON THOMAS.: *Duchovní vedení a rozjímání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 71 s. ISBN 80-7192-225-0.

PLATTIG MICHAEL: *Doprovázení Božím duchem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 127 s. ISBN 80-7192-606-X.

SCHAUP KLEMENS: *Doprovázení na duchovní cestě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 95 s. ISBN 80-85527-45-6.

STINISSEN WILFRID: *Terapie Duchem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 122 s. ISBN 80-7192-730-9.

Literatura

ALTRICHTER MICHAL: *Duchovní doprovázení mladého člověka*. Teologické texty. 2009, roč. 20, č. 2, s. 89-91. ISSN 0862-6944.

AMBROS PAVEL: *Duchovní-neduchovní* In Studijní texty z pastorální teologie III. Služba nemocným. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2002, 53 s. ISBN80-86045-93-5.

AMBROS PAVEL: *Fundamentální pastorální teologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 177 s. ISBN 80-244-0419-2.

AMBROS PAVEL: *Kam směřuje česká katolická církev? Teologie obnovy*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 1999, 370 s. ISBN 80-86045-38-2.

AMBROS PAVEL: *Kerygma jako imperativ současné farní pastorace* In Studijní texty ze spirituální teologie IV. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7412-048-0.

- AMBROS PAVEL: *Setkávejte se a nechte se poslat*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2004, 151 s. ISBN 80-86715-30-2.
- AMBROS PAVEL: *Teologicky milovat církve*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2003, 459 s. ISBN 80-86715-11-6.
- ANCILLA MARIA: *Ve škole otců pouště*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 231 s. ISBN 978-80-7195-586-3.
- AUGUSTYN JÓZEF: *Kde jsi, Adame? První týden ignaciánských exercicií*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 293 s. ISBN 80-7192-359-1.
- APERDANNIER THEO: *Spirituální dimenze péče o seniory. Duchovní doprovázení pečujícího personálu pro seniory* In Sborník odborných příspěvků z mezinárodního odborného semináře „Hodnotový management Charity“ 27. 4.- 29. 4. 2011 ve Würzburgu. Hradec Králové: Diecézní katolická Charita Hradec Králové, 2011, 74 s. ISBN 978-80-260-1361-7.
- AUMANN JORDAN: *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*. Praha: Karolinum, 2000, 261 s. ISBN 80-7184-928-6.
- BALÁŽ MICHAL; PUPÍK ZDENO; ŠVEC PETER: *Pastorační činnost vo farnosti a diecéze*. Žilina: Katedra pastorálnej teológie CMBF UK Bratislava Institut Communio, n. o., Žilina, 2011. 280 s. ISBN 978-80-970613-2-6.
- BENEDIKT XVI.: *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2006, 63 s. ISBN 80-86949-03-6.
- BUOB HANS: *Dar rozlišování duchů*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 102 s. ISBN 80-7192-096-7.
- CINCIALOVÁ, M. L.: *Spiritualita pouště* (skripta, verze 2010). Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.
- CUSKELLY EUGEN JAMES: *Současná spiritualita. Duchovní život z hlediska současné psychologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 256 s. ISBN 80-85527-70-7.
- ČÁMSKÝ PAVEL, SEMBDNER JAN, KRUTILOVÁ DAGMAR: *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál, 2011, 263 s. ISBN 978-80-262-0027-7.
- ČERNUŠKA PAVEL; POSPÍŠIL CTIRAD VÁCLAV; STANĚK FRANTIŠEK: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Brno: L. Marek, 2009, 228 s. ISBN 978-80-87127-16-2.
- ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Charitativní služba církve. Pastorační péče o Charitu*. Praha: Česká biskupská konference, 2005, 16 s.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Kněz – služebník Božího milosrdenství. Pomůcka pro zpovědníky a duchovní vůdce.* Praha: Katolický týdeník, 2012, 68. ISBN 978-80-86615-28-8.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Kodex Charity Česká republika.* Olomouc: Arcidiecézní charita Olomouc, 2009, 16 s.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Pokoj a dobro. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi.* Praha: České biskupské konference, 2000, 63 s.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 18. ISBN 978-80-7195-162-9.

ČIERNÁ JARMILA; MAMULA JAN: *Duchovní témata a krize* In Krizová intervence. Praha: Portál, 2002, 543 s. ISBN 80-7178-696-9.

DACÍK REGINALD MARIA: *Duchovní vedení.* Amen. 2000, roč. 4, č. 7-8, s. 37-40.

DOLEŽEL JAKUB: *Teologie v kontextu sociální práce* In Fórum pastorálních teologů III. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2003, 102 s. ISBN 80-86715-14-0.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s. ISBN 80-7192-467-9.

DYBOWSKI STEFAN: *Stavební kameny duchovního doprovázení.* Pracovní skripta.

FAUSTI SILVANO: *Nad evangeliem podle Lukáše. Porozumět Božímu slovu.* Praha: Paulínky, 2011, 847 s. ISBN 978-80-7450-025-1.

GEORGES BERTRAND: *Umění rozlišovat. Správná rozhodnutí ve správný čas.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, 191 s. ISBN 978-80-7195-511-5.

GEREMEK BRONISLAW: *Slitování a šibenice.* Praha: Argo, 1999, 262 s. ISBN 80-7203-228-3.

HAAS ADOLF: *Axiomy duchovního života* In Studijní texty ze spirituální teologie I. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2003, 164 s. ISBN 80-86045-98-6.

HAIČMAN OLDŘICH: *Činnost Charity je zárukou důvěryhodné filantropie a veřejné prospěšnosti.* Sociální práce, 2008, roč. 8, č. 4. s. 18-20. ISSN 1213-6204.

HARTL PAVEL; HARTLOVÁ HELENA: *Psychologický slovník.* Praha: Portál, 2009. 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1.

HAŠKOVCOVÁ HELENA: *Thanatologie. Nauka o umírání a smrti.* Praha: Galén, 2007, 244 s. ISBN 978-80-7262-471-3.

HAVRDOVÁ ZUZANA; HAJNÝ MARTIN et al.: *Praktická supervize.* Praha: Galén, 2008, 213 s. ISBN 978-80-7262-532-1.

CHARITA OLOMOUC: *Charita v Olomouci 1922-2012*. Olomouc: Charita Olomouc, 2012, 54 s. ISBN 978-80-905260-1-3.

JAN XXIII.: *Mater et Magistra* In Sociální encykliky (1891-1991). Praha: Zvon, 1996, 505 s. ISBN 80-7113-154-7.

JAN PAVEL II.: *Pastores dabo vobis: Posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. O výchově kněží v současných podmínkách z 25. března 1992*. Praha: Zvon, 1993, 161 s. ISBN 80-7113-070-2.

JAN PAVEL II.: *Reconciliatio et Paenitentia. Posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. O smíření a pokání v dnešním poslání církve z 2. prosince 1984*. Praha: Zvon, 1996, 93 s. ISBN 80-7113-157-X.

JASTRZĄB DARIUSZ: *Zpověď a duchovní vedení* In Umění zpovídat. O svátosti smíření z pohledu různých disciplín. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 309 s. ISBN 978-80-7195-116-2.

Jeruzalémská Bible. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 2229 s. ISBN 978-80-7195-389-0.

JOHNSON LUKE TIMOTHY: *Sacra Pagina. Evangelium podle Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 458 s. ISBN 80-7192-560-8.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 793 s. ISBN 80-7192-488-1.

KAŠPARŮ MAX: *Pastorace a deprese* In Fórum pastorálních teologů I. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2000, 135 s. ISBN 80-86045-61-7.

KEMPENSKÝ TOMÁŠ: *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2011, 279 s. ISBN 80-7295-019-3.

KOHUT VOJTĚCH: *Základy lidské psychiky v duchovním životě: k plodnější pastoraci a účinnějšímu duchovnímu vedení*. Teologické texty. 1998, roč. 9, č. 3, s. 87-90. ISSN 0862-6944.

Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, 812 s. ISBN 80-7113-082-6.

KONZBUL PAVEL: *Rozlišování duchů*. Amen 2, 2002, s. 8-14.

KOWALSKA FAUSTYNA: *Deníček. Boží milosrdenství v mé duši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 677 s. ISBN 978-80-7195-269-5.

KRATOCHVÍL STANISLAV: *Základy psychoterapie*. Praha: Portál, 2006, 383 s. ISBN 80-7367-122-0.

KŘIŠŤAN ALOIS: *Počátky pastorální teologie v českých zemích*. Praha: Triton, 2004, 133 s. ISBN 80-7254-605-8.

KŘIVOHLAVÝ JARO: *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2001, 177 s. ISBN 80-85942-42-9.

MARCHETTI ALBINO: *Kompendium teologie duchovního života. Prvý díl. Povaha křesťanské dokonalosti*. Bratislava: Serafín, 2005, 245 s. ISBN 80-8081-001-X.

MARTINI CARLO MARIA: *Studijní texty z pastorální teologie II. Žijeme, co hlásáme?* Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2002, 80 s. ISBN 80-86045-90-0.

MAZALOVÁ PAVLA: *Duchovní vedení očima laika*. Teologické texty. 1994, roč. 5, č. 6, s. 209. ISSN 0862-6944.

MERTON TOMAS: *Žádný člověk není ostrov*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 140 s. ISBN 80-85929-04-X.

MESSINA ROSARIO: *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 148 s. ISBN 80-7192-859-3.

MILFAIT RENÉ: *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2012, 539 s. ISBN 978-80-86057-78-1.

MRÁZ MARIÁN: *Základná praktická teológia. Dejiny, koncepcie, perspektívy*. Bratislava: Teologický inštitút sv. Lojza Spoločnosti Ježišovej na Slovensku, 1997, 146 s. ISBN 80-7141-180-9.

MÜLLER WUNIBALD: *I láska má svá pravidla. Blížkost a odstup v pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 166 s. ISBN 80-7192-787-2.

NAKONEČNÝ MILAN: *Psychologie osobností*. Praha: Academia, 2009, 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.

Obřady pokání. 1. Vydání. Praha: Česká liturgická komise, 1982, 207 s.

OCKENFELS WOLFGANG: *Katolická sociální nauka*. Praha: Zvon, 1994, 125 s. ISBN 80-7113-081-8.

ONDOK JOSEF PETR: *Čmelák asketický. Úvahy o křesťanské spiritualitě*. Svitavy: Trinitas, 2004, 144 s. ISBN 80-860036-90-1.

OPATRNÝ ALEŠ: *Cesty pastorační péče v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 231s. ISBN 80-7192-930-1.

OPATRNÝ ALEŠ: *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 3. (doplněná) verze. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2003, 27 s.

OPATRNÝ ALEŠ: *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. 4. mírně upravená a rozšířená verze. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2005, 113 s.

OPATRNÝ ALEŠ: *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 102 s. ISBN 80-7192-092-4.

OPATRNÝ ALEŠ: *Pastorace společenství* In Fórum pastorálních teologů II. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2002, 151s. ISBN 80-86045-81-1.

OPATRNÝ MICHAL: *Diakonická teologie. Studijní materiály*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2007.

OPATRNÝ MICHAL: *Charita jako místo evangelizace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2010, 137s. ISBN 978-80-7394-250-2.

OPATRNÝ MICHAL; LEHNER MARKUS a kol.: *Teorie a praxe charitativní práce. Uvedení do problematiky. Praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010, 90 s. ISBN 978-80-7394-241-4.

PAVEL VI. *Evangelii nuntiandi: Apoštolská exhortace Pavla VI z 8. prosince 1975 Hlásání evangelia*. Praha: Zvon, 1990, 75 s. ISBN 80-7113-159-8.

POMPEY HEINRICH: „Aby měly život ...“ In Mezinárodní konference Deus caritas est. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2007, 135 s. ISBN 978-80-254-1350-0.

POMPEY HEINRICH; DOLEŽEL JAKUB: *Impulzy pro sociální práci církve – encyklika Deus caritas est*. Studia Theologica 25. 2006, roč. 8, č. 3, s. 53-61. ISSN 1212-8570.

POSPÍŠIL CTIRAD VÁCLAV: *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 214 s. ISBN 80-7192-748-1.

RABIEJ STANISLAW: *Katolická pneumatologie* In Sborník Katolické teologické fakulty svazek VI. Praha: Univerzita Karlova, 2004, 543 s. ISBN 80-246-0757-3.

ROSENBAUM MARTIN: *Prostředky a hranice duchovního doprovázení*. Amen. 2002, roč. 6, č. 2, s. 3-7 .

RUPNIK MARKO IVAN: *O duchovním otcovství a rozlišování*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 113 s. 2001. ISBN 80-86045-69-2.

RUPNIK MARKO IVAN: *O duchovním rozlišování. Cesta ke zralosti*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2002, 101 s. ISBN 80-86045-95-1.

ŘÍČAN PAVEL: *Psychologie a náboženství spirituality*. Praha: Portál, 2007, 326 s. ISBN 978-80-7367-312-3.

SALAJKA MILAN: *Křesťanská církev ve své duchovní aktivitě a práci*. Praha: Karolinum, 1998, 181 s. ISBN 80-7184-655-4.

SMOLÍK JOSEF: *Pastýřská péče*. Praha: Kalich, 1991, 264 s. ISBN 80-7117-276-2.

Sociální encykliky (1891-1991). Praha: Zvon, 1996, 505 s. ISBN 80-7113-154-7.

sv. FRANTIŠEK SALESKÝ: *Úvod do zbožného života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 271 s. ISBN 978-80-7192-686-3.

sv. JAN OD KŘÍŽE: *Živý plamen lásky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 145 s. ISBN 80-7192-435-0.

sv. TEREZIE OD JEŽÍŠE: *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 342 s. ISBN 80-7192-955-7.

SVATOŠOVÁ MARIE: *Potřeba duchovního vedení zdravotníků. Zanedbání povinné péče tentokrát jinak*. Teologické texty. 1997, roč. 8, č. 4, 119-122. ISSN 0862-6944.

SVATOŠOVÁ MARIE: *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?* Praha: Grada, 2012, 109 s. ISBN 978-80-247-4107-9.

SZENTMÁRTONI MIHÁLY: *Úvod do pastorálnej teologie*. Trnava: Dobrá kniha, 1995, 125 s. ISBN 80-7141-259-7.

ŠICH JOSEF: *Autorita jako služba. Duchovní úvahy pro ředitele a vedoucí pracovníky Charity*. Olomouc: Arcidiecéze charita Olomouc, 2006, 24 s.

ŠMERDA HYNEK: *Křesťanská charita od počátku do konce středověku (s přihlédnutím k jižní Moravě)*. Břeclav: Jiří Polach, 2011, 174 s. ISBN 978-80-905076-0-9.

ŠPIDLÍK TOMÁŠ: *Jak očistit své srdce?* Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005, 92 s. ISBN 80-86045-34-X.

ŠPIDLÍK TOMÁŠ; RUPNIK MARKO IVAN: *Nové cesty pastorální teologie. Krása jako východisko*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2008, 656 s. ISBN 978-80-86715-97-1.

TOMEŠ IGOR: *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-80-7367-680-3.

VAŠEK BEDŘICH: *Dějiny křesťanské charity*. Olomouc: Nakladatelství Dobré knihy v Olomouci, 1941, 190 s.

VAŠEK BEDŘICH: *Náboženství Kristovo a sociální otázka. Přednáška v náboženském kursu Katolické akce diecéze brněnské dne 6. prosince 1931 ve velké dvoraně Besedního domu v Brně*. Brno: Katolická Akce, 1931, 11 s.

VÁVROVÁ SOŇA: *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012, 159 s. ISBN 978-80-262-0087-1.

VENTURA VÁCLAV: *Spiritualita křesťanského mnišství 2-3*. Praha: Benediktinské arcidiecéze sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2010, 455 s. ISBN 978-80-86882-14-7.

WOODS THOMAS E.: *Jak katolická církev budovala západní civilizaci*. Praha: Res Claritatis, 2008, 206 s. ISBN 978-80-904143-0-3.

WRIGHT MICHAEL: *Dobro pro duši? Duchovní dimenze hospicové a paliativní péče In Principy a praxe paliativní péče*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu, 2007, 807 s. ISBN 978-80-87029-25-1.

Elektronické publikace a internetové zdroje

BOTS JAN; de VRIES PIET PENNING: *O duchovní vedení*. [online]. Teologické texty, [cit. 2012-10-01]. Dostupné z WWW:

http://www.teologicketexty.cz/_scan/1989/06/25.jpg

DOSKOČIL ONDŘEJ, UXOVÁ MARKÉTA: *Spirituální služba v Domovech pro seniory*. [online]. Kontakt. Odborný a vědecký časopis pro zdravotně sociální otázky, [cit. 2013-04-01]. Dostupné z WWW:

<http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/kontakt/clanky/1supplement~2008/705-spirituální-sluzba-v-domovech-pro-seniory>

KOPŘIVA JAROSLAV, HAVRDOVÁ ZUZANA, HORÁKOVÁ DRAHOSLAVA: *Deset let práce a směřování České katolické charity*. [online]. Charita Česká republika, [cit. 2012-04-24]. Dostupné z WWW:

<http://old.charita.cz/article.asp?nArticleID=311&nLanguageID=1>

LARKIN ERNEST E.: *New Aspects of Spiritual Direction* [online]. The Carmelites Province of the Most Pure Heart of Mary. [cit. 2013-04-01]. Dostupné z WWW:

<http://carmelnet.org/larkin/larkin051.pdf>

LEV XIII.: *Testem Benevolentiae Nostrae* [online]. Papal Encyclicals Online, [cit. 2013-04-02]. Dostupné z WWW:

<http://www.papalencyclicals.net/Leo13/l13teste.htm>

OULÍK, JAN. *Z historie Charity na Moravě* [online]. Charita Česká republika, [cit. 2012-04-24]. Dostupné z WWW:

<http://old.charita.cz/article.asp?nArticleID=743&nLanguageID=1>

PIUS XII. *Mystici Corporis Christi*. [online]. The Holy See, [cit. 2013-03-20]. Dostupné z WWW:

http://www.vatican.va/holy_father/pius_xii/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_29061943_mystici-corporis-christi_en.html

PLENÁRNÍ SNĚM KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR: *Dekret o svolání plenárního sněmu*.

[online]. Plenární sněm Katolické církve v ČR, [cit. 2012-09-15]. Dostupné z WWW:

<http://snem.cirkev.cz/indexfb31.html?menu16>

ŘEHOŘ I. VELIKÝ: *Regula pastoralis*. [online]. Documenta Catholica Omnia, [cit. 2013-03-18]. Dostupné z WWW:

http://www.documentacatholicaomnia.eu/01p/0590-0604,_SS_Gregorius_I_Magnus,_Regulae_Pastoralis_Liber,_LT.pdf

SCHNEIDER WAYNE J.: *Pastoral Counseling*. [online]. Cowlitz County Guidance Association, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z WWW:

<http://www.ccgacares.com/files/Pastoral%20Counseling.pdf>

Přednášky

DOLEŽEL JAKUB: Setkání ke Kodexu na Velehradě. (přednáška) Velehrad: Arcidiecézní charita Olomouc, 13. – 15. října 2009.

UMLAUF MICHAL: Setkání ke Kodexu na Velehradě. (přednáška) Velehrad: Arcidiecézní charita Olomouc, 13. – 15. října 2009.

SEZNAM ZKRATEK

CPE Clinical Pastoral Education

ČBK Česká biskupská konference

ČKCH Česká katolická charita

ECHO Úřad pro humanitární pomoc (European Commission Host Organisation)

FICA Dotazník k hodnocení duchovních aspektů osobnosti (faith, importace, community a address)

HOPE Dotazník k hodnocení duchovních aspektů osobnosti (hope, organized religion, personal spirituality, effect on medici care)

CHČR Charita Česká republika

JSREL Škála duchovní životní pohody

MPSV ČR Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

MZ ČR Ministerstvo zdravotnictví České republiky

SEZNAM PŘÍLOH

1. Příloha 1. Titulní strana Kodexu Charity Česká republika.
2. Příloha 2. Vyhodnocení dotazníku Duchovní potřeby zaměstnanců Charity Zábřeh
3. Příloha 3. Scénář kvalitativního výzkumu, jak vnímají charitní pracovníci duchovní doprovázení.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Titulní strana Kodexu Charity Česká republika

Příloha 2. Vyhodnocení dotazníku Duchovní potřeby zaměstnanců Charity Zábřeh

Výzkum byl realizován v měsících únor – březen 2013 v Charitě Zábřeh.

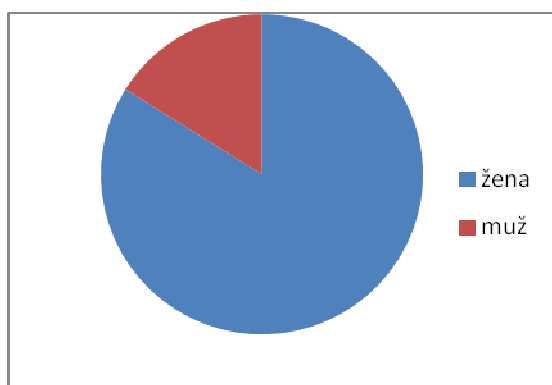
Dotazník byl rozdán 73 zaměstnancům.

Vyplněný dotazník odevzdalo 62 zaměstnanců, tj. 84,93 %.

Odpovědi byly volné, ne ve všech dotaznících byly zodpovězeny všechny otázky.

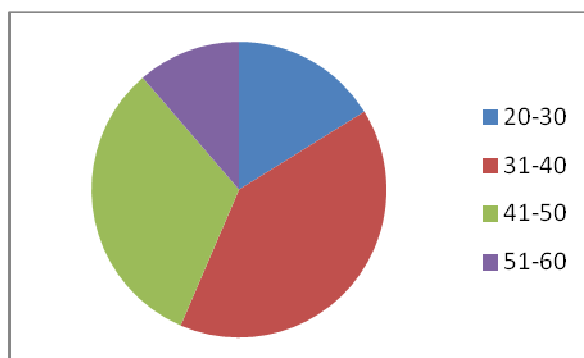
Přehled otázek a odpovědí

1. Pohlaví

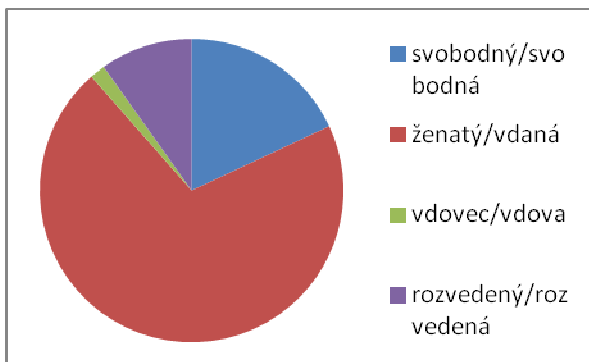
Pohlaví	Počet	Podíl
žena	52	83,87%
muž	10	16,13%

2. Věk

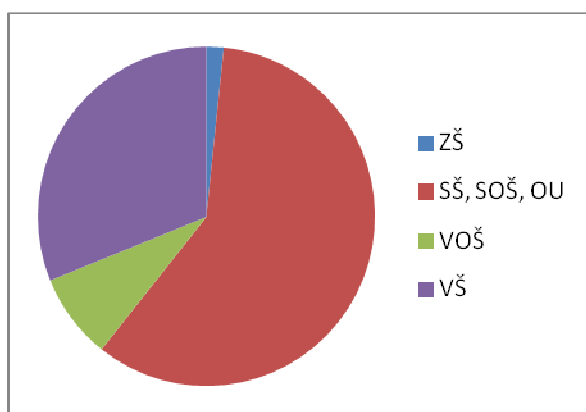
Věkové rozmezí	Počet	Podíl
20-30	10	16,13%
31-40	25	40,32%
41-50	20	32,26%
51-60	7	11,29%

3. Rodinný stav

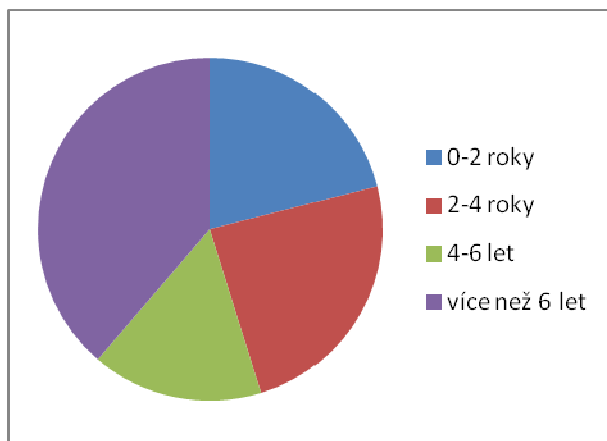
Rodinný stav	Počet	Podíl
svobodný/svobodná	11	18,03%
žentý/vdaná	43	70,40%
vdovec/vdova	1	1,64%
rozvedený/rozvedená	6	9,84%

4. Vzdelání

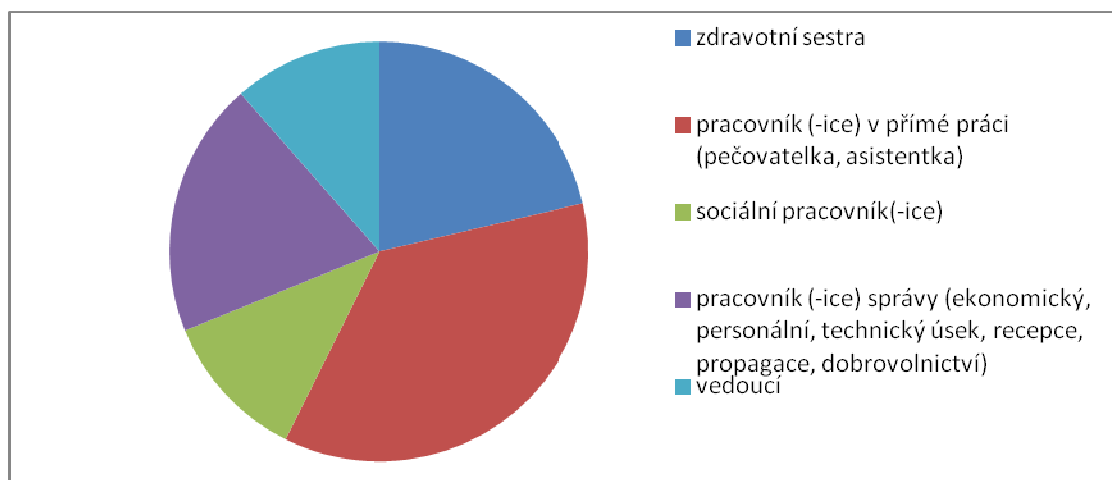
Vzdelání	Počet	Podíl
ZŠ	1	1,64%
SŠ, SOŠ, OU	36	59,02%
VOŠ	5	8,20%
VŠ	19	31,15%

5. Kolik let pracujete u Charity Zábřeh?

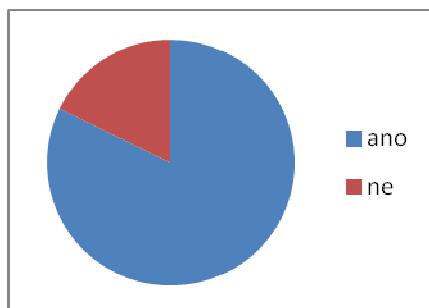
Doba práce v CHZ	Počet	Podíl
0-2 roky	13	20,97
2-4 roky	15	24,19
4-6 let	10	16,13
více než 6 let	24	38,71

6. Jaké je vaše pracovní zařazení?

Pracovní zařazení	Počet	Podíl
zdravotní sestra	13	21,31%
pracovník (-ice) v přímé práci (pečovatelka, asistentka)	22	36,07%
sociální pracovník(-ice)	7	11,48%
pracovník (-ice) správy (ekonomický, personální, technický úsek, recepce, propagace, dobrovolnictví)	12	19,67%
vedoucí	7	11,48%

7. Považujete se za věřící (věříte v Boha, nebo něco, co přesahuje náš svět)?

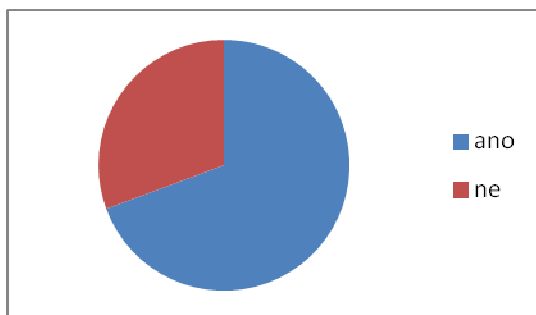

Věřící	Počet	Podíl
ano	51	82,26%
ne	11	17,74%

8. Pokud ano, co pro vás víra znamená, co vám přináší?

smysl života 13x	cesta 2x	nadhled
opora, podpora, posila, pomoc 13x	řád 2x	vhled
naděje 9x	mravní pravda 2x	pevný bod ve vesmíru
klid, mír, pokoj 9x	uspokojení 2x	zázemí
jistota, ujištění 7x	harmonie, vyrovnanost 2x	ukotvení
radost 5x	povzbuzení 2x	důvěra
život 4x	útěcha 2x	útočiště
láska 3x	pokora	růst
naplnění 3x	zodpovědnost	jiný pohled na svět
životní směr 2x	základ	nejsem v životě sama
cíl 2x	síla	
hodnoty 2x	svoboda	

9. Považujete se za člena nějaké církve?

Věřící	Počet	Podíl
ano	43	69,35%
ne	19	30,65%

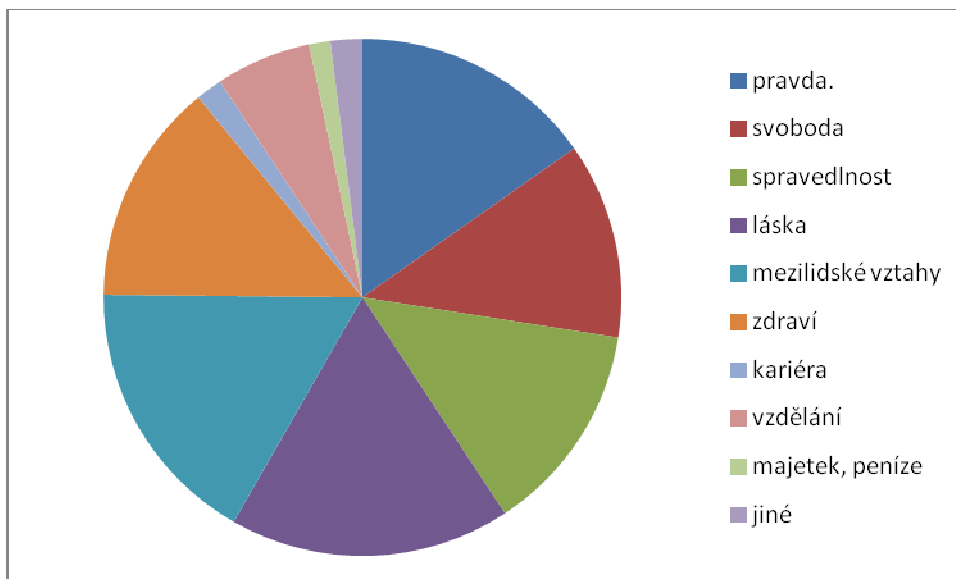
Církev:

Apoštolská 1x	Římskokatolická 27x
---------------	---------------------

10. Jaká je vaše motivace pracovat v charitní službě?

pomáhat, podporovat 33 x	přinášet radost 2x	být podobná Bohu
smysluplnost práce 11x	práce, která vychází z křest. hodnot 2x	je zde Bohu trochu blíž
práce s lidmi 6x	prostředí 2x	pochopení zaměstnavatele pro čas s rodinou
dobrý kolektiv 4x	seberealizace	úcta k člověku
služba 3x	profese	rozdávat klid, pokoj, radost
zdravotní profese 3x	naslouchání	peníze
zkušenosti 3x	poskytuje mi oporu	nemám jinou možnost
obohacení 2x	zajímavá práce	
baví mě 2x	zázemí	

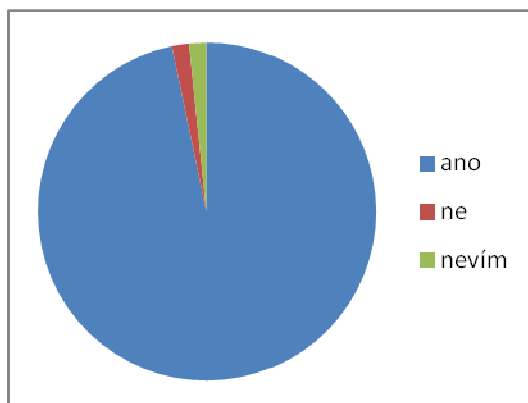
11. Jaké jsou pro vás v životě, práci nejvyšší hodnoty? (můžete vybrat více odpovědí)

Hodnoty	Počet	Podíl
pravda.	46	74,19%
svoboda	37	59,68%
spravedlnost	40	64,52%
láska	53	85,48%
mezilidské vztahy	51	82,26%
zdraví	42	67,74%
kariéra	5	8,06%
vzdělání	18	29,03%
majetek, peníze	4	6,45%
jiné	6	9,68%

Jiné
Bůh
rodina 3x
možnost poznání
možnost růstu
rovnocennost
odpovědnost
tolerance

12. Souhlasíte s tím, že každý člověk má nejen biologické, psychologické, sociální potřeby, ale i duchovní?

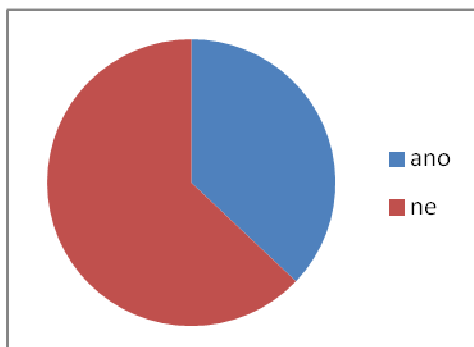

Člověk má duchovní potřeby	Počet	Podíl
ano	59	96,72%
ne	1	1,64%
nevím	1	1,64%

13. Co všechno si představujete pod pojmem duchovní potřeba?

smysl života 13x	nejvyšší potřeba	vnímání potřeb své duše
láska 6x	jistota	vnitřní vyrovnanost, pokoj
modlitba 6x	dobré slovo	naplnění duše v čistotu
vnímání Boha 5x	dobrý skutek	návštěva kněze
svátosti 4x	svědomí	spíš duch a duše má potřebu lidství
zklidnění 3x	bezpečí	touha po uzavření života bez vnitřních zranění
odpuštění 2x	život	být prospěšný
vyrovnanost 2x	naslouchání	souznění se sebou, Bohem, okolím
podpora při řešení krizových situací 2x	porozumění	vyrovnání se smrtí, bolestí, utrpením
četba 2x	správný směr	odpovědnost za sebe a své blízké
víra 2x	směřovat za něčím	porozumění své úloze
pocit pochopení	otázky života po smrti	touha po něčem co nás přesahuje
rozjímání	vnitřní klid	péče o ducha a duši
mít duchovního vůdce	pokoj	doplňovat energii
duchovní obnovy	spokojenost	přemýšlet o budoucnosti
naděje	důvěra	splynutí s pravdou

14. Myslíte si, že jsou různé duchovní potřeby u lidí, kteří se považují za nevěřící a u lidí, kteří se považují za věřící? Pokud ano, v čem se tyto potřeby liší?

Odlišnost duchovních potřeb	Počet	Podíl
ano	10	37,04%
ne	17	62,96%

- Každý člověk má jiné duchovní potřeby. Pro věřící je to třeba návštěva kostela. Pro nevěřící, že jdou tam, kde se cítí dobře.
- Nevím, jak odpovědět. Skoro bych řekla, že se neliší. I nevěřící v něco věří, jen to prostě nepojmenují jako Bůh. Přikláním se k ne.
- Někteří lidé nespecifikují své duchovní potřeby, hledají je v hudbě, relaxaci, atd. jejich středem není jeden Bůh.
- Pokud je v něčem rozdíl, pak v pocitu vnímání – „mentálním konceptu“.
- Věřící spoléhají na Boha, věří, že jim pomáhá, chtějí se modlit k Bohu.
- Věřící člověk hledá Boha. Nevěřící člověk své hledání zaměřuje jiným směrem, jóga, reiki, okultismus, spiritismus.
- Nedokáží posoudit, specifikovat 3x.
- Asi je dokáží pojmenovat konkrétněji, ale všichni hledají.
- Asi netouží po přijetí svátostí.
- Asi se liší, hledají „něco“ co nás přesahuje, co je nad námi.
- Jen v konkretizaci nebo jejich naplnění.
- Jiné jsou cesty, cíle jsou podobné.
- Každý je hledá u někoho jiného.
- Každý je má, ale vyjadřuje jinými slovy, pocity.
- Každý má jiný způsob.
- Mají širší nadhled na životem, je zbaven strachu, v těžkých chvílích není sám.
- Neliší se jenom nemusí být vědomé.
- Nevím, myslím, že jsou si duchovní potřeby všech lidí podobné, přesto jsou individuální, protože se týkají toho konkrétního člověka.
- Při účasti na bohoslužbě, při modlitbě.
- Tato otázka se dá pochopit různě.

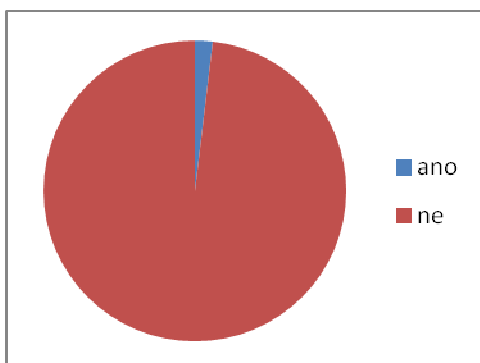

- To záleží na samotných lidech, v komunikaci.
- V modlitbě, rozjímání, hudbě, knize, přírodě.
- V předmětu víry – věřící se obrací ke konkrétnímu Bohu (popř. božstvu, jde po konkrétní „cestě“), nevěřící vnímá „něco“ touží po Dobru, Lásce, přijetí.
- Ve víře v Boha, každý věří v něco jiného a jinak intenzivně
- Ve způsobu naplnění.
- Věřící se obrací na Boha, nevěřící třeba věří v lásku, spravedlnost, morální hodnoty.
- Věřící touží po Bohu, potřeba vidět a slyšet ho, zakusit ho, nevěřící touží uspokojit sebe sama.
- Věřící to možná dokáží více identifikovat.
- Věřící touží po Bohu, potřeba vidět a slyšet ho, zakusit ho. Nevěřící touží uspokojit sebe sama.
- Věřící vidí „dál“, jejich pohled na svět není ohraničen jen materiálními věcmi.
- Za duchovní potřeby mohou považovat jiné činnosti (aktivity).
- Člověku ve společenství církve jsou určitým způsobem předkládány standardizované duchovní potřeby, spolu s jejich řešením a prožíváním. Vychází to z tisícileté historie církve, kdy jsou naplňování potřeby od „kolébky“ až po „rakev“. Nevěřící teprve vše objevuje a zkoumá.

15. Pokud vnímáte, že máte duchovní potřeby, kde hledáte možnosti jejich uspokojení?

ve svátostech 12x	u pohovoru s knězem 3x	při aktivní činnosti ve farnosti
v modlitbě 11x	u duchovních osob 3x	ve společenství modlících se matek
v rozhovorech s podobně naladěnými lidmi 11x	rozjímání 2x	při zpytování svědomí
v kostele 9x	v zaměstnání 2x	v přátelství s Kristem
v rodině 7x	na kultuře (hudba, poezie) 2x	u pastorační asistentky
v knize 7x	v Bohu	u nemocných
na duchovních cvičeních 6x	na adoraci	v přírodě
u přátel 6x	naslouchání	psaní deníku
v církvi 5x	na pouti	
v sobě 4x	na přednáškách	
v tichu 3x	ve tvořivosti	

**16. Měla by Charita pomoci uspokojovat duchovní potřeby zaměstnanců?
Pokud ano, jakým způsobem?**

Uspokojování duchovních potřeb Charitou	Počet	Podíl
ano	1	1,89%
ne	52	98,11%

- možnost modlitby (např. Anděl Páně) na Charitě 4x
- duchovní cvičení 7x
- mše svatá 2x
- zprostředkovat kontakt s knězem 5x
- kontakt s pastoračním asistentem 10x
- setkání s věřícími
- sdílení se, rozhovor 7x
- rozhovory s duchovními lidmi
- předčítat z knihy
- přednášky 3x
- poutě
- společných nepracovním setkáním
- diskusní platformou, kam účastníci budou sami přinášet témata
- projevením empatie
- podpora v obtížných životních situacích
- aktivní naslouchání
- nabídnutím možnosti duchovního růstu i dle vlastního výběru (koncert, beseda, terapie, meditační cvičení, zajímavý film, aromaterapie, masáž, a další) 2x
- učinit nabídku aktivit
- všemi možnými způsoby
- způsobem přirozeným, nenásilný
- individuálně 3x
- mě pomáhá tím, že vidím smysl mé práce

Příloha č. 3. Scénář kvalitativního výzkumu, jak vnímají charitní pracovníci duchovní doprovázení

Úvod:

- záměr rozhovoru
- garance anonymity
- důraz na vlastní názory
- míra otevřenosti je čistě na respondentovi
- nahrávání a následné přepsání rozhovoru
- právo se v případě nejasností na cokoliv zeptat

Oblasti:

- důležité hodnoty, životní cíl, smysl života, spokojenost se svým životem
- duchovno, uspokojování duchovních potřeb
- duchovní doprovázení

Otázky:

- Co je pro vás v životě důležité?
- Máte nějaký životní cíl? Jaký?
- Co je smyslem vašeho života?
- Jste spokojeni se svým životem?
- Co byste chtěli ještě dokázat? Udělat?
- Máte příležitost mluvit o duchovních věcech?
- O čem byste chtěli mluvit? S kým?
- Setkali jste se někdy s duchovním doprovázením?
- Jste duchovně doprovázeni?
- Co si myslíte, že je obsahem duchovního doprovázení?
- Kdo může být duchovním průvodcem? Má být knězem, laikem?
- Jakým by měl doprovázející být?
- Je určeno pouze pro věřící, nebo i pro nevěřící, hledající?
- Chtěli byste k tématu ještě něco dodat?